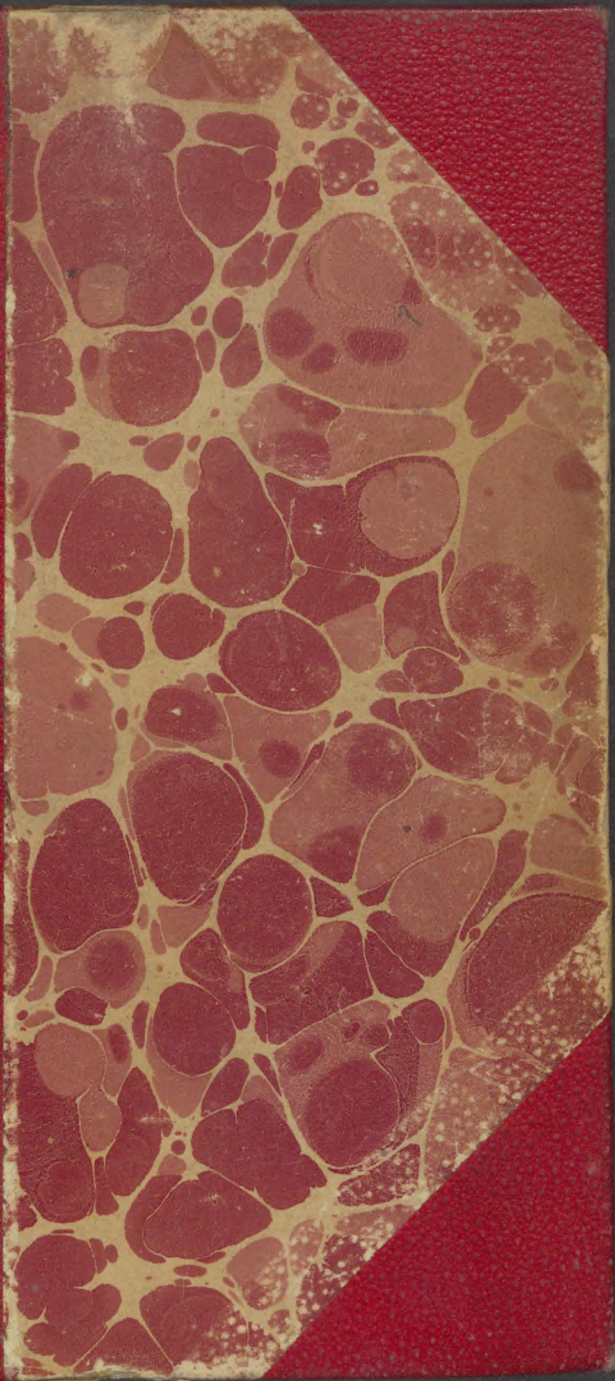

P.
NA

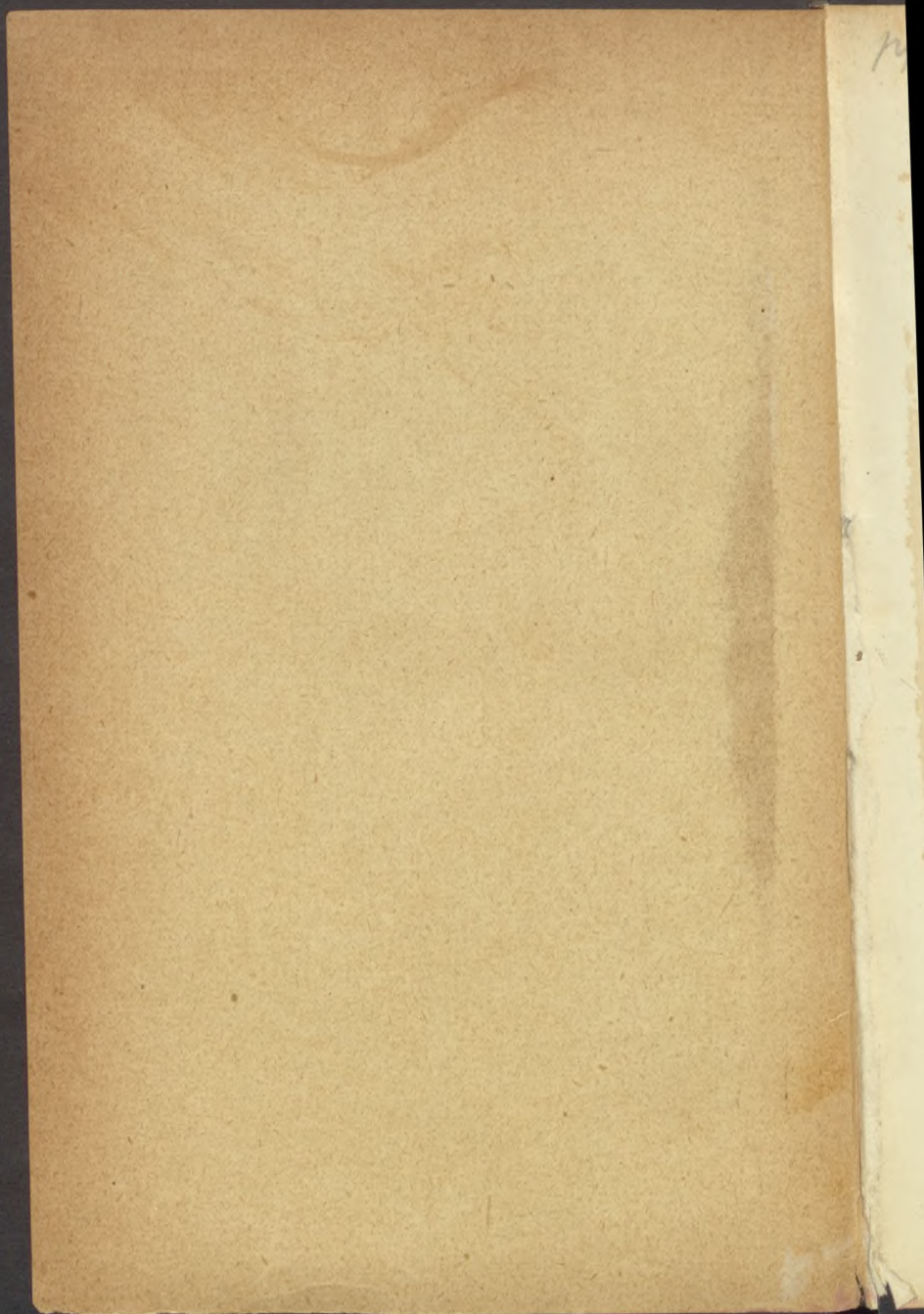
17
OSZK

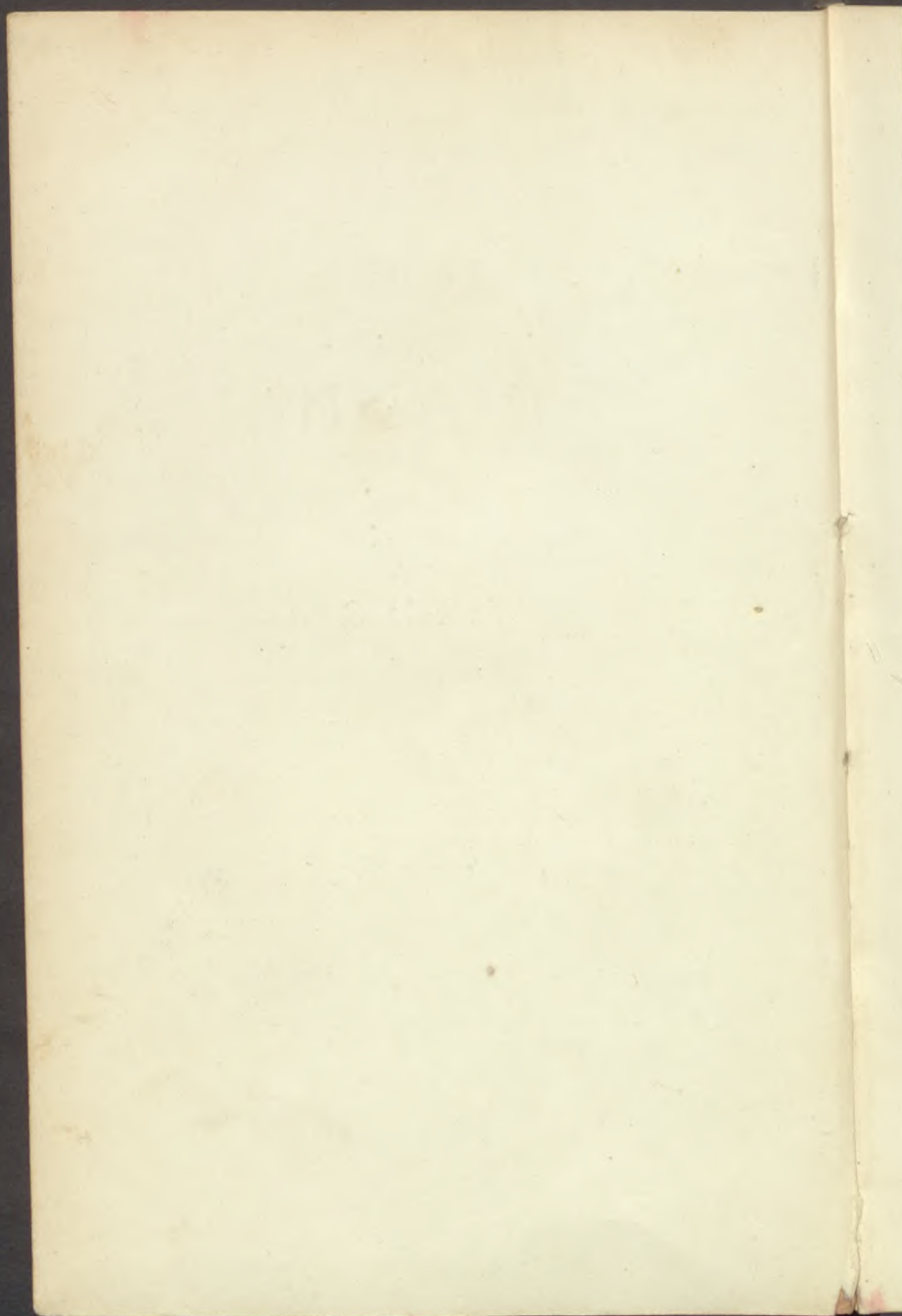

pfr.

6000.00 50x.

Arianna

SZINES . . . .
KÖNYVEK

• Herczeg Ferenc

ARIANNA

Tizenhat elbeszélés

. . . Arianna adá ezt tenedek,
Az ő cernájával magadat vezettet.

Gr. Zrinyi Mihlós.

Budapest,
Singer és Wolfner kiadása
1901.

Első ezer.

Utánnymás tilos.

*

A fordítás joga föntartva.

M 83.837

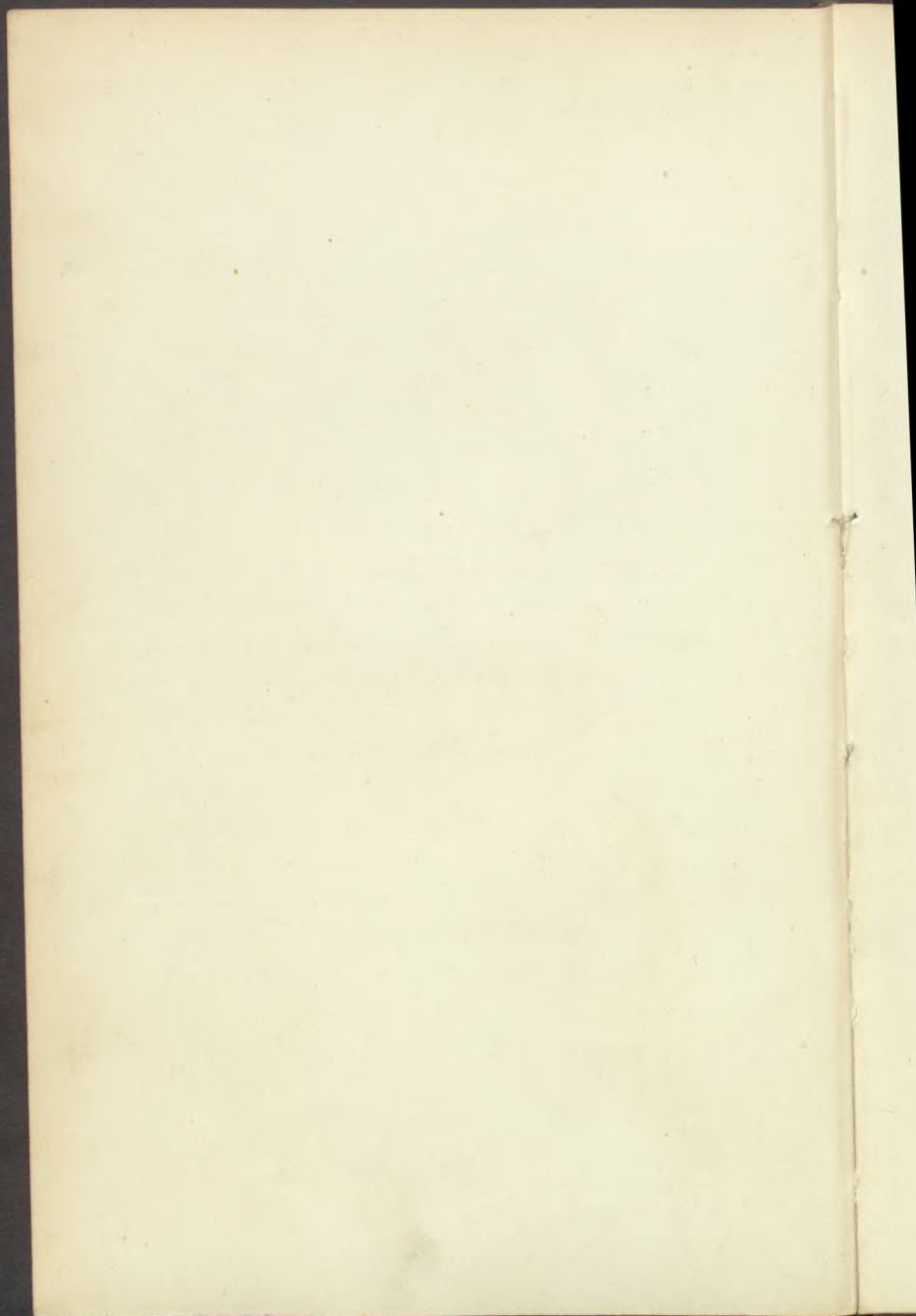

3-4

Arianna.

A dáci nagy homokpuszta szélén, ahol már feketedik a föld, magános tanya áll kis akácos közepette. Kicsi fehérre meszelt lakóháza van, amelynek egyetlen ékesége a hozzáépített vadszőlőlugas. A telep a sík közepette elhagyott és unalmas benyomást kelt. A kertje se nagyon viruló, mivel a tyúkok reggeltől estig ott kaparásznak. Naponta ugyan tízszer is kizavarják a baromfit, de a következő percben csak ott kotkodácsol megint. A ház mögött kifeszített kötélén fehérnemű szárad... A cselédudvaron egy öreg béres kalapálgat valami szerszámon, három lenhaju, szurtos gyerek meg komoly arccal nézi.

Ki hinné, hogy ebben a házban a párisi Figaro-t járatják és Bourgett meg Prévost-t olvassák? Pedig így van. A párisi lap előfizetője és a francia szerzők olvasója a tanya úrnője, Zajcsáryné. Elvált fiatal asszony. A szép jelzöt nem tettem eléje, mivel az izlés végre is sokféle, Zajcsáryné pedig éppen azok közé tartozik, akik némelyeknek nagyon, sokaknak meg sehogysem tetszenek.

Különös megjelenése miatt a megyei humor elnevezte Ariannának. Hogy miért adták neki éppen ezt a nevet, azt senki sem tudja, bár mindenki így emlegeti. Sem Theseushoz, sem a Minotaurushoz nincs semmi köze, csak az arca egy kissé sápadt és a tekintete kissé különös. Az asszony egyébként tudja, hogy így nevezik és nem haragszik érte, csak mosolyog rajta

Telt idomu, szépen megnőtt asszony. Az arcbőre bársonyos, de halvány, ami ebben a perzselő hőségben szinte csodával határos. A haja sötétbarna. Egyenes metszésű felső szemhéja félig eltakarja a szemét, ami

különös fáradt, lappangó és sokatmondó kifejezést ad tekintetének. Igazi pogány szeme van.

Nem mondható külön asszonynak. Rosszat senki sem beszél róla, a gazdaságát meglehetősen rendben tartja és szomszédaival jó viszonyban él. Nem nagyon töri magát utánuk, de nemis kerüli a velük való érintkezést. Igaz, hogy bizalmasabb barátságban senkivel sem él, de ez nem a jóakarátán, hanem inkább a természetén mulik. Azért hát többnyire otthon van. Alkonyatkor, mikor a kert már árnyékos, sokáig szokott föl s alá sétálni a lugas előtt. Nesztelen, csodálatosan bágyadt léptekkel jár föl s alá; ilyenkor nem lát s nem hall, mintha kábult volna a mozdulatai egyformaságától. Olyan, mint egy nemes ragadozó állat, mely a ketrec vasrácsa mögött koptatja és emészti magát.

Ime, a száműzött királynő képe . . . Száműzött királynő? A megyebeliek az ilyenre elnevetik magukat. . . Ugyan kérem, hiszen

Zajcsáryné itt született a megyében! A bölcsője ebben a pusztai házban ringott, ahol most lakik. Nem is nagyuri családból való: édesapja ezredorvos volt, a régi jó idők sorozásain szerzett vagyont. . . A nép azért ma is Untáuglik pusztának nevezi a tanyát. . .

Vagy öt esztendővel ezelőtt ment férjhez a doktor leánya. Az ura aljárásbíró volt a szomszéd városban; igen rokonszenves, derék ember. Három évig éltek együtt, a férj azalatt járásbíró lett. Jó házasságban élhettek, az ellenkezőjét legalább senki sem állította. Három év múlva mégis szétmentek. Minden föltűnés és botrány nélkül váltak el, sőt el lehet mondani, hogy a válásuk barátságos volt. Az asszony indítványozta, hogy bontsák föl a házasságukat. Azt mondta, arra a meggyőződésre jutott, hogy a házaselet nem neki való. Az ura jóideig habozott, gondolkozott, végül belenyugodott. Ő is másnak képzelte a házasságot. A járásbíró ezután a kaszinói vendéglőből hordatta haza ebédjét, az asszony pedig egyedül

lakott künn az Untauglich-pusztán. Hébe-
korba, ha éppen előadta magát valami,
írtak is egymásnak. Barátságos hangú, bár
meglehetősen rövid leveleket.

★

Alkonyatkor egyszer két úri vadász bandukolt a tanya közelében. Vagy kétszáz fűr-
jet lőttek aznap és vagy harminc kilomé-
tert gyalogoltak a homokban. A vadászat
hevében szemük elől tévesztették a kocsiju-
kat és bármennyit káromkodtak is utólag,
a bricska azért csak nem akart előkerülni
a buckák közül. Az egyik vadász, az öre-
gebbik, már csak vánszorogva haladt és
egyre azt állította, hogy a naptól olyan a
feje, mint a dézsa. A másik nem szólt sem-
mit, de néha megtapogatta a vállcsontját
amelyre ólomsúlylyal nehezedett a madara-
kat tartó szíj.

A két kutyájuk is egészen eltikkadt már
és az egyik minden áron meg akart feküdni
a tarlóban. Egyre biztatni kellett és szólón-
gatni. Az öregebbik vadász egy izben dühbe

is jött s ráfogta a puskáját, hogy menten agyonlővi a bestiát. Ha közönséges vizslatálán meg is cselekedte volna, de drága szetter volt.

— Nini, mondta a fiatalabbik vadász, itt a tanya az orrunk előtt!

— Azám, szólt az öregebbik az Untauglikpuszta! Hogy az ördögbe kerül ez ide? Én azt képzeltem, hogy jobbkéz felől hagy-tuk...

— Vajjon kaphatnánk-e itt vacsorát? kérdezte az első vadász.

— Hogyne kapnánk, mikor itt lakik a feleségem.

A fiatalabbik meglepetten nézett vadásztársára, az pedig kiigazította magát: A volt feleségem . . . Meg fog örülni az asszony, mert már jórégem nem láttuk egymást . . .

Olyan hangon mondta, mintha ez volna a világom a legtermészetesebb dolog. Majd furfangosan hozzátette:

— Majd odaajándékozunk neki a mada-rainkat . . . Hanem kikötjük, hogy ne süt-

teszen vacsorára fürjet, mert én beteg leszek már a szagától is.

Zajcsáryné csakugyan megörült a látogatásnak. Nem volt zavart egy csöppet sem. Némileg meglepettnek látszott ugyan, de a meglepetése inkább kellemes volt, mint mikor az ember viszont látja egy oly régi ismerőst, akit őszintén becsül, sőt akivel rokonszenvezik is.

A járásbíró bemutatta volt feleségének fiatal vadásztársát, aki ügyvéd volt.

Husz perccel később föltálalták a hirtelen főtt vacsorát a lugasban. Az urak nekiestek a tálaknak valódi vadászétvágygyal és evés közben nem is igen esett szó közöttük, míg az utolsó csöpp mártás el nem tűnt a tálból. A kutyák azalatt a lugas sarkában ropogtatták nagy farkesóválással a csontokat. Asztali bor nem találkozott a háznál, de az urak kitűnőnek találták a cselédbort is.

— Tudja, mi volna most nagyszerű? szólt a háziasszonyhoz a járásbíró.

— Nos ?

— Ha most leheverednénk a lucernába ...
Ilyenkor este ott remek pihenés esik ...

— Ha úgytetszik ...

A lucernás mindjárt odarúgott a kertre. Csak át kellett lépni az árkon. A házasasszony nagy kendőt terítettett le az urak számára és az ügyvéd, miután kissé kérette magát, odafeküdt barátja mellé. Tényleg pompás pihenés esett az illatos réten. Az urak égő szivarral szájukban nézték a csillogos eget, az asszony pedig, miután jóideig szótlanul egy helyben állott, maga is leült az árok gyepes szélére. Mélységes pusztai csend volt köröskörül, csak a tücskök muzsikáltak kórusban, a távolból pedig halk kutyaugatás hallatszott.

Az ügyvéd titokban arra a megállapodásra jutott, hogy jóizlésű ember, ha az övéhez hasonló különös helyzetbe jut, legelősebben cselekszik, ha minél kevesebbet beszél. Ha hármuk közül valakinek szóval

kell tartani a társaságot, hát csak beszéljen a járásbíró.

Zajcsáry beszélt is. Közbe-közbe köhögött, mint a gutaütésre hajló emberek szoktak, aztán nagyot pőfékelt a szivarjából és beszélt az idei termésről, a buzaárakról és egyéb közömbös dolgokról.

*

Egyszerre — az ég tudná, hogyan történt — a társalgás kiszökött közömbös medréből.

Zajcsáry mondott valamit, azután az asszony vette át a szót. Az árnyképe ott ült a töltés szélén, összekulcsolt két kezébe fogva térdét. Az ügyvéd lehuntya a szemét, hogy jobban élvezhesse hangját. Most tűnt csak föl neki, hogy milyen gyönyörű bárszonypuha és mégis szilárd hangja van az asszonynak. Lehuntya szemét és az a bolondos hallucinációja volt, hogy az asszony szavai szentjánosbogárkához hasonló, színes, apró fénypontonként rajzanak a szíve körül. Tisztán látta, hogy az *a* betűje lángvörös, az

á-ja pedig sötétpiros, az *e*-je sárga, az *i*-je fehér, az *ó*-ja pedig azurkék...

Mit is mondott Zajcsáry? Egy katonatisztről beszélt, akit mostanában helyeztek át a városukba. Azt mondta: Gyönyörű szál legény, igazi Don Juan-alak, képzelem, hogy fognak majd bolondulni az asszonyok...

— Katonatiszt nem lehet Don Juan, mondta Zajcsáryné nyugodtan.

A járásbíró elcsodálkozott ezen az állításon.

— A tapasztalás az ellenkezőt bizonyítja!

— Csak a közhit tartja az ellenkezőt, de a közhit nem bizonyíték. Én azt hiszem, hogy a katonák csak a színpadon és a novellákban hódítanak női szíveket, a valóságban nem. Vagy amit hódítanak, az alig éri meg az ostrom fáradsalmait. Ők csak katonánaknak tetszenek és unatkozó vidéki asszonyoknak, leginkább olyan helyeken, ahol egyedül képviselik az előkelő semmittevő ifjúságot. Nézzen körül a nagy világ társaságában, nem fog katona Don Juant találni.

Vagy ha talál ilyen Don Juant, az csak véletlenül katona, de nem tipikus katona.

— A tiszt, akiről szó van, nem csak katona, hanem föltűnően szép ember is.

— Látott már olyan feltűnően szép férfit, aki tetszett volna a nőknek? Én még sohasem láttam. Általánosságban azt találok, a nők, az igazi nők, igazságtalanok és elfogultak a szép férfiakkal szemben. A föltűnően szép férfi sohasem fogja magát tisztázni a gyanu alul, hogy a külsejével kíván hatni. Ezt az igyekezetét — legyen az való vagy ráfogás, a nő mindig nevetségesnek fogja találni. Kivételt csak a vénülő asszonyok és parasztleányok tesznek...

— Tehát a férfiasság tetszik a nőknek?

— Én Istenem, nem értem egészen, hogy mit tud férfiasság alatt. Ha az erőt és a bátorságot érti, akkor nemmel válaszolok. Ha az erő és bátorság nagy hatással volna a nőkre, akkor az a cirkuszi akrobata volna a teremtés koronája, aki földre teremti az összes henteslegényeket...

— Hátra volna még a jellem, remélem azonban, nem fogja azt állítani, hogy éppen ez volna a Don Juan főerőssége?

— Sohasem állítanék ilyet. A nagy jellemek gyakorta unalmas emberek.

A járásbíró elhallgatott, de megszólalt az ügyvéd.

— Azt hiszem, az olyan nőre, aminőről a nagyságos asszony beszél, nagy hatással lehetnek a híres emberek. Például az írók. Nem?

Zajcsáryné halkán elnevette magát.

— Értem, hogy valaki bolondul az irodalomért, de azt sohasem fogom megérteni, hogy valaki bolonduljon az íróért, csak azért, mert híres ember... Úgy képzelem, hogy a híres emberek mind egyoldaluak, többnyire önzők és jórészen izléstelenek. Ennek alkalmasint a nagy nyilvánosság az oka, amelyben élnek... Kissé nevetségesnek is találok azt a nagy fontosságot, melyet a saját reflexióiknak — a való élet halvány másolatainak — tulajdonítani hajlandók...

Hallottam, hogy vannak nők, akiknek különlegessége a hírnév . . . Ezek illatos leveleket írnak minden új hírességnek, Amerikában pedig virágot küldenek a siralomházban ülő rablógyilkosnak is . . . Ha híres ember volnék, nem volnék büszke az ilyen sikerekre.

— Tehát mondja meg ön, asszonyom, hogy mi tetszik a nőknek?

— Legyen; elárulom a titkot és nem kell attól félnem, hogy a női nem meg fog átkozni árulásomért, mert a legkevesebb nő tudja, hogy mi tetszik neki a férfiban . . . Nagyon téved, aki azt hiszi, hogy a nőt bizonyos különleges férfias tulajdonságok ragadják el. A szerelem a legeszményibb önzés és a nő is csak önmagát szereti a férfiban. A férfi lelke reflektáló tükör a nő számára és minél tökéletesebbnek és szebbnek látja abban a saját képét, annál nélkülözhetetlenebb lesz számára a tükör. Az a férfi, aki — akár érzi, akár csak tökéletesen tetteti — a leg-erősebben reagál a nő szépségére, aki el tudja a nővel hitetni, hogy leginkább méltatja

egyéniségét: félig már megnyerte a játékot. A nőben, minden igazi, nőben megvan az érvényesülés vágya . . . Ne téveszsze ezt össze a nyers hiusággal! A férfinak módjában van, hogy önállóan érvényesüljön, a nő csak a férfi révén érvényesülhet. A nő hangszer a férfi kezében. Ha a hegedű gondolkozni és érezni tudna, akkor bizonyára őrzöngve imádná Paganinit és gyűlölné a kontár muzsikust. Ez nem hiuság, hanem természetes ösztön. Hiszen ismeri Ariadne regényét. Mit gondol, miért imádkozta Theseust annyira? Mert félisten volt? Mert hős volt? Mert szép volt? Ez a férfiak fölfogása, de én, az aszszony, másképpen ítélek. Ariadnenak Theseus hozta meg az alkalmat az érvényesüléshez; az Ariadne fonala segítségével szerezte meg Theseus a halhatatlanságot . . . A hegedű átengedi a dicsőséget a mesternek, ő maga csak zengeni akar, elragadni és lelkesíteni. Kedves uram, ha ön ellentállhatatlan akar lenni, akkor ne akarjon a nőnek imponálni, ne akarja elragadni

vagy megvakítani, hanem adjon neki alkalmat, hogy ő imponáljon, hogy ő ragadjon el és vakítson. Önnek tetszik egy nő? Tanulmányozza a külsejét, figyelje meg a jellemét. Adjon neki alkalmat oly szépségek és tehetségek érvényesítésére, amelyek őt magát is meglepik. Ha nem kedveli a nyilvánosságot, akkor megteheti négyszem között is, de ön legyen a tapsoló és ámuló közönsége — és a siker nem marad el.

— Csakhogy ehhez érteni is kellene, mondta elgondolkozva az ügyvéd.

— Persze, ahhoz érteni is kell, hagyta rá az asszony.

A járásbíró már jó régen nem beszélt semmit, nem is mozdult fekvőhelyén. Most azonban hortyogni kezdett.

Az asszony fölkel.

— Aludni megyek, mondta. — Az urak majd találnak ágyat az ebédlőben... Kissé későn szoktam kelni és ha reggel esetleg már nem láthatnám önöket — Isten velük!

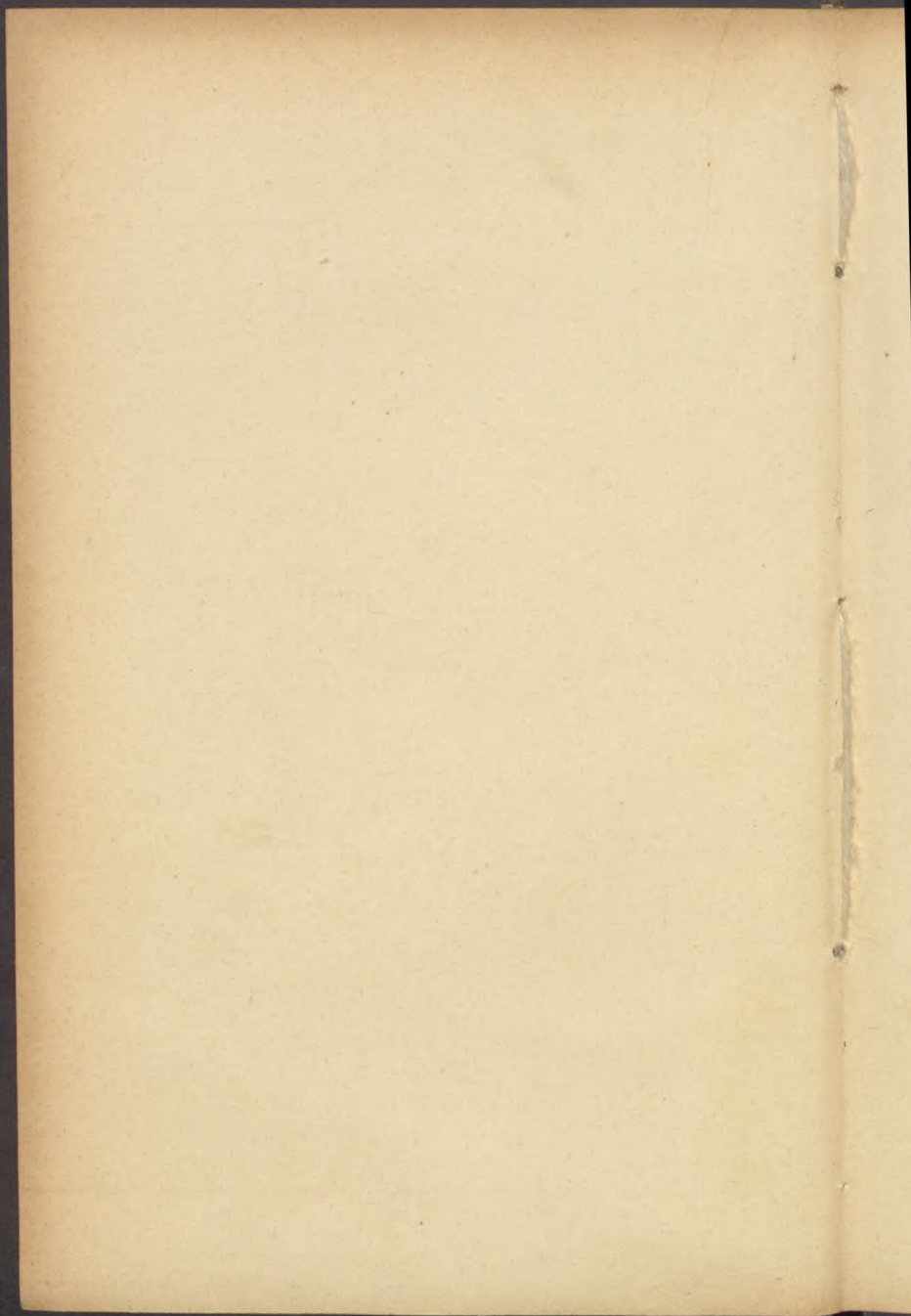
Könnyedén átszökött az árkon és nesz-
telen léptekkel ment a ház felé. Utközben
halkan mondta azt a két verssort *Arianna*
sírása-ból, mely gyakran járt az eszében:

Üti fehér mellét, szaggatja szép haját,
Theseus! Theseus! nagy erővel kiált!.,

Jancsi édesanyja

Az inas beszólt a vendégszobába, hogy kész az ebéd. Alázatos képű, sekrestyésformájú tót volt és suttogó hangon beszélt.

Magam a tükör előtt fészülködtem, az utitársam pedig, Sándor bácsi, a mosdótál fölött prüszkolt. A testünket és a ruhánkat egészen ellepte a fehér uti por, amit félnapi kocsizással szedtünk magunkra. Nyáron át olyan az egész Karánköz, mint a lisztes-láda.

— Igazán kíváncsi vagyok a háziasszonyunkra, mondtam Sándor bácsinak. — Sokat emlegetik nálunk otthon.

Az öreg egy hófehér törülközővel dörzsölgette a cinóbervörös bikanyakát.

— Nagyszerű asszony! krákgotja. — Csupa

ész és erő! Nincs férfiember aki így rendbe tudná tartani a gazdaságát... Ha ifjabb éveimben ilyen asszonynyal találkoztam volna —

— Mióta özvegy már az asszony?

— Az ősszel lesz kilenc éve, hogy az a számár agyonlőtte magát.

— Az ura? Hát nem agarászaton járt szerencsétlenül?

— Ördögöt agarászaton! Soha, nem is agarászott. Főbe lőtte magát. Talián országban, vagy hol a pokolban.

— Emlékszem már! Igen — Nerviben történt.

— Két évi boldog házasság után fogta magát az ipse és se szó, se beszéd, csak eltűnt hazulról. Másfél hónapig bolyongott, az ég tudná, hogy hol, aztán megtalálták a holttestét ott lenn egy korcsmában. Itthagyni egy ilyen asszonyt és ilyen szép vagyont!

— És miért hagyta itt, vajjon?

— Azt senkisem tudja. Az asszony sem.

— Hátha csak nem akarja megmondani?

— Mondom, hogy sejtelve sincs róla . . . Nekem megesküdött akkor a szűz Máriára, hogy nem tudja és az ő szavát inkább elhiszem, mint sok férfiét. Mikor az a szerencsétlen utolsó útjára kelt — azt mondta, hogy Aradra megy — gyöngéden elbúcsúzott az asszonytól, meg is csókolta . . . Semmi félreértés nem volt közöttük . . . Abból is látszik, hogy végrendeletet készített, amelyben mindenét a feleségének testálta. Ezt pedig nem tette volna, ha lett volna közöttük valami.

— Már ez bizonyos. Úgy emlékszem, hogy amerikai párbajról is rebesgettek akkoriban?

— No az meg éppen sületlenség. Ki vívott még amerikai párbajt, ha nem volt regényhős?

— De valami okának mégis csak kellett lenni!

— Az volt a baja, hogy bolond volt. Arra vágyott, ami neki nincs s nem becsülte meg azt, amit az Isten adott.

— Mire vágyott? És miye nem volt?

— Hát tudom én? Talán repülni akart, mint a varju, vagy a vizen járni, mint a vízi poloska . . . Nem lehet kiokosodni az ilyen poétaember szavából . . .

— Poétaember? Hát verseket is írt?

— Nem írt se verset, se prózát. De azért mégis poétaféle volt, mert részeg volt olyankor is, ha színét se látta a bornak és úgy tudott beszélni, hogy akár kótára is szedhetted volna . . . Úgy beszélt, mint a — mint a —

— Mint kicsoda?

— Tudja az ördög, hogy mit akartam mondani. Szóval: bolond volt! Az ilyen ember mindenre képes. Miért ölte meg magát? Talán azért, mert elfogyott a hold. Vagy azért, mert kinőtt a körme. Különben ne beszéljünk többet a haszontalan fráterről!

— Miért haszontalan?

— Vannak a tisztességnek bizonyos szabályai, melyek a halálban is kötelezők. Úgy a hogy az az ember meghalt, nem szabad meghalni úriembernek . . .

Miközben megkötöttem a nyakkendőmet, eszembe jutott, hogy más hangon is hallottam már beszélni a megboldogultról. Egyik íróbarátom beszélt róla, évekket ezelőtt. Ami magasztaló jelzőt egy féktelen képzeletű ember csak találhat, azt mind ráparazolta.

Többek közt azt is mondta róla, hogy a jelenkor legmélyebb lírai lelkülete volt. (Szóbanforgó íróbarátom felfogása szerint a legnagyobb költőket és bölcsészeket mindig azok között kell keresni, akik nem írnak; az írás maga összeférhetetlen az igaz költészettel és az igaz bölcseséggel.)

Időközben elkészültünk az öltözködéssel. Három elsötétített szobán kellett átmennünk, míg az ebédlőbe értünk. Bolthajtásos, hűvös lakás volt. Az ósdi bútorok a tisztaságtól ragyogtak. Mindenütt az a kellemes, üdítő illat terjengett, melyet a régi vidéki úriházak lehelnek ki magukból és mely némileg emlékeztett a levendulára.

Az özvegyasszony már az asztalnál ült és

a párolgó levest osztogatta. Vele szemben egy matrózzruhas kis fiu ült.

Az asszony szép asszony számba mehetett azok előtt, akik kedvelik a nagyon szőkét és fehérhúsuakat. Lenszínű, igen erős növésű haja volt; a szemöldöke és a pillája is világos színű volt, inkább ezüstös-fehér, mint aranyszőke. Szilárd és szinte megdöbbenően tiszta tekintetű szeme volt; a szépmetszésű arcán pedig az a bizonyos nemes és tökéletes nyugalom honolt, melyet emberi arcon eddigelé még soha, csak növényevő állatokén láttam.

Sándor bácsi bemutatott és az asszony helyet jelölt a balján, azzal az udvarias közömbösséggel, mely eléggé elárulta, hogy a házánál megszokott dolog a vendégjárás.

Az öregre, hogy ott ült a háziasszony jobbján, alig lehetett ráismerni. Olvadozott, málladozott a lovagias hódolattól, édesdeden csucsorgatta a száját, közbe pedig olyan émelgítő bókokat mondott, aminők az ötvenes években lehettek divatban. Az asszony

bizonyos derült fölényvel és némi mosolygó kicsinyléssel védekezett az udvarlása ellen. Az a benyomásom támadt, hogy a jóakaró kicsinylése nemcsak Sándor bácsinak, de nekem is szól és velem együtt a férfinem minden tagjának.

Velem nem sokat törődtek.

Miután bekanalaztam a levesemet, a tekintetem megakadt a képen, mely a szemben levő falon függött . . . Teremtő Istenem, minő fej! Hol láttam már ezt az arcot? Ki lehet? Ki más, mint ő, a megboldogult, aki Nervibe utazott, hogy meghaljon. Olyanféle sápadt, gondolkozó, nemes arca volt, minőt a mai festők akkor tudnak csak elképzelni, ha Eötvösre vagy Széchenyire gondolnak. Csak jóval puhább, nőiesebb, szomorú bájjal teltebb. A szeme! Ki az a festő, aki ilyen szemet tud festeni? Ime, a különleges magyar szem, a nomád kalandorok dióbarna szeme, mely álmodozó és elborult, mintha a pusztá fellegese tükröződnék benne.

Alig tudtam leplezni a szórakozottságomat.

E pillanatban megszólalt a kis fiu az asztal végén:

— Az az én édesapám! mondta, szintén a képre nézve.

— Jancsi, mi az!

Az asszony egy feddő pillantást vetett a fiúra, aki zavarodottan a tányérja fölé hajolt. Én pedig, aki úgy éreztem, hogy bűntársa vagyok a gyermeknek, kenyérgalacsinokat kezdtem sodorni.

Később összetalálkozott a pillantásom a fiuéval, — hogy hasonlít az apjára! Ugyanaz az álmodozó, tüzes, szomoru barna szem, amelyet megirigyelhetne tőle a világ legszebb asszonya. Egyébként nem volt szép gyermek: a szája nagy volt, az arca pedig vézna.

Sándor bácsi a tengeri útvjáról beszélt, melyet Fiumétól Anconáig tett. Erről az útvjáról nagyon szívesen beszélt, mert a hajón mindenki megkapta a tengeri betegséget, csak éppen ő nem. A fiu ekkor megint bele szólt a társalgásba.

Találkoztak tengeri kalózzokkal? kérdezte.

— Ma már nem járnak kalózkod a tengeren, világosította föl az édesanyja.

— De vademberek még járnak?

Nem válaszoltak neki. Mikor a gyümölcsöt hozták, a fiú fölkel az asztaltól és kezét csókolt az édesanyjának.

— Nem eszik gyümölcsöt? kérdeztem.

— Nem szeretem, válaszolt vörvörös arccal; azzal kiosont a szobából.

— Nagyon szereti a gyümölcsöt, mondta a háziasszony, — de büntetése van, azért nem kap. Képzeljék: hazugságon értem az este!

— Hazugságon?

A Sándor bácsi arca elborult, mint az olyan házibaráté, akit egy fájdalmas családi titokba avattak be.

— Mindent meg lehet bocsátani a gyerekeknek, csak a hazugságot nem!

Mellesleg jegyzem meg, hogy az én tiszteletreméltó urambátyám volt a vármegye legnagyobb *ánzágolója*. Ha minden egyes vadászfüllentéseért megvontak volna tőle egy tál ételt, már régen éhen kellett volna halnia.

— A kis haszontalan, magyarázta az asszony, — föllármázta tegnap este az egész házat, hogy rablók vannak a kertben. A cselédek mind fegyverre kaptak, Jancsi pedig a Flóbert-puskájával vezette őket . . . Persze, egy lelket se láttak, Jancsi azonban, mihor vallatóra fogtam, erősen megmaradt az állítása mellett. Azt mondta, hogy ötvenen voltak a rablók, mindannyian — irokéz-indiánok. Megkérdeztem tőle, hogy honnan tudja, hogy irokézek voltak, erre azt mondta, hogy kék teknősbéka van a mellükre tetoválva, arról ismerte meg őket.

— Úgy látszik, a fiu elolvasta a Cooper könyveit? kérdeztem.

— Egy idő óta valóságos olvasási düh vett erőt rajta, a képzelete éjjel-nappal az olvasmányain kalandozik. Azelőtt lovagokkal, szerecsenekkel és sárkányokkal népesítette be a házat, most pedig indiánokkal. A legkülönösebb az, hogy el is hiszi mindazt, amit maga füllent.

— Ha elhiszi, akkor nem füllent, vetet-

tem közbe — és akkor nem is javít rajta a büntetés.

Sándor bácsi egy rosszaló pillantást vetett reám, az asszony pedig nyugodtan mondta:

— Nekem az a meggyőződése, hogy vannak öntudatos és öntudatlan hazugságok. Az öntudatos hazugság szülőoka az erkölcsi romlottság, az öntudatlané pedig a fantázia fegyelmezetlensége. Ha megbüntetem a fiamat hazugságáért, ezzel nem akarom megjavítani — erre nincs szükség, mert nem rossz gyermek, — hanem fegyelemre akarom szoktatni.

— Pedig fantázia nélkül nincs emberi nagyság.

— Meglehet, ezt nem tudom. De van boldogság...

Száz dolgot mondhattam volna, de éreztem, jobb lesz, ha elhallgatok. Ennek az asszonynak elvei vannak. Ha egy nőnek elvei vannak, az azt jelenti, hogy nem lehet vele vitatkozni, mert sziklaszilárdan hisz a tulajdon csálhatatlanságában.

Fekete kávé után a háziasszony és Sándor bácsi a hivatalos dolgaikat kezdték feszegetni. Az öreg ugyanis hivatalos küldetésben járt itt: a vármegyét képviselte, mely évek óta pörben volt az asszonynyal és most egyezséget akart vele kötni. Ha Sándor bácsi ez alkalommal nem ajándékozta el a vármegye egész területét, alkalmasint csak az asszony szerénységén múlt, mert kötve hiszem, hogy az öreg úr meg tudott volna tőle valamit tagadni. Magukra hagytam őket. Egy ideig a kertre nyíló terráson cigarettáztam, aztán — bár halk eső kezdett permetezni — végigsétáltam a sötét vadgesztenye fasoron. Nagy és szép park volt. Kissé elhanyagoltnak látszott — a takarékos asszony nem tartott műkertészt, hanem béresekkal gondoztatta, — de éppen az elvadsága tette széppé. A fasor békanyálos kis tóhoz vezetett, amelynek partján régi kőpad állott; azontúl sűrű bükkös terült el. Ez már valóságos erdő volt és amint körülnéztem a sűrű bozótban, önkéntelenül is a

Jancsi indiánusaira gondoltam, azokra a vérszomjas, ordítózó irokézekre, akik egykor csábos fantómokként vonultak át az én gyermekálmaimon is.

Egy kis tisztáshoz értem, amelyről frissen kaszált széna illata áradt felém és ekkor meglepetten állottam meg az esőtől gyöngyöző bokrok között. A tisztás másik oldalán, vagy tíz lépésnyire tőlem, csinos kép tárult elém. Egy óriás bükkfa lehajló lombja alatt, kis szénaboglyán két gyermek ült: a fiút ismertem, Jancsika volt, a másik egy kis parasztleány. Mindakettőnek a fején sárga nagy virágokból font koszoru volt. A leány azonkívül még egy lilomszálat is tartott a kezében, jogar gyanánt. Mezitláb volt, piszkos kék ruhácskában, de a fitos orra és a nagy kék szeme bájossá tette az arcát. A kis leány nagyon komolynak, ünnepiesnek és meghatottnak látszott. Mereven ült valami képzelt méltósága érzetében. Jancsi egy nagy könyvet tartott a térdén és hangoosan, az iskolás gyermekek éneklő hang-

súlyozásával olvasott belőle. A napfényben sziporkázó esőcsöppek finom ezüsfátyolt vontak a kép elé, mely a maga fantasztikus voltával beleillett volna a Szentivánéji álom egyik jelenésébe.

A gyermekek nem vettek észre és én meghallottam minden szavukat.

Jancsi így folytatta az olvasást:

„Budán a trónjáért és életéért remegő V. László királyt rábirták a cselszövő urak, hogy a Hunyadi-házat megsemmisítse. Miután a várat megrakták cseh zsoldosokkal, a gyermek Mátyást is Budára csalták és a két Hunyadi, számos barátaikkal egyetemben, elfogták és tömlöcbe vetették . . .“

— Tömlöcbe vetették? szólt közbe a leány.

Meglátszott rajta, hogy aggódik a két Hunyadi sorsáért. Jancsi azonban megnyugtatta kis barátnőjét.

— Csak hallgass ide, most jön a java! Most meg lesz írva, hogyan szabadultak ki a tömlöcből; sok lovagtörténetet olvastam már és tudom, hogy ennek így kell lennie.

„A királyi tanács, azt híresztelvén, hogy a Hunyadiak összeesküdtek a király élete ellen, a két ifjút fő- és jószágvesztésre ítélte. Mátyást megmentette zsenge kora, Hunyadi Lászlót azonban március 16-án estefelé lefejezték a Szent György-terén . . .“

— Lefejezték? kiáltotta a kis leány fölháborodva.

Jancsit láthatólag zavarba ejtette a váratlan és brutális befejezés. Ijedten kaparászott a könyv tábláján, hátha az a lap, amely a megnyugtató magyarázatot tartalmazza, valahogyan odaragadt, de bizony a históriának vége volt. Már csak két sor volt hátra:

„Hunyadi László holttestét 1458 tavaszán Gyulafehérvárott eltemették az apjái mellé.“

— Vége? Mindennek vége? kérdezte a kis leány.

A fiu nem tudott mit válaszolni. Az arca sápadt volt a fájdalmas csalódástól, a szemében pedig könycsepp csillogott. Bizonyára ez volt az első lovagtörténete, amelynek rossz volt a vége. Persze, a többit, amit

eddigelé olvasott, költők írták, ezt az egyet maga az élet csinálta.

A kis leány sehogysem akart belenyugodni a kegyetlen megoldásba.

— Jancsi, hiszen a király megesküdött! Megesküdött, hogy nem bántja őket! Óh, ez nem szép történet...

Azt hiszem, ha V. László király szelleme hallhatta volna ezt a megjegyzést, ötszázötven esztendő múlva is elszégyelte volna magát a két gyermek előtt.

De akkor különös dolog történt.

— Még nincs vége, mondta Jancsi, — figyelj, Mariska, hadd olvasom tovább.

Összeráncolt homlokkal hajolt a könyv fölé és elszántan olvasta:

„Azonban Hunyadi László nem halt meg igazán, mert akit lefejezett a hóhér a Szent-György-téren, az nem László volt, hanem egy kóccal kitömött nagy bábu és a bábura ráadták a László ruháját, hogy a király azt higgye, hogy az a László és a bábu nyaká-

ban hólyag volt, piros festékkal, hogy piros legyen tőle a hóhér bárdja . . .“

Nagyszerű, — a nebuló meghamisítja a történelmet Mariska kedvéért! Világos, hogy amit gagyog, az rögtönzés. . . .

„És mikor a hóhér levágta a hamis Hunyadi nyakát, akkor a király így szólt hozzá: „Hóhér, mutasd ide a bárdot!“ És mikor látta, hogy a bárd piros, azt hitte, hogy az a László vére és hogy László meghalt és azt mondta: „Jól van!“

A kis leánynak igen tetszhetett a Hunyadi történetének javított kiadása, mert boldogan fészkelődött a szénában és lelkesen szopogatta ujját. Lám, mondtam magamban, ez a fiu megértette a költő ősi hivatását. Mert mi volna a hivatása, ha nem az, hogy édes hazugságokkal szárítsa föl a könyveket, melyeket a keserű valóság sajtol embertársai szemébe?

Hunyadi László történetének befejezése Jancsi szájában épp oly egyszerűen, mint megnyugtatóan alakult. László egy titkos

földalatti folyosón át kimenekült a budai várból. Később visszatért ezer hű lovagja kíséretében és Jancsi állítása szerint valamennyien aranypáncélt viseltek és hattyuparipán ültek. Az esküszegő király „borzasztóan megijedt“ és térdenállva kért kegyelmet; épp úgy a cselszövő Garák és Ujlakiak is. Mivel a megbánásuk ezúttal őszinte volt, kegyelmet nyertek, aztán valamennyien boldog egyetértésben éltek . . .

Engem nagyon meglepett a Jancsi nagylelkősége, hogy megkegyelmezett a cselszövő uraknak. Mert bizony mondom, ha gyermekkoromban rám bizzák a Hunyadi-ház sorának az intézését, habozás nélkül karóba huzatom Gara és Ujlaki uraimékat. És az is meglepett, hogy a fiu láthatólag maga is hitt a meséjében. Az arca sugárzott a boldogságtól, mintha valóban megmentett-e volna a fényes dalia életét. Megrészegült a tulajdon hazugságától, mint a fülemüle a maga dalától.

—Mit játszszunk most? kérdezte a kisleány.

— Hunyadi Lászlót. Te leszel a rab Hunyadi, én pedig az a jóbarátja, aki kiszabadítja a tömlőcből. Majd ásunk egy titkos folyosót a szénába, aztán megkötöm a két kezedet folyondárral...

• Nagy lelkesedéssel nekiestek a szénának és túrni kezdték, fejjel beleásva magukat, mint a vakondok a földbe. De aztán egyszerre abba hagyták a munkájukat.

A bokrok között megcsendült egy hang.

— Jancsi!

Megismertem a háziasszony éles hangját. A gyerekek meg se mukkantak. Az asszony kilépett a tisztásra. Nyugodt léptekkel, közömbös arccal jött. Most láttam csak, hogy a termete, amelyet az asztalnál túlgömbölyűnek ítéltam, még igen szép.

— Sejtettem, hogy megint együtt vagytok! Pedig megmondtam már, hogy a béresgyerekeknek nem szabad a kertbe lépniök.

Aztán szigorú arccal a kis leány felé fordult.

— Eredj haza, Mariska, az édesapád meg fog büntetni az engedetlenségedért.

Az erdei idillnek hirtelen vége lett; egy gonosz szellem megzavarta a tündérek tán-cát. Az elcsapott kis királynő, aki az imént még nagylelkű könyeket ontott Hunyadi László halála fölött, gyorsan, kacsázó lép-tekkal tipegett a száműzetésbe.

— Gyere Jancsi, mondta az asszony, — meg kell csinálnod a francia gyakorlatot.

A fiu azonban nem engedelmeskedett. Sötéten bámult maga elé, aztán hirtelen át-ölelte az asszony derekát.

— Ugy-e, édesmama, nem szólsz a Ma-riska apjának? Az apja megveri, megveri a szíjjával! Igérd meg, hogy nem szólsz!

Szenvedélyesen, fuldokló hangon, kivörös-södött arccal könyörgött.

— Az édesmama mindig megteszi azt, amit mond! felelt az asszony.

Jancsi ekkor hosszában a szénába vágta magát és ott mozdulatlanul fekvé maradt. Az anyja egy ideig borus arccal nézte, aztán

lehajolt és szó nélkül az erős karjára kapta a fiút. Az pedig vitette magát a ház felé, mereven, mint egy cölöp.

Magam is a ház felé vettem utamat. Nagyon rosszkedvű voltam, mert bántott a gondolat, hogy az erdei királyné vékony kis teste ma még egy goromba béres nadrágszíjja alatt fog vonaglani.

Egész délután a birtokon kocsiztunk Sándor bácsival, bár nem volt ott semmi dolgunk. Az öreg mindenáron meg akarta mutatni a gazdaságát és én nem ellenkeztem, hogy az asszonyt egy időre megszabadítsam a társaságunktól. Szó, ami szó, valódi mintagazdaság volt. Sándor bácsi nem is fukarkodott az elismerésével.

Még világos volt, mikor az estebédet tálalták.

Csak härman voltunk az asztalnál.

— Jancsi úrfi nem vacsorázik velünk? kérdezte az öreg.

Az asszony elmosolyodott.

— Nem akar enni, mondta.

— Ohó! csodálkozott az öreg.

— Egy óra óta a díványon fekszik, lehunyt szemmel és nem válaszol semmiféle kérdésre.

— Csak nincs valami baja?

— Makacskodik, ennyi az egész. Az egyik béres leánya a tilalom ellenére bejött a parkba és én meghagytam az apjának, hogy büntesse meg az engedetlen gyermeket. Nem szeretem, ha a fiú a cselédgyerekkel érintkezik . . .

— Azoktól kapják el a betegséget!

— Jancsi nagyon összebarátkozott a kis leánynyal és most duzzog velem . . .

Sándor bácsi elméledő ráncokba szedte a homlokát.

— És nem lehet leszoktatni az önfejségéről? Mert ennek később nagy kárát vallhatná az életben!

(Eszembe jutott az öregnek Gyurka fia, aki kamaszkorában egyszer vasvillával ment az apjának, mikor az meg akarta verni a szekérlőcsessel . . . Igaz, hogy Gyurkából azért

derék ember lett és ma az egész család büszkesége . . .)

A háziasszonyunk egész kis pedagógiai értekezést tartott.

— A testi fenytést nem alkalmazhatom, de ha tehetném, akkor is ellenkeznék a nevelési elveimmel. Én a fiu értelmére akarok hatni. Azért bizonyos esetekben látszólag engedek a szeszélyének, de csak azért, hogy saját kárán okuljon. Ma, példának okáért, nem akar enni. Én tehát nem kényszerítem. Később azonban, ha megéhezett és vacsorát kér, azt mondom neki: Nincs már, a cselédek mindent megettek! Akkor be fogja látni, hogy jobban járt volna, ha engedelmeskedett volna az édesanyjának, . . .

Nem is az, amit mondott, de az oktató hangja, amelyen beszélt és amelyet nőknél mindig gyűlöletesnek találok, dühbe hozott.

— Attól félek, mondtam, — hogy Jancsi barátunk e pillanatban egy igen leverő tanulsággal gazdagodott.

— És miféle tanulság az? kérdezte a háziasszony.

— Hogy nincs köszönet benne, ha az ember a szíve nemesebb sugallatát követi.

Sándor bácsi hangosan elnevette magát.

— Mit értesz te a gyerekneveléshez? Akkor beszélj, ha majd hat fiad lesz, mint nekem!

Az asszony nem méltatott arra, hogy vitába elegyedjék velem, hanem mosolyogva töltött bort a poharamba, amit eddig még egyszer sem tett.

A vacsora végén a fiu váratlanul megjelent az ebédlő ajtajában. A jobbik orcája lángolt, alkalmasint a hosszú fekvéstől.

— Nos, Jancsi, éhes vagy? kérdezte mosolyogva az édesanyja.

A fiu megrázta a fejét, majd halkán mondta:

— Azért jöttem, hogy jóéjtszakát kívánjak az édesmamának.

— Jóéjtszakát, Jancsi!

A fiu egy pillanatig habozva állott az

ajtóban, aztán egyszerre kitárta a két karját és egy szenvedélyes kiáltással az anyjához rohant, hogy átölelje és megcsókolja. Valami fölséges, állati erő volt ebben a kitörésben. Látszott rajta, hogy rajongva szereti az édesanyját.

Az asszony szeliden, de erős kézzel eltolta magától.

— Nem úgy, fiam! Először kérj bocsánatot, aztán megcsókollak!

Jancsi azonban nem kért bocsánatot. Sarkon fordult és kisietett a szobából. A szomszéd szobában dühös toporzékolással elkiáltotta magát:

— Szíjjal verték meg!

Arra a szelid és szilárd mozdulatra, melylyel az asszony eltávolította magától a szenvedélytől izzó fiút, önkéntelenül az ebédlő falán függő arcképre tekintettem . . . Vajjon a megboldogultat nem egy ilyen mozdulat készítette arra, hogy Nervibe utazzék?

Az asszonyra tekintettem s nem kis meglepetésemre észrevettem, hogy a szeme

könyes. Biztosra vettem, hogy most mindjárt fölugrik az asztaltól és utána szalad a hóbortos gyereknek, de ő erőt vett magán és ülve maradt. Alkalmasint *akkor* is könyezett és *akkor* is erőt vett magán, mikor a hóbortos ura odalenn, a tengerparton epedve várta . . .

— Önöknek ugyancsak kijut nálunk a családi jelenetekből. mondta a háziasszony. a meghatottságtól kissé fátyolos hangon.

Hosszu szünet után újból megszólalt, ezúttal megint éles csengése volt a hangjának:

— A fiu az ő csapongó és szenvedélyes lelkületével gyakran zavarba ejt és lefegyverez. De bármilyen nehezemre esik is, azért egy pillanatra sem tágitok a nevelési elveimtől. Tudom, hogy egyszer meg fogja nekem köszönni.

— Mindig beváltak a nagyságos asszony elvei? kérdeztem.

A következő pillanatban már megbántam az arcátlan kérdésemet . . .

Az asszony a falon függő képre tekintett, aztán egy méltóságos és komoly pillantást vetett reám. Láthatólag megérezte már bennem az ellenséget. Nem haragudott reám, de csodálkozott rajtam. Ő tudta magáról, hogy kötelességtudó, eszes és nemeslelkű asszony és azt is tudta, hogy az egész világ ilyennek tartja. Hogy akadt egy jelentéktelen ember, aki fél napi ismeretség után más-képp látszott vélekedni, azt ő legfőlebb furcsának találhatta.

A kellemetlen együttlétet megzavarta a szobaleány. Félig mosolygó, félig ijedt arcjal jelentette, hogy Jancsi urfi nincs sehol a kastélyban. A háziasszony tüstént fölkel a helyéről, de azért nem ijedt meg nagyon.

— Keressék meg! Keressenek a cselédházak tájékán!

Félóra mulva hazahozták a fiút.

Tényleg a cselédházak tájékán volt. Egy szalmarakáson feküdt és csendesesen sírt. Fél tucát, farkát csóváló komondor állotta körül.

II.

Korán reggel Karánvára utaztunk, ahol Sándor bácsinak valami hivatalos elfoglaltsága volt. Nekem nem volt ott semmi dolgom, én csak azért kötöttem hozzá magamat az öreghez, mivel felültem egy rossz ötletemnek: hogy tanulmányozni fogom a vidéket. Abban állapotunk meg, hogy délben visszatérünk a kastélyba, rövidesen megebédelünk és estig visszaérünk oda, ahonnan jöttünk.

A mezővárosból csak igen szerény benyomásokat hoztam magammal. Egy rettenetes emberi ábrázatra emlékszem, amely a kávéház ablakából nézett ki. Rezes arc volt, mely csupa táskából volt szerkesztve. A szeme alatt egész táskasor, a tokája is csupa táskák. Fehér papírszipkából szivarozott és gonoszul, gőgösen, mint egy sütkérező óriás hulló nézett reánk.

A másik kép, amit magammal hoztam, a Hörömpöly István férfiszabó-üzlete. A kocsis éppen a bolt előtt vette észre, hogy elvesztette a pipáját és mialatt azt az út porából előkaparta, megadással fogadván Sándor bácsi bőszt szitkait, én benéztem a boltba. Ember nem volt odabenn, de a sárga asztalon egy legyektől feketélő enyves ujság feküdt, a falon pedig divatkép diszelgett mely piros frakkos rókavadászokat ábrázolt. Olyan szomorú és sivár volt a kis szabó-bolt, hogy majdnem sírva fakadtam.

Térjünk vissza a kastélyba.

Mikor délfelé a nagy park alá értünk, összehalálkoztunk a karánvári orvosdoktorral.

— Jézusom, csak nincs valami baja az asszonynak? ijedezett Sándor bácsi.

A doktor megállította a kocsiját.

— A kis Jancsit baleset érte... Kitérte a kulcs-csontját... De azért nincs semmi veszedelem... Egy hét múlva rendben lesz... Délután megint kijövök, de most sietnem kell... Hanem mondhatom, az

asszony nagyszerűen viselkedett! Páratlan asszony!

Azzal már tovább sietett.

— Szegény asszony, mennyi baj is éri, elmélkedett Sándor bácsi.

Elhatároztuk, hogy nem ebédelünk a kastélyban — azoknak ott most egyéb dolguk akad, mint vendégeket traktálni, — azért nem is fogattuk ki a lovakat. Éppen csak benézünk, hogy mi van a gyerekekkel, aztán útra kelünk.

Az asszony kijött a kocsirobogásra a betegszobából.

— Alszik! mondta.

Nyugodtnak látszott, csak a szeme volt vörös a sírástól.

— De hogy esett a baj? tudakozódott Sándor bácsi.

— Kiugrott az ablakon...

Az asszony leültetett bennünket és körülményesen elmondta a baleset részleteit.

— Ma reggel erős főfájással ébredtem föl és azért ágyban akartam maradni...

A fiu, miután megreggelizett, erővel be akart jönni a szobámba . . . Én azonban kiadtam a parancsot, hogy ne eresszék be hozzám. Meg akartam büntetni a tegnapi engedetlenségeért és azt üzentem neki, hogy a viselkedésével beteggé tett és hogy nem is akarom látni. Erre az ő szokott szenvedélyes modorában az ajtót kezdte döngölni, a cselédek pedig, hogy nyugalmat szerezzenek nekem, bevitték a szobájába és rázárták az ajtót . . . Akkor kiugrott az ablakon s megtörtént a baj . . . Mikor félájultan behozták a szegényt, nem törődött a saját fájdalmával, hanem egyre azt kérdezte, hogy mi van az édesmamával . . .

Az asszony elhallgatott és főlészáritotta a könyeit. Nekem pedig — az ég tudná hogyan — eszembe jutott Mózes törvénykönyvének egyik sora: „Ne főzd meg a gödölyét az édesanyja tejében.“ Bizony ez a szegény gödölye abban fő.

A háziasszonyon valami keserű ellágyulás vett erőt.

— Mennyi gond, mennyi veszedelem!
Mivel érdemlem meg ezt én, aki mindig
csak a kötelességemet teljesítem!

— Talán jó volna, ha a fiút valami inter-
nátusba adná? vetettem közbe.

— Isten ments! tiltakozott az asszony.

— Vele senki se tud bánni, csak én...

Az ajtóban megjelent a szobaleány.

— Az úrfi fölébredt és a nagyságos asz-
szony után kérdezősködik...

— Megyek! De előbb megmosom a sze-
memet... Nem szabad látnia, hogy sírtam..
Ezt elvből nem akarom...

Sándor bácsi lelkesen csókolt kezét az
asszonynak. Valami nagyot akart mondani,
de meghatottsága a torkán forrasztotta a
szót. Ennyit mégis kinyögött:

— Bátor asszony! Nagy asszony!

A koei rázása nem akadályozta meg Sán-
dor bácsit abban, hogy tüstént el ne alud-
jon, a szivarral szájában.

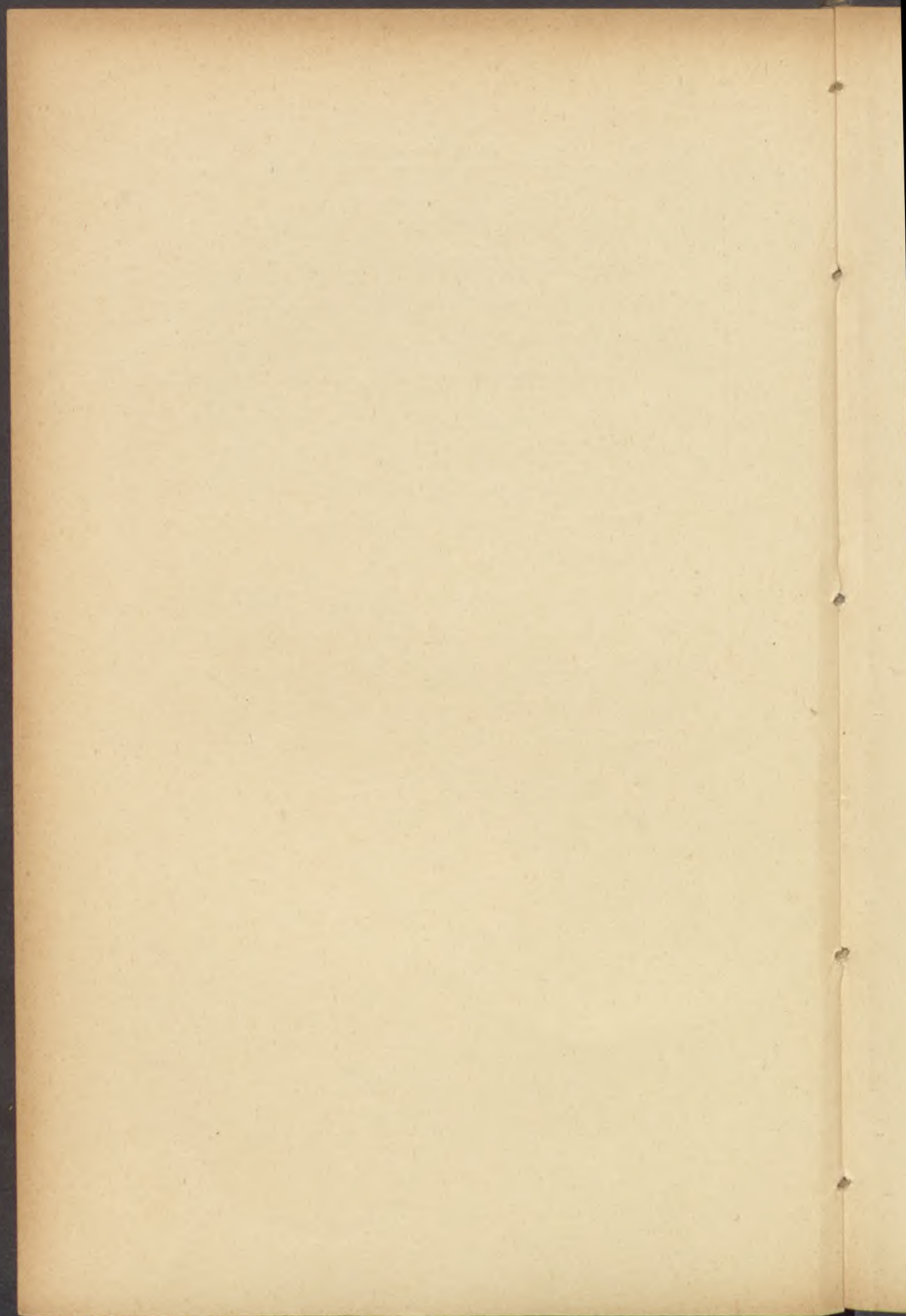
— Én nem aludtam, hanem arra az emberre
gondoltam, aki Nerviben agyonlőtte magát...

Hej, szegény ismeretlen barátom, ugy-e neked is voltak vakmerő és fantasztikus álmaid, mint az irokézekkel csatázó Jancsinak, amelyeket az asszony hazugságoknak nevezett? Ugy-e, neked is voltak ideáljaid, amelyeket az asszony kiüldözött a szívedből, miként kikergette a parkjából a kis liliomos királynőt? És téged is megszégyenített az erényével, dühbe hozott az elveivel és kétségbeejtett a következetességével?

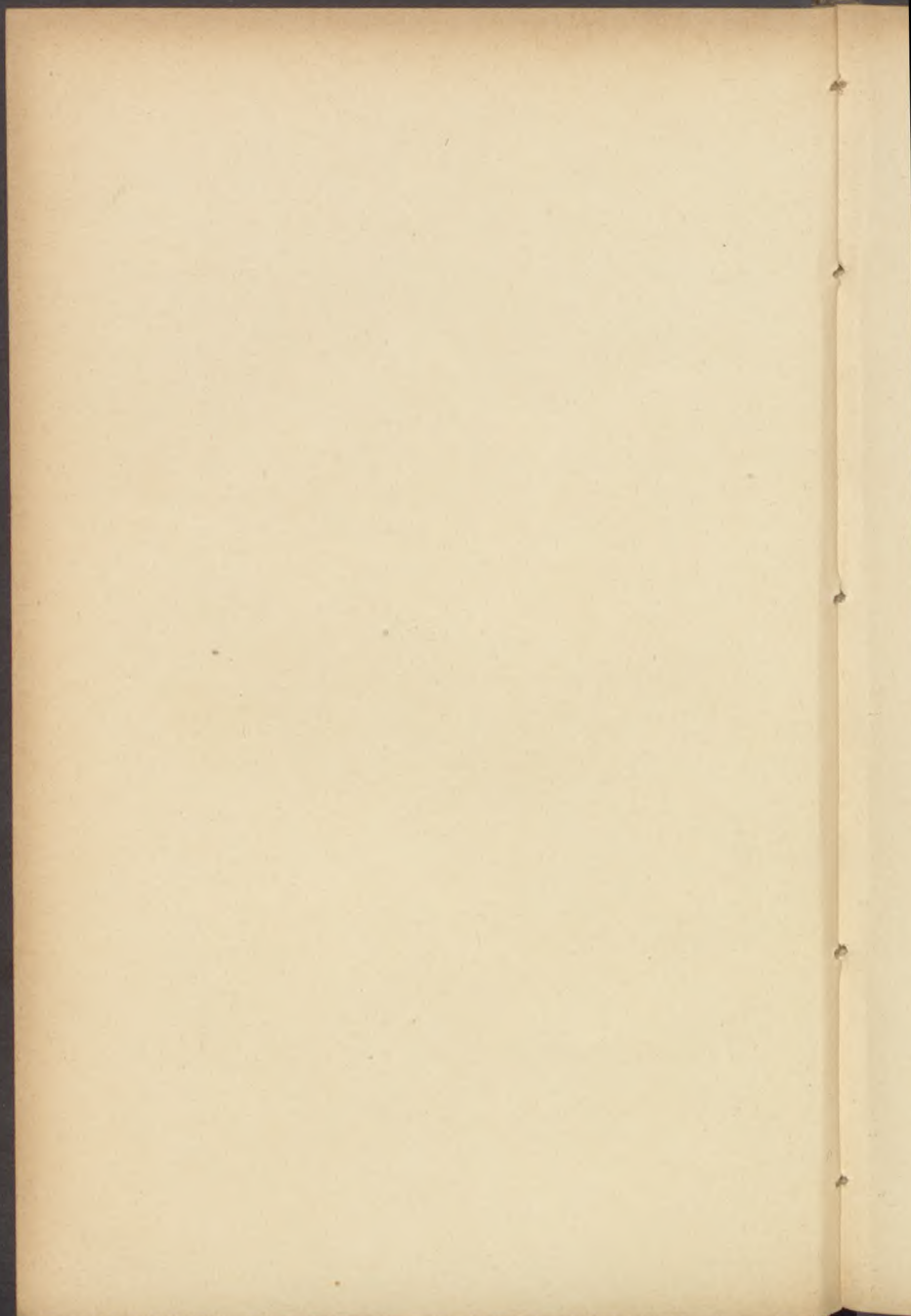
A kocsi nagyot zökkent egy kövön és Sándor bácsi fölébredt. Minden bevezetés nélkül — mintha csak tudta volna, hogy mi jár az eszembe — így szólt az öreg:

— Vajjon miért lőtte magát agyon az a számár?

Naca.

Szegény Nacám, a neved ugyan nem nagyon szép, de magad bájos vagy, minőnek a gyerekek őrző angyalát szoktuk képzelni. De nemcsak bájos leány vagy, Naca, hanem egyéb is: okos, dolgos, szerény és becsületes vagy. Volt ezelőtt még egy tulajdonságod, amelyért kiválóan kedveltünk: jókedvű voltál, örökké jókedvű, miként az erdei madár. Munkás és okos ugyan most is vagy, de a jókedvedet egy idő óta szelid szomorúság váltotta föl. Úgy találom, hogy illik ez a csepp érzelgősség a vidéki doktorkisasszonyhoz, mint a hársfaillat a holdas éjszakához. És okát is tudom a múltó bánatodnak.

Sátory gróf — azért ne pirulj, Naca! — Sátory gróf, miután hazajött a fürdéből, **napokon** át egyebet se tett, mint hogy hosszú léptekkel, hajadon fővel sétált a kastélya alatt elhúzódó nyárfasorban. Szomoru őszi kép volt, a komoly arcu, nyugalját nem lelő fiatalember, az üres fasorban, melynek csendjét károgó varjúk zavarták csak. Egyszerre aztán hirtelen megállott a poros úton és reménytelenül tekintett végig a tarlók egyformaságán!

Ekkor olyan félelmetes érzése támadt, mintha bepillantást nyert volna a sors könyvébe. Abban az van megírva, hogy ő meg fog bolondulni.

Később a régi kastély hátsó udvarán találta magát. Az udvar óriás nagy, komor és puszta. A kövezet gránitkockái közül kiserkent a fű, a potrohos rácsu ablakok hosszú sorai pedig némán bámulják a magános embert. Rajta kívül senki se volt az udvaron, pedig sokért nem adta volna, ha legalább egy veréb csiripelése zavarta

volna meg a csendet. Mit kezdjen most? Hová bujdosson a végzete elől?

Most megrázkódott az egész valója: dörgeést hallott, mély és irtóztató erejű, bősz menydörgést, mely úgy hangzott, mint az ugrásra készülő óriás fenevad morgása. Odafönn, a sápadt égen, száz torony magasságában, féhéren világító, vajudó felhők torlódtak össze. Nem is felhők, hanem fantasztikus jéghegyek, ezermázsás jégtáblák, malomkönyi kristályok, melyeket az északi vihar alkalmasint a poláris tengerből ragadott föl és sodort ide. Irtóztató súlyukkal és fagyos lehelletükkel könnyen lebegtek a síkság fölött s amint egymást horzsolva összetorlódtak, vészes bűgást hallattak. Lenn a síkságon rémült csend volt. A park fáinak mintha ijedtükben égneek meredt volna minden águk, a bokrok pedig mozdulatlanul lapultak a földre. Az egész természet visszafojtotta a lélegzetét. Aztán egyszerre a szélrózsa minden irányából imaszerű, egyhangu morgás hallatszott, százezer kétségbe-

esetten könyörgő, esze nélkül hadaró élőlénynek a hangzavara. Talán a föld népe könyörgött a viharok urához? Vagy az erdei fák, a bokrok és fűvek nyelvét oldotta meg a halál félelme?

— Ez az örület! Ez az! mondta Sátory magában.

A szobájában találta magát. Egy idegen alak állott előtte — nem idegen: az inasa volt... Levelet tett az asztalra.

— Most hozták a postáról...

— Elvonult a vihar? kérdezte a gróf.

— Vihar? csodálkozott az inas. — Szép napos idő van odakünn...

— Jól van! Elmehetsz!

Szégyelte magát és félt, hogy felösmerik benne a bolondot. Azért közömbös arccal — amelyen azonban hideg verejték gyöngyözött — a szemére nyomta az üvegét és gépiesen a kezébe vette a levelet.

Mire való a gondosan összehajtogatott, címeres papírlap? És az egymásba fonódó, fekete betűsereg? Miért is közlik az embe-

rek egymással a gondolataikat? Nem feltűnő, hogy kedvet éreznek ilyen hiábavalósághoz, mikor azzal úgy sem segíthetnek a titkos nyomoruságukon? Nem csodálatos, hogy egyáltalában kedvet éreznének valamihez?

— La belle Yvette, mormogta a gróf, miközben a levelet nézte.

Ez a név, amint kiejtette a száján, különös képet varázsolt a szeme elé. Előbb egy fehér bőrből készült, keskeny női cipőt látott, mely a tengeri fürdő parti homokjában járt. Hófehér bőrből készült, lakkorru cipőcske, valamelyik párisi mester remeke. Azután a vékony, bokán feszülő, fekete selyemharisnya, mely körül habos csipkeszoknya hullámozott.

— La belle Yvette!

Eldobta a levelet, anélkül, hogy fölbonította volna. Mi köze hozzá annak a nőnek? Mi köze egyáltalában az egyik embernek a másikhöz?

Még valami jutott eszébe: Yvette is bo-

lond! A haja, a tekintete, az egész viselkedése arra vall... Vagy bolond minden ember? Úgy kell lenni, hogy vannak öntudatlan és vannak őrültségük tudatára ébredt bolondok. Az öntudatlanok a boldogok, — a többieket elpusztítja öntudatuk... Azaz megálljunk! Kicsoda boldog? Mi az: boldogság? Semmi! Nincs boldogság. Nincs semmi.

A gróf az ablakhoz lépett s kinézett a tarlókra. Már alkonyodott; az égboltozat vérvörös fényben úszott. Egyszerre rettenetes félelem fogta el; félt a közeledő éjszaktól. Ha a sötétség itt éri, a termek magányában, akkor bekövetkezik a katasztrófa. Ellenállhatatlan vágya támad majd, hogy kiáltozzon a sötétségben és állati üvöltésével halálra rémítse a cselédeket.

Ez a gondolata, amelytől nem tudott többé szabadulni, tűrhetetlenné tette neki a szobában való tartózkodást. Észrevétlenül elhagyta a kastélyt és nyugtalan léptekkel bolyongani kezdett az alkonyba borult me-

zön. A kutyák fölhangzó ugatásától vette csak észre, hogy a faluba tévedt.

És akkor történt, Naca, hogy megállott a ti házatok előtt.

Megállott az alacsony ablak alatt és tekintett a kivilágított szobába. Odabenn, a nappaliban, mely nektek ebédlőtök is, ott ült már a három örökké éhes fiu, türelmetlenül, csillogó szemmel, mint a zsákmányt leső három farkaskölyök. Te előttük álltál, Naca, fekete háziruhádban, melyet édesanyád halála óta mindig viselsz és kenyeret szeltél nekik. A három fiu tekintete élesen ellenőrzött, hogy vajjon egyforma mértékkel mérsz-e nekik s te megértetted a tekintetüket és elmosolyodtál. A szobában mélységes csend volt, csak a kakukóra ketyegett a hófehér falon, a függőlámpa pedig szelid fényt árasztott üde, fiatal alakokra.

Ekkor megnyílt az ajtó, Sátory gróf megjelent a küszöbön. Az éjszakában egvedül bolyongót ellenállhatatlan erővel vonzotta be a nyugodt lámpafény.

— A méltóságos úr! mondtad nagy meglepetésedben, miközben a kenyeret az asztalra tetted és kötényedbe törölted a két kezedet.

— Itthon van a doktor úr? kérdezte a gróf.

— Nincs itthon; Létára kocsizott egy betegéhez... De azt hiszem, itt lesz félóra múlva s akkor rögtön felküldöm a kastélyba...

Nem, a gróf nem akart visszamenni a kastélyba... Egyedül nem!

— Megvárom itt, ha megengedi...

Széket hoztál neki, de aztán megint éhes testvéreiddel kellett foglalkoznod. Két jókora köcsög aludttejet kaptak, meg egy-egy karéj kenyeret. És miközben kanalukkal csörömpölve költötték el est-ebédüket, némán és szakadatlanul a szokatlan vendégre meresztették tágra nyitott szemüket. Te pedig derült nyugalommal jártál-keltél a szobában, Naca, a gyerekekről gondoskodtál és mosolyogva válaszoltál a vendég kérdéseire.

A derült nyugalmadnak pedig valami sugalló ereje lehet, Naca, mert a gróf lelke lassankint csöndesedni kezdett. Figyelmesen szemügyre vett, aztán a ködön áttörő verőfényként, valami halvány reménység, egy megnyugtató sejtelem kezdett a lelkében derengeni: óh igen, van még egészség és tisztaság a világon. Sőt úgy lehet, hogy boldogság is van, mert van megnyugvás.

Mint a tisztaságnak, az egészségnek és nyugalomnak bájos megtestesülése állottál előtte, Naca, te, a ki kristálytiszta lelkeddel oly kevésbé hasonlítasz amaz Yvette-hez, a fáradt lelkű, szeszélyes elméjű és örökké nyugtalan Yvette-hez.

Az édesatyád aztán megérkezett s te, Naca, miután meggyújtottad a rendelőszoba lámpáját, egy résztvevő, aggodó és bátorító tekintetet vetve a gróf halvány arcára, magukra hagytad a férfiakat. Félórai vizsgáldás és faggatás után a doktor tisztában volt a bajjal.

— És mennyi cigarettát szí el napjában?

— Elég sokat. Mostanában a dohányzás az egyetlen szórakozásom. Azt hiszem, elszívok ötvenet-hatvanat is egy nap, de meg lehet, hogy egész skatulyára valót...

— Megvan a baj: egy kis nikotin-mérgezés... Ha abbahagyja a dohányzást, nem lesz több idegriadalma...

Mikor megösmerte a baját, tulajdonképpen már egészséges is volt a gróf. Csak előbbi félelmének kellemetlen emléke nyomta még a lelkét.

Egy hétig aztán rendesen eljár a doktor házába s a veled való barátkozás, Naca, többet gyógyított rajta, mint az édesatyád tudománya. Amolyan szellemi Kneipp-kúra volt ez a grófnak, visszatérés az egyszerű lelki élethez. Szüksége volt egyszerű és egészséges lényed sugalló hatására s azért készségesen beleilleszkedett mindennapi életed szűk körébe. A kiskertedben járt-kelt veled és szemlét tartott a csibéid fölött. Néha elkísért a konyhába és az édesatyád hangosan elnevette magát, mikor a grófot a galambduc

létráján látta. Te pedig meleg, szinte anyai gyöngédséget éreztél iránta, Naca, aminőt csak az igazi nő érez a férfi iránt, aki áldozatot követel tőle. Mert az a különbség az igazi nő és az asszony torzképe között, Naca és Yvette között, hogy az első hasznára kíván lenni a férfinak, az utóbbi pedig hasznot akar tőle. A férfi pedig megsejti ezt a különbséget és önző lelke megtalálja az igazit, ha szüksége van rá...

Egy hét elmúlt és a gróf egyszer, ebéd után, ásítva állott a kastélya erkélyén.

— Tulajdonképpen átkozottul unalmas ez a fészek...

Bement a szobájába és miközben íróasztalán a hírlapok között keresgélt, megtalálta Yvette levelét, mely már egy hete feküdt ott felbontatlanul.

— Nini, meg is feledkeztem a szép Yvette leveléről!

Felbontotta és növekedő érdeklődéssel olvasta végig.

A levél épp oly elmés volt, mint szem-

telen. Gúnyos, de kecses formában valóságos kihívás, — a kacér küzdelmekben járatos asszony finom cselvágása, hogy támadásra ösztönözze ellenfelét. És hogy ingerlővé tegye ránézve a párbajt, előre sejteti a saját gyöngeségét.

A levélpapír illatos volt és Sátory, a min mohón szívta föl a finom és különös illatott megint meglepő közvetlenségében maga előtt látta Yvette-t. Mily ragyogó volt, mily érdekes, mily kitanulhatatlan s ingerlő! És maga előtt látta Yvette városát is, a ragyogó, az érdekes, a kitanulhatatlan és ingerlő Párist. .

Másnap csomagoltatott.

— Megyünk Párisba, mondta az inasának.

— Elég volt már a faluzásból. . .

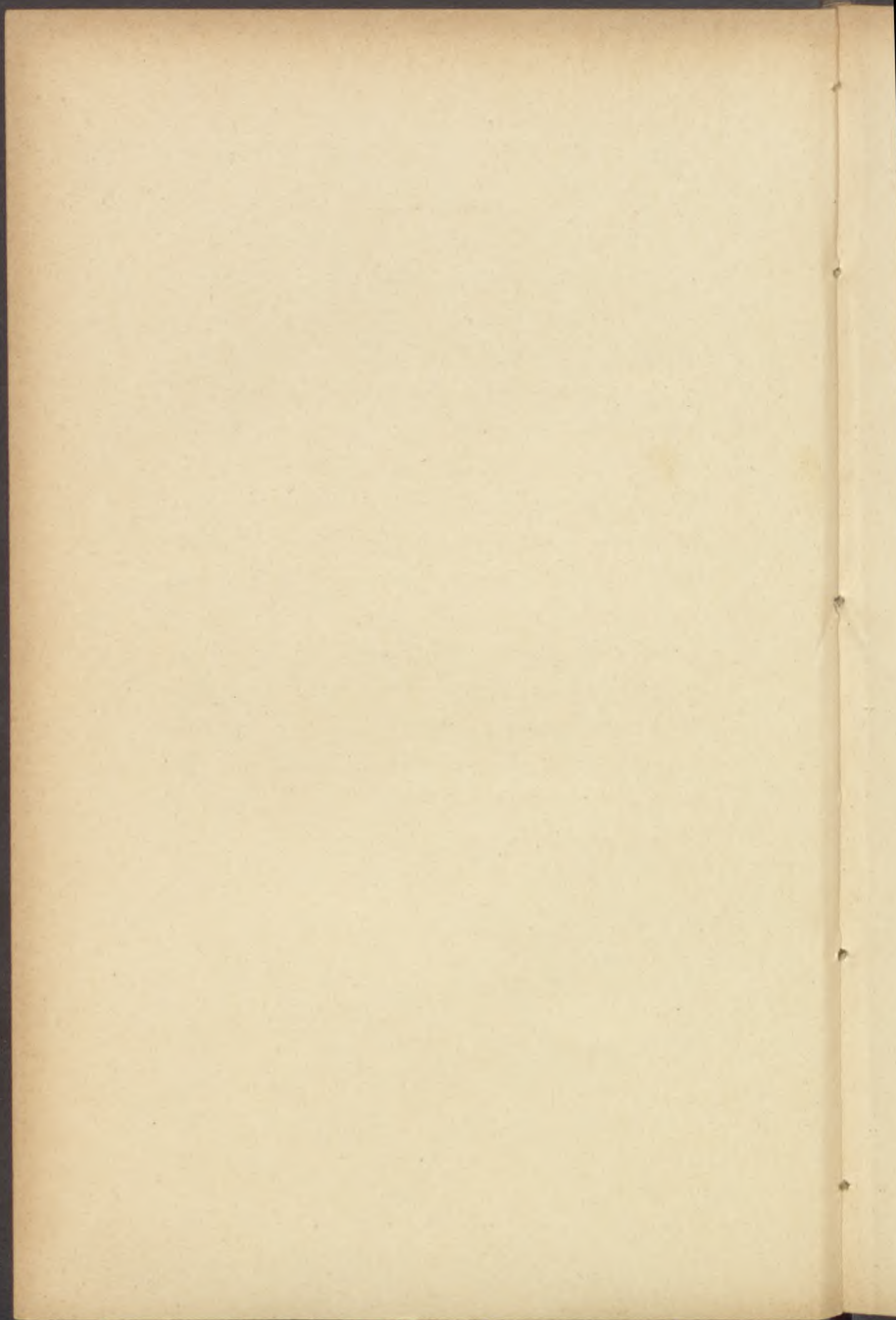
A betegségére úgy emlékezett vissza, mint egy nagyon jelentéktelen epizódra. És a doktor-kisasszonyra, a georginás kiskertre, a tejes köcsögökre és a csibékre is úgy emlékezett vissza, mint holmi nagyon kedves és nagyon jelentéktelen apróságokra.

Azóta, hogy ez megtörtént, elhagyott a

jó kedved, Naca. Az emberek, a szomszédok és jóbarátok, összesúgtak és összenevettek. No nézd, talán bizony méltóságos asszony akart lenni a kis Naca?

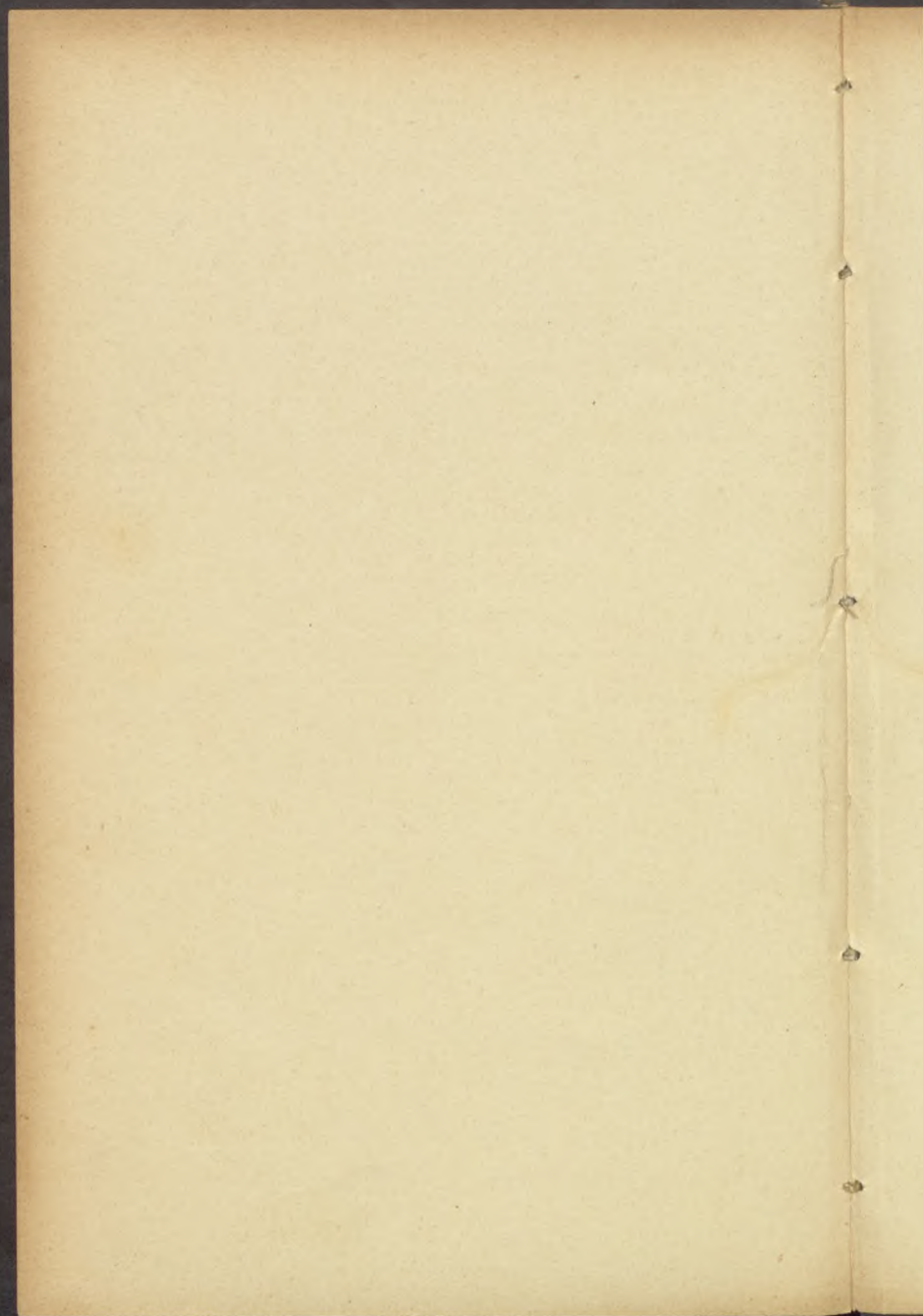
Dehogyan akartál! Én tudom, hogy álmodban sem bántott a nagyravágyás soha. Hát mit is akartál tulajdonképpen? Hasznára akartál lenni, fáradni és gondoskodni szeretettel volna érte, nélkülözhetetlen szeretettel volna neki lenni, amilyen nélkülözhetetlen vagy édesapádnak és elárvult testvéreidnek, akiktől se jutalmat, se hálát nem vársz. A grófnak azonban most már nincs rád szüksége, Naca, és te azért kissé szégyeled magadat — de ez a kis szomorúságod, a szégyenérzeted, hogy ötödik kerék voltál valakinek a szekeren, el fog múlni, miképp elmúlik minden a világon.

A házibarád.

Tóth és a háziasszony már jó félóraig beszélgettek együtt, mikor az asszony végül szeliden kivallotta, hogy miért hivatta magához.

Azt kívánta tőle, hogy beszéljen néhány jó szót urával. Úgy mondta: néhány jó szót! Nem vehette nagyon komolyan az egész dolgot, mert úgy képzelte, hogy szóbeszéddel még el lehet igazítani.

Tóthot ez a föltevés dühbe hozta. A vér az arcába szökött . . .

— Az ördögbe is, asszonyom, hát mit képzelsz? A férjét megcsalni nem olyan gyerekiség. Ha az én feleségem tenne velem ilyet — eh, én megfojtanám!

Az asszony nem szólt semmit, csak mere-

ven nézett a szemébe. Szép, csudálatosan beszédes szeme volt; világosszürke, tiszta és becsületes.

Oly szeliden tudott nézni, oly megindító ostobasággal, mintha azt akarná mondani: Rosszat tettem? Hát miért nem vigyázatok reám jobban?

Tóth a kalapja után nyúlt és fölemelkedett.

— Az az úr különben meg fogja kapni a magáét. Holnap áll a férje pisztolya elé... Hogy magával mit szándékozik tenni az ura, azt nem tudom. Én azonban megfogtanám.

— Hát tegye meg! szólt egyszerűen az asszony.

Tóth vállat vont.

— Maga hál'Istennek nem az én feleségem és így — jó estét!

Mikor az előszoba ajtajából még egyszer visszafordult, ott látta az asszonyt, az ajtófának dőlve, fölemelt karjával a sötét függönyt fogva.

Tóth urat nagyon leverte az asszony botlása. Sajnálta az urát, a szegény Csonka Gyulát és sajnálta magát, mert úgy érezte, hogy őt is fájdalmas csalódás érte. Két év óta rendes vendége volt a Csonka-háznak, hol második otthonra talált. Holmi pót-otthonra, melynek előszobájában, felöltőjével és sárcipőjével együtt, lerakta tisztátalan gondolatait is. Jól esett neki a házi-asszony bájos bizalmaskodását élvezni és fölötte szeretett a fiatal háztartás apró-cseprő kérdéseibe avatkozni. És ez a kandalló-költészet most egyszerre érthetetlen módon véget ért. Sem a megcsalt férj, sem a házibarát nem tudta megérteni a dolgot, de lehet, hogy a szép bűnös maga sem értette.

Másnap megtörtént a párbaj. Tulajdonképpen Tóth kényszerítette rá a férjet, hogy verekedjék.

— Ezzel tartozol magadnak, de nekünk is, akik jó barátaid vagyunk . . .

A szegény megcsalt férj nagyon ügyetlenül viselkedett. Pisztolylyal a kezében össze-

gazemberezte az ellenfelét és golyót kapott a csipőjébe. Ez ugyan a megcsalt férjek rendes sorsa, de Tóth még is szerette volna, ha ezúttal kivételesen a csábítót lövik keresztül.

A csábító! Vagy tizenöt évvel idősebb lehetett a férjnél. Vörhenyes, rövidre nyírt szakállt viselt és külsejére nézve semmiben sem különbözött valamelyik vidéki lókupectől. Egyébként gróf volt és óriás vagyona, de köztudomás szerint fukar, akár egy uzsorás.

Csonkáékkal úgy került össze, hogy ármentesítési terveket készíttetett a mérnökkel. A munkáért ugyan nem fizette meg Csonkát hanem azzal kárpótolta, hogy néhanapján nála ebédelt és udvarolgatott az asszonynak. Nem lehet tagadni, hogy ezt az udvarlást mindenki szívesen látta: a férj is, az asszony is, még a házibarát is. Az asszony boldog volt, hogy a barátnői irigykednek reá, a két férfi pedig boldog volt, hogy a gróffal valami barátság félébe keveredhetett. És talán éppen a

hiúság tette lehetségessé az elképzelhetetlen dolgot.

Nem értem, hogy történhetett! Nem értem! Így sóhajtozott Csonka Gyula még akkor is, mikor Tóth karjára támaszkodva, mint gyógyuló beteg bicegett föl-alá a kórház kertjében. A sebláza elmaradt, most már más láz vette elő: újra visszakívánta az asszonyt. Tóth egyszer rajtakapta, mikor éppen Margit egyik zsebkendőjével babrált.

— Azt hiszem, elhamarkodtam a dolgot, mondta Csonka bánatosan. — Igaz, hogy nagyot vétett ellenem, de hiszen még félig gyermek volt... Egészen gyermek volt! És most világnak kergettem, mint egy rossz cselédet...

A házibarád megszeppent.

— Gyula, ne bomolj! Arra az asszonyra nem szabad gondolnod. Ezzel tartozol magadnak és barátaidnak is...

Csonka kiheverte ezt a betegséget is. Annyira kiheverte, hogy félév után újra megházasodott. Nem tudott sokáig asszony

nélkül meglenni, ő férjnek született. Ezúttal megtalálta azt, akire szüksége volt: a nő nyárspolgárt. Elvett valami alamuszi vidéki kisasszonyt, akiből idővel nagyon önérzetes, keménykezű menyecske lett, a cselédek réme.

Csonka most már nyugodtan alhatott; az új asszony sokkal hidegebb és önteltebb volt, semhogy rossz asszony lehetett volna belőle.

Tóth egy pár eredménytelen kísérlet után lemondott a reményről, hogy barátja új fészkében új pót-otthonra találjon. Rajta múlt, meg az új asszonyon. Nem tudtak egymással megbarátkozni, sehogy sem. Csonka azonban fülig úszott a boldogságban.

— Hej, öregem, mondta egy véletlen találkozás alkalmából, mert most már csak véletlenül találkoztak, — ha el nem veszem ezt az asszonyt, meghaltam volna, anélkül, hogy megismertem volna, mi a tisztességes asszony. Most látom csak, hogy milyen cudar volt a régi! A megtestesített hazugság volt. Minden szava hazugság volt, azt hiszem,

még tévedésből sem mondott soha igazat ...

A házibarát kedvetlenül vállat vont.

— Jobb szeretem, ha nem beszélünk erről, mondta szárazon.

Azzal otthagya barátját, akit aztán jó sokáig nem látott. Egyedül élte tovább legényéletét, melyet utóbbi időben sívárabbnak talált, mint valaha.

Egy nap aztán véletlenül összetalálkozott megint a szép bűnőssel. Úgy esett, hogy egész délután künn kóborolt a szigeten. Egész délután jókedvében volt, alkonyatkor azonban, midőn a nyárfák megnyúló árnyéka elnyelte a verőfényt, megint erőt vett rajta a levertsége. Kalappal a kezében végigsétált a sötét alagúton, melyet a lehajló lomb alkotott a feje fölött. A cserjésből tavaszi pára emelkedett föl, mely rejtelmes vágyakkal töltötte el a szívét és forrongásba hozta a véré. Egyszerre szomorúnak találta a magányt és nyomasztónak a csendet és megint emberek után ki-

vánkozott. Az embereket megtalálta a felső vendéglő előtt.

És amint ott ült, asztalára könyökölve, elhagyottan a lármás sokaság között, váratlanul, mint egy tünemény, megjelent előtte Margit; fölemelt fővel, könnyű mosolylyal az ajkán, a világos nyári ruháját kecsesen összefogva, jött fel a veranda lépcsőjén.

Két év óta, amióta eltűnt a fővárosból, kissé megváltozott. A termete mintha megnyult volna, bár vállban megtelt. A tekintete azonban most is olyan gyermekesen nyílt és becsületes volt, mint annak előtte.

— Jó estét, asszonyom !

— Jó estét, Tóth !

Mindaketten zavarban voltak. Tóth egy ösztönszerű mozdulatot tett a kezével, erre aztán Margit odanyújtotta neki a keztyüs kezét.

— Maga most itt van ? kérdezte Tóth.

— Itt lakunk, a szegény édesanyámmal . . . Szegény anyám, nagyon beteg . . . Egész délután ápoltam, most elküldött a

friss levegőre, meg vacsorázni... Hanem nem tudom, találok-e üres asztalt...

Tóth a saját asztalára nézett és az asszony odaült. Csak mikor már elhelyezkedett, kérdezte zavart mosolylyal: Szabad? Aztán, hogy palástolja a zavarát, nagy buzgóan az étlap tanulmányozásába merült, melyet a pincér tett eléje. Félhangon olvasta az ételeket, de láthatólag nem tudta, hogy mit olvas. Az arcát pedig rózsásra festette az izgalom. Mikor a pincér elment, Margit arca egyszerre elborult.

— Ugy-e, nem kellett volna ide ülnöm?

— De miért ne? Hiszen ez a legtermészetesebb dolog a világon...

— Igazán? Akkor jól van.

Valamit evett, aztán már megnyugodott.

— Mit csinál ő? kérdezte egyszerre. — Hallom, megházasodott... Boldog legalább?

— Óh igen, boldog a maga módja szerint, mondta Tóth elnéző mosolylyal.

Ugyanaz az elnéző mosoly most megjelent a Margit ajkán is.

— Örülök, hogy hozzávaló asszonyra talált... Mert jó ember, ugy-e? Hanem mi ketten nem illettünk össze... Ugy e nem?

— Nem, maguk sehogysem illettek össze...

A pincér salátát hozott Tóthnak és az asszony kivette a kezéből a tálat. Ecetet, porcukrot és mustárt kért.

— Majd elkészítem, ahogy maga szereti. Szabad?

Tóth hátradőlt a széken és figyelmesen nézte az asszony kezét, amelyen egy tűrkizes gyűrű csillogott. Mindig nagyon szeretete ezt a szép, fehér kezét és most olyan figyelmesen és hosszan nézte, mintha kárpótolni akarná magát a két évi mulasztásért. Valami puha kecsesség jellemzi minden mozdulatát, akár fölvesz, akár letesz valamit, az olyan, mintha megsímogatná, szinte csodálatos, hogy a villák és tálak nem reszketnek meg a nagy gyönyörűségtől. Nemcsak a keze, az egész asszony olyan lágy, behízelgő, símogató. A hangja is, a nézése is, a mosolya is. Igazi nő. Vannak,

akik szebbek, elmésebbek és jellemesebbek nála, — de mennyien vannak! Éva varázsa azonban egyikben sincs meg olyan nagy mértékben, mint éppen ő benne. A finom illat, mely a csipkegallérjából árad, olyan hatással van a férfirra, mint az erdei ózon. Megifjítja. A villamos lámpák most fényesebben ragyognak, mint az imént, a zene édesebben szól, még az emberek is, akik a szomszéd asztalnál ülnek, most érdekesebbek és rokonszenvesebbek, mint az imént.

— Most indulnom kell, mondja Tóth.

— Elkísérem a hajóig... Szabad?

A hajó azonban csak félóra múlva indul addig ráérnek még járkálni. Mikor a sötét fasorba értek, mindaketten elhallgattak. Az asszony megállott, lehajtotta a fejét és az ernyőjét rátette a cipője hegyére.

Most arról a dologról fog beszélni, — gondolta Tóth. — Bár ne beszélne arról!

Margit pedig egész halkan így szólt:

— Nem szerettem az uramat soha. Nem gyűlöltem, de nem is szerettem... Néha

meg is sajnáltam a szegény embert... Mindig egy dolog járt az eszemben: jó volna ha más volna az uram, Csonka pedig a barátom... Annyit gondolkoztam ezen, hogy néha el is tudtam magammal hitetni, hogy úgy van... Hanem képtelenség volt! Az, akire gondoltam és akiről beszélek, nem akart megérteni... Egy nap meggyűlöltem mindent, meg magamat és a férfiakat és meg akartam halni... Meghalni gyáva voltam és eszembe jutott, hogy másképp is véget vethetek a komédiának... Egy gazdag vén mágnás szeretője leszek... Erre már leánykoromban is gondoltam. Nem tudom, honnan vettem ezt, — olvastam, vagy hallottam? — már iskolásleány koromban is gondoltam: ha nem lesz úgy, ahogy akarom, akkor egy gazdag vén mágnás szeretője leszek. És nagyon rossz leszek.

Tóth haragosan a szavába vágott.

— Hallgasson!

— És nem is az uramat akartam megcsalni. — Óh nem, — vele nem is törőd-

tem — hanem a másikkal! Ugy-e utálatos vagyok? És mégis — lássa — most azt tehetném, amit akarok, de nincs egyéb kívánságom, mint meghalni.

A part felől panaszos harangszó hallatszott.

— Most megy a hajó!

Kezet fogtak.

— Nem fog többet kijönni, ugy-e?

— De igen. Egyszer még kinézek ide.

— Mikor jön?

— Majd ha ráérek...

— Holnap nem ér rá?

— Nincs semmi dolgom...

— Kijön holnap?

— Kijövök este.

— Délben jöjjön! Olyan rossz várni, mindig csak várni!

A finom keze ott vergődött egy pillanattig még a Tóth kezében, aztán elváltak.

Tóth kiment másnap délben, harmadnap is kiment, a reggeli hajóval, aztán minden nap künn volt...

Egy hónap mulva Csonka Gyula valami kerülő úton megtudta, hogy Tóth el akarja venni az ő elvált feleségét. Fölsietett a barátja lakására.

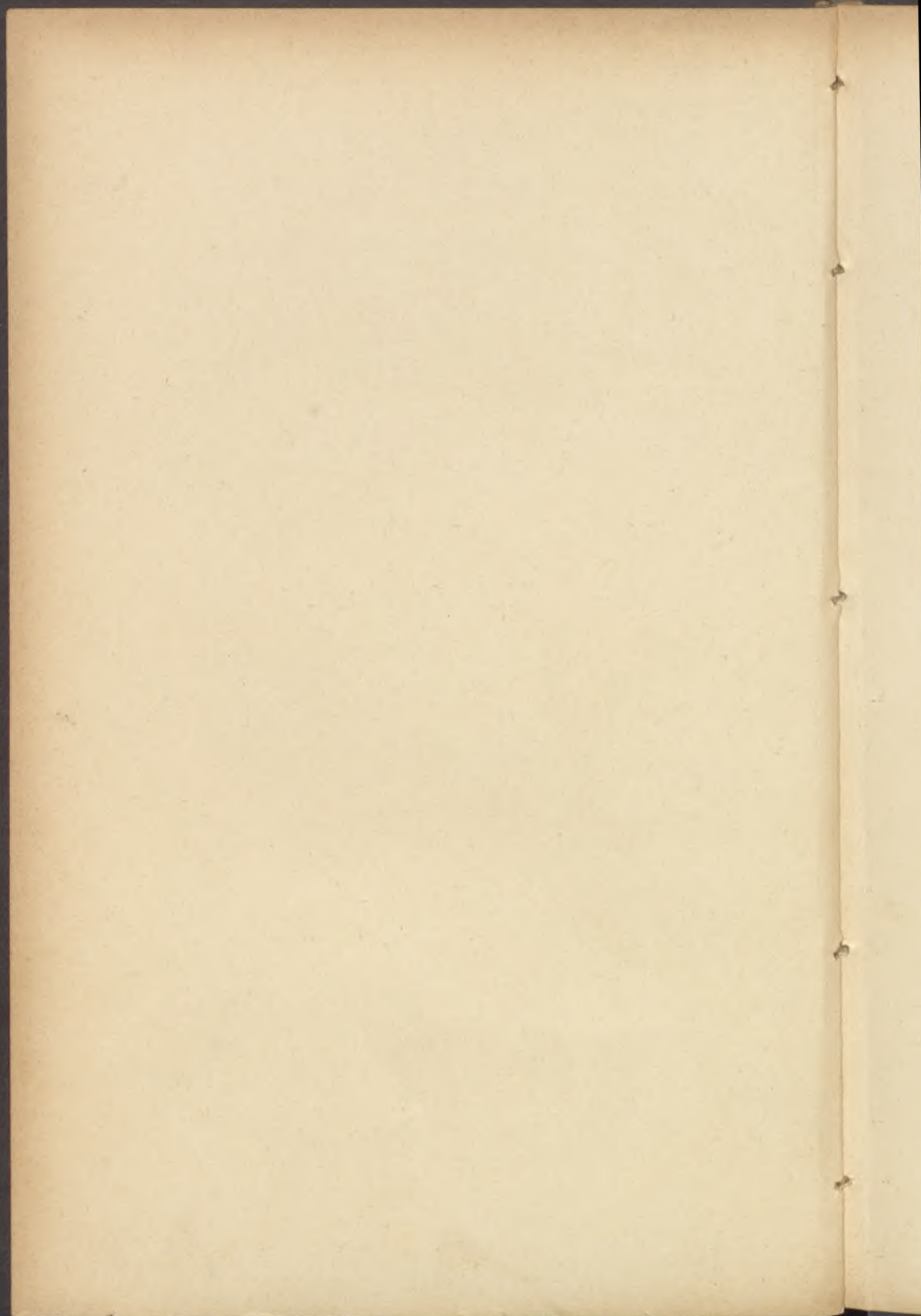
— Milyen alávalók az emberek! Azt beszélik, hogy feleségül akarod venni a cu-dart...

Tóth élesen mérte végig a barátját.

— Nem tűröm, hogy sértegeds a meny-asszonyomat!

Kék és piros.

A berlini Thiergartenben történt, egyik előkelő nyaraló angol kertjében.

A Bredowok az este valami kerti ünnepséget rendeztek, amelyen részt vett a berlini társaság színe-java. Ott volt a számtalan tagból álló Bredow-család, ott voltak a Manteuffelek, a Raditzok és nem tudom, még kicsoda. Ott volt egy nagy csapat katonatiszt, a fővárosi gárdaezredekéből. A diplomáciai kar fiatalabb tagjai is szép számmal megjelentek. Ott volt, hogy többet ne mondjak, Joob báró is, aki mint Magyarország címzetes alkonzula fáradozott a Németországban rekedt drótostótok védelmében. Berlinben különben Joobot, a sötét-

barna arcbőre miatt, Cigánybárónak nevezték.

A Cigánybáró úgy találta, hogy Bredowék társasága kiállhatatlan, az egész mulatság pedig halálosan unalmas. A tisztek vállrojtos kabátban, állig érő gallérral, ki-düllesztett mellel jártak-keltek. És mivel tudták, hogy Joob tartalékos tiszt, valamennyien a bajtárs úr megszólítással boszantották. A hölgyek is oly finyás arccal és szertartásos mozdulatokkal táncoltak, mint egykor a leviták a frigyszekrény előtt. Egy jófajtájú magyar kurjantás bizonyára elég lett volna arra, hogy jéggé fagyaszsa az egész társaság hullóvérét.

És ha nem lett volna itt Bojár Margit, — no, de szerencsére itt volt Bojár Margit.

Éppen arra sétált unokatestvérének, az árbochosszúságu Bredow kapitánynak karján. Fehér batisztruhájában megint nagyon csinos volt. Hiszen ő is merev és komoly, de ajka szélén hébe-korba mégis föl villan az a végtelen kedves, sokat mondó mosoly,

amelylyel már hónapok óta bolondította a Cigánybárót. Ő is szőke, de nem ám lenszőke, mint a többi; az arcszíne pedig barna, mintha finom aranyzománcsal volna befuttatva . . .

A hosszú kapitány később a pohárszék-nél összetalálkozott Joobbal.

— Nagy sajnálkozással hallottam Margit hugomtól, hogy bajtárs úr elhagyja Berlint? kérdezte.

— Igen, visszamegyek a hazámba.

— Már a közeli jövőben?

— Amint csak lehet. Még csak kérdeznem kell valakitől valamit, aztán mehetek

— Talán bizony rózsás női ajakról vár feleletet a kérdésére? enyelgett a kapitány.

— Igen, női ajakról, mondta a Cigánybáró szárazon.

— Akkor sok szerencsét kívánok!

— Nem szerencse kell nekem, hanem alkalom!

Mindketten ittak. A Cigánybáró egyébként meglehetősen elfogultsággal ítélte meg a

németek faji tulajdonságait, de az ivóképeségük előtt mindenkor készségesen kalapot emelt.

— Sokáig marad Berlinben Bojár kisasszony? kérdezte később odavetőleg a címzetes alkonzul.

— Talán örökre, mondta a kapitány titokzatos mosolylyal. — Legalább édesanyja úgy akarja . . .

Összekoccintották poharukat.

— Ön ismeri a magyarországi rokonainkat, a Bojárokat? kérdezte a kapitány.

— Csak felületesen. Egy időben sokat beszéltek Bojár ezredesről, a kisasszony édesatyjáról.

A kapitány igen jókedvűnek látszott és szokása ellenére beszédesnek mutatta magát, aminek egyik oka bizonyára a pezsgő lehetett.

— Margitnak az édesanyja az én nagynéném . . . Valaha híres szépség volt . . . Valami csehországi fürdőben ismerkedett meg Bojárral. Ismertem Bojárt, két ízben is vadász-

tam a magyarországi birtokain és megvagyok győződve, hogy a világ legszeretetre-méltóbb férfiai sorába tartozott . . . Szép, lovagias ember volt. Vendégszerető és bőkezű, amellet hallatlan módon vakmerő. Nagyon szerette a nénémet, de a szíve oly csodálatosan volt szerkesztve, hogy a néném mellett még vagy egy tucat szőke, barna és vörös szépség talált benne helyet . . . Öt év előtt történt a kínos és tragikus eset, amelyről ön is hallott.

Bojár Bécsben volt és összetűzött valami cseh gavallérral. Nem tudom, hogy az összetűzés oka szőke volt-e vagy barna; én csak azt tudom, hogy az Operában táncolt. Megverekedtek. Bojárt ezúttal elhagyta hagyományos szerencséje, koporsóban szállították haza birtokára . . . Ön emlékszik a dologra, hiszen óriás botrány lett belőle . . . A néném ott se volt a férje temetésén. Képzelje el a büszke azszony lelkiállapotát, mikor megtudta, hogy a férje, akit imádott egy rózsaszínű rongy miatt halt meg . .

Herczeg Ferenc: Arianna:

Azóta a néném, aki férjében mindig a magyar faj megtestesülését látta, valami ideges ellenszenvvel viseltetik minden iránt, ami magyar. Ez nem igazságos, de végre is érthető. Ott él még magyarországi birtokain, amelyeken úgy gazdálkodik, mint egy férfi, de a leányát, mikor ez két év előtt fölvette első hosszú szoknyáját, fölküldte az édesanyámnak, hogy vezesse be az itteni társágba. Néném azt szokta mondani: Nem akarom, hogy Margit magyarok közt éljen. Hüvösebb, józanabb emberek közé küldöm, ott talán meg fogja találni a boldogságot, amit én nem találtam meg.

A Cigánybáró meg nem állhatta, hogy közbe ne szóljon.

— Hüvös, józan emberek! Önök tehát bennünket rosszabbnak tartanak a saját nemzetbelieknél?

— A világért sem! Nem rosszabbnak, hanem másoknak. Egy példával meg tudnám magamat értetni. Tegyük föl, hogy a vérmérsékletnek színe van és hogy az

eszagnémet nemzeti temperamentum kék. Ebben az esetben a magyaroké vörös. Egyik se jobb a másiknál, de mindegyik más. Mindegyiknek vannak előnyei és hátrányai. Maradjunk meg a színek mellett... A kék szín jól esik a szemnek, tisztább, nyugodtabb és komolyabb a vörösnél. Igaz, hogy emellett szentimentális, hideg és gyakran émelyítő. A vörös szín föltűnőbb, melegebb, Kár, hogy bántja a szemet és izgatja az idegeket, mint minden érzékies dolog,...

— Minden németben egy professzor lap-pang, jegyezte meg magában a Cigánybáró.

Aztán eszébe jutott valami.

— Eszerint Bojár Margit, mivel a vörös és a kék szín összevegyüléséből származott tulajdonképpen — lilaszínű?

A hosszú kapitány elmosolyodott.

— Ilyenformán van. Temperamentuma ma még lilaszínű, azaz se vörös, se kék. Most jön abba a korba, mikor színt kell vallania.

Zeneszó hallatszott.

— Hallja? Ez a zene is vörös! mondta Bredow.

A kertben egzotikus huszárruhába bujtatott cigánybanda kezdett játszani.

Asztalhoz mentek. Óriás sátor alatt állott a fényesen terített asztal.

— Színt fog vallani! Csak beszélhetnék vele, mondta magában a Cigánybáró, miközben néhány fiatal *bajtárs úr* közé ült.

A lilaszínű leány ott ült vele szemben egyenesen, komolyan és szerényen, mint egy jónevelésű fiatal hölgyhöz illik.

Joobb néhányszor átszólt az asztalon, a leány helyett azonban mindig Bredow kapitány válaszolt. A Cigánybárónak lassankint rossz kedve lett, veszedelmesen kezdett inni.

Vacsora végén azt mondta valamelyik német, hogy szeretne egy igazi, egy tősgyökeres magyar nótát hallani. A Cigánybáró kissé elgondolkozott, aztán odaintette a primást:

Rám se nézett, mikor én őt megláttam...

A mélabús zenehangokból mintha valami fájdalmas szemrehányás szólt volna. És Bojár Margit, mintha csak megértette volna a szemrehányást, fölemelte fejét és lopva nézett a Cigánybárára.

A hosszú kapitány, aki már kétízben járt Magyarországon, a magyar zenéről kezdett beszélni.

— Margit hugom valódi zenei tehetség, sok magyar népdalt ismer és képzeljék, valamennyit hangjegy nélkül játsza a zongorán, éppen úgy, mint a cigány...

— Melyik a nótája? kérdezte a Cigánybáró.

A leány kissé habozott, aztán kendőjével oda intette a primást s a fülébe mondta a nótáját.

Fehér galamb száll a levegőbe',
Megy a rózsám, elbúcsuztam tőle;
Hová megyen, merre lesz az útja,
Mikor látom, a jó Isten tudja...

Az egyenruhás árboc elgondolkozva rázza a fejét.

— A multkor más nótára mondta, hogy a kedvence?

A Cigánybárón időközben csodálatos izgatottság vett erőt. Vajjon neki szól a búcsuztató?

Mikor a cigány elhallgatott, ő rendelt egyet.

Csak titokban akartalak szeretni,

De ki kellett annak világosodni...

Most találkozott a szemük első ízben. A leány aztán lehajtotta a fejét.

— Szabad még egy nótát játszatom? kérdezte később halkán a kapitánytól.

A hosszú Bredow boldog volt, hogy Margit az ő társaságában olyan jól mulat...

— Huzassa csak, hiszen azért van itt a cigány...

A primás a leány széke mögött állott és rákezdté:

Ne csalj meg, ne csalogass engemet,

Hiszen tudod, hogy igazán szeretlek...

Bojár Margit, mintha meggondolta volna magát, hirtelen intett a cigánynak, hogy nem azt akarta játszani. Mást. Azt hogy:

Azt mondják: nem adnak
Engem galambomnak,
Hanem inkább másnak,
Annak a hatökrös
Fekete subásnak...

A Cigánybáró nem ivott már, hanem csillogó szemmel nézte a csinos lilaszínűt, akinek az arca most már határozottan pirosodni kezdett. Aztán, bár a hosszú kapitányon nem volt fekete suba, egy gyilkos tekintetet vetett reá.

— Ácsi, cigány! mondta Joob egyszerre
— Azt a nótát:

Megverek valakit,
Vagy engem valaki,
Hej, de a rózsámat,
Ne szeresse senki...

A leány megszeppenhetett e fenyegetés hallatára és alkalmasint a lelkiismeretét

akarta megnyugtatni, mikor válaszul húzatta :

Nem vagyok én oka semminek.

Édesanyám oka mindennek ;

Mért nem is ad engem olyan, olyan, olyannak,

Kit én választanék magamnak . . .

A társaságnak fölötte tetszett ez a szokatlan multság. A fiatal tiszteken valami patyolat jókedv vett erőt. Erősen ittak s ha értettek volna hozzá, bizonyára daloltak volna. Bredowné szíve, oda fenn az asztal végen, anyai örömben úszott, mikor hosszú fiát sugárzó arccal látta a gazdag Margittal fecsegni. A leány buzgón hallgatta a kapitányt, a Cigánybáróra a világ minden kincseért se pillantott volna. Ha olykor arra is tévedt a tekintete, akkor sem az arcába nézett, hanem arra a nagy, vérvörös szegfüre, melyet az alkonzul a frakján viselt. (Bou langer tábornok tiszteletére viselte. Nagyon tisztelte akkoriban a francia tábornokot, mivel azt várta tőle, hogy meg fogja verni a németeket.)

Margit most odahajolt a kapitány füléhez.

— Nézze, kérem, azt a virágot? Nem tudok betelni a nézésével... Még soha életemben ilyen szép virágot nem láttam!

— Olyan, mint minden piros szegfűvirág. De ha szépnek találja...

Bredow kapitány udvariasan elkérte a Cigánybárótól a virágot és odaadta Margitnak.

— Köszönöm, szólt a leány — s mert ön adta, fel is tűzöm.

Előbb azonban megszagolgatta, egyszer, véletlenül, végighúzta a száján, csak aztán tűzte a hajába. A piros virág pompásan festett a hajában.

— Színt vallott! ujjongott magában a Cigánybáró.

Nagy gyönyörűségében, mi telhetett tőle? — egy nagy bankót csúsztatott a cigány markába és elhúzatta ezt a nótát, hogy azt mondja:

Nincs feleségem, de majd lesz,
Hazahozom télen, ha jó lesz,
Veszek neki csizmát, ha jó lesz,
Megcsókolom százszor, **ha szép lesz.**

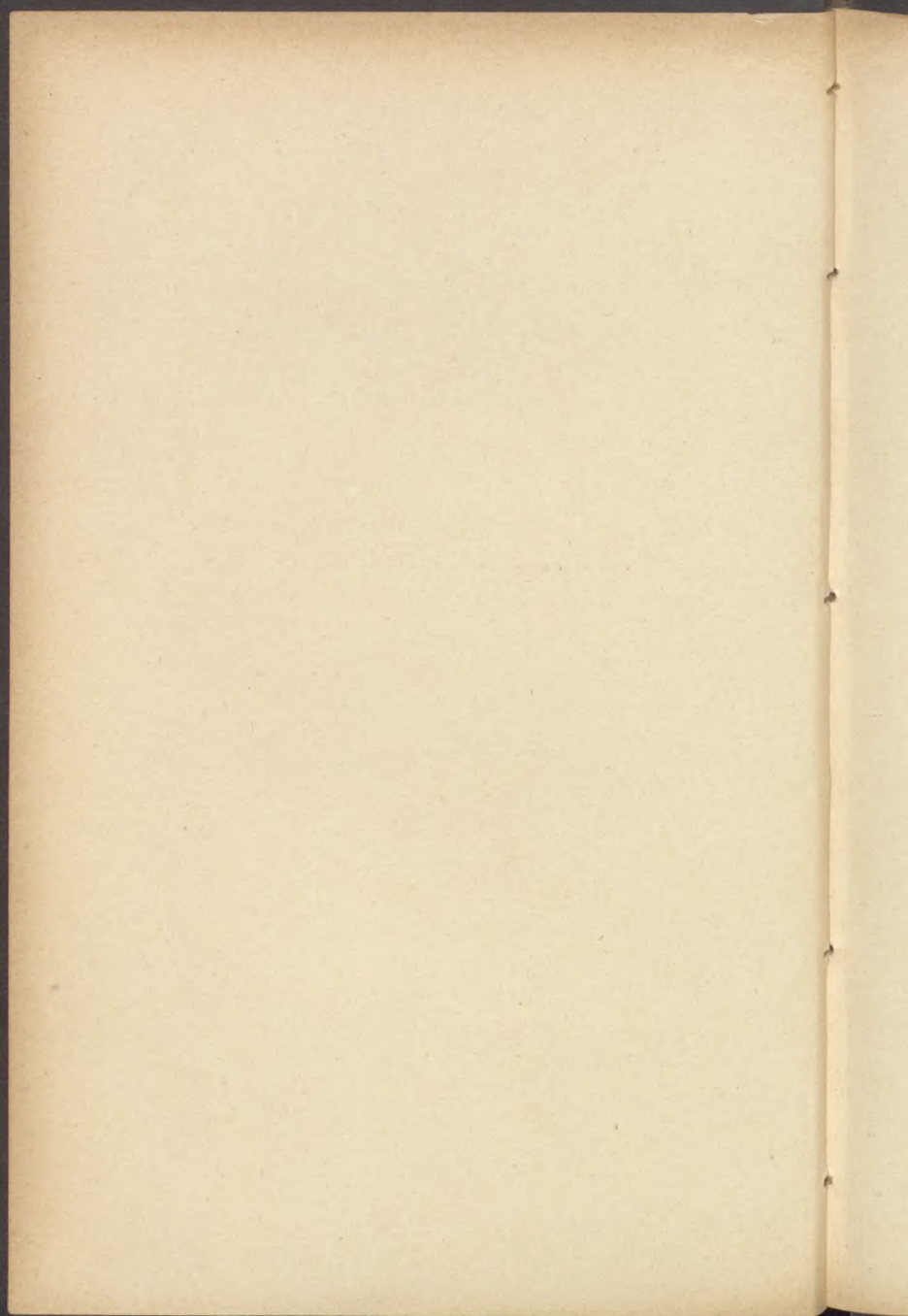
A kapitány azalatt szép búzavirág szín-
nel festette ki a jövőjét.

Ha Bredow kapitány próféta lett volna,
akkor tudhatta volna, hogy mához egy esz-
tendőre gyorsvonat fog Budapestre érkezni,
amelynek egy különkocsijából a Cigány-
báró fogja kisegíteni fiatal feleségét, Bojár
Margitot.

A szőke Marietta.

Már erősen hajnalodott. A nagy-körút bérpalotáinak tornyai feketén fúródtak a sápadozó égboltozatba. A két jóbarát — az égtudná micsoda kerülő uton — pezsgős kedvében bevetődött a Terézváros egyik keskeny utcájába. Egy csapszék fölött piros lámpás csillogott, odabenn — alkalmasint valami különszobában — halk tamburaszó hallatszott . . .

— Igyunk meg egy pohár pálinkát, indítványozta Béni.

— Mit akarsz? szólt Jenő, — ide csak zsebtolvajok járnak . . .

— Éppen azért. Nagyon bele csömörlöttem a tisztességbe . . .

Bementek, letelepedtek egyik márvány-

asztalhoz. Mikor lenyelték a rossz italt, meg-
rázkódtak és még egy pohárral rendeltek.
Béni aztán szemébe tolta üvegét és szem-
ügyre vette a pénztárban ülő leányt.

— No nézd! mondta, — Nem ismered?

— Ki az?

— Marietta, a szőke Marietta . . .

A másik is föltekintett a monokliját.

— Ohó, Marietta de la Dor?

— Gondolom ilyenféle neve volt . . . Hogy
megrútult!

— Meg biz'a!

A pénztárosnő beteges, beesett arca téglaszínűre volt kendőzve. A szőke haja ugyan gondosan föl volt sütve, de a vállán szürke nagykendőt viselt, aminőt szegény munkásasszonyok szoktak viselni. Közömbösen bámult maga elé, fonnyadt keze szórakozottan babrált a pénztári könyvhöz kötött plajbászszal.

A szőke Marietta! A két jóbarát visszaemlékezett a régi Mariettára, aki még néhány esztendővel ezelőtt lázba hozta a főváros kor-

hely fiatalságát. Ott énekelt esténként valamelyik dalcsarnokban. Elragadó és szemtelen volt, mint egy szőke Phryne. Kurta szoknyában, nagy, francia kalappal a fején, formás lábait kecsesen illegetve, csípőre tett kezekkel járt fel s alá; hangja persze nem igen volt, de azért el tudta ragadni és föl tudta villanyozni a maga közönségét. Ha rákezdett *A szőke Marietta dalá*-ra, melyet valami elzüllött tehetség szerzett neki, akkor a szűk páholyokban szorongó közönség, a mágánások, a tiszték, a sikkasztó kereskedő-segédek, egy hangon dudolták a pattogó vég-sort... Ignác pedig, a félszemű főpincér, azalatt duplán számította a Heidsick-nek keresztelt cukros szódát...

— A szőke Marietta!

Jenő halkán zümmögte a dalt.

— Csakhogy így látom! mondta Béni kegyetlen mosolylyal. — Ezt sokért nem adom.

Jenő vállat vont, a másik folytatta:

— A szegény Bakó Gyurka esete óta

gyűlöltem . . . Ez nem olyan, mint a többi leány.

A courtesane jellemében van egy kibékítő vonás: a jószívűség . . . Marietta nem volt sem jószívű, még csak nem is könnyelmű. Számító volt, hideg és kegyetlen, mint a keresztes pók . . . Nem szeretett senkit, megvetette az embereket, akik tönkretették magukat meg a családjukat, hogy mogyoró-gyémántokat akaszszanak a nyakába, és fogatot tarthassanak neki . . .

Nem volt addig nyugta Béninek, míg oda nem ment a pénztárhoz.

— Jó estét, Marietta!

— Jó estét!

— Nem ismer rám, ugy-e?

— Nem én.

— Emlékszik, Bakó Gyurka cimborája voltam . . .

— Ön az? Most már emlékszem! Ön volt akkor az Ilka barátja. Egyszer össze is veszték a kis Gyurkával.

— Tudja mi lett a kis Gyurkából?

— Azt mondják, hogy Amerikába ment, vagy Braziliába, kávét kapálni.

— Jól tudja. Hát a rőtbarbuszú főhadnagyra emlékszik-e, aki egy hónapig udvarolt magának?

— Hogyne, hiszen sokat mulattunk együtt... Úgy hallom, hogy meghalt?

— Elsikkasztotta az ezred pénzét, aztán egy kicsit fejbe lőtte magát.

Marietta rábólintott a fejével.

— Benn volt az ujságokban, meg is volt rajzolva.

Ez a közömbös megjegyzés még epésebbé tette Bénit.

— Fogatot most már nem tart, nagsád?

— Nem. Hallja, a régi kocsisom, a Móni, itt járt a napokban. Hozzá ültem és azt akartam, hogy fizessen egy üveg sört, de ő nem akart rám ismerni és azt mondta, menjek a pokolba...

— Móni nagyon büszke lett, a mióta bérkocsitulajdonos. Igaz, — kedves anyja, de la

Dorné ő nagysága hogy van? Alkalmasint mosogat valahol?

— Nem volt az anyám, elküldtem, mert meglopott. Az én anyám kofa Budán; Háber-nénak hívják . . .

— Kedves atyja meg valószínűleg házmester?

— Nem tudom, sohasem ismertem.

— Igaz, nem találkozott ujabban Farkas Endrével?

— De igen, a minap láttam. Még mindig monoklit visel, de a kalapja nagyon zsiros volt . . . Ön jár még vele?

— Nem, mert kidobták a kaszinóból. Neki is sokba kerültek az ön gyémántjai. Mondja kérem, hová is lettek a híres gyémántjai? Ami most a fülében van, az cseh üveg!

A leány, aki eddig gúnyos nyugalommal felelgetett a Béni epés kérdéseire, most halkan elmosolyodott.

— A gyémántjaimat meg a húszezer forintos takarékpénztári könyvemet elvitte Ignác.

— Miféle Ignác?

— A főpincér a dalcsarnokból.

— Az a félszemű gazember?

— Az.

— Hogy eshetett ez?

— Ő volt az első szeretőm, ő hozott a dalcsarnokba... Azt mondta, keressek pénzt, sok pénzt, aztán el fog venni, hogy tisztességes asszony lehessen... Mikor innen elküldött a rendőrség, elmentünk Berlinbe. Ott beteg lettem, Ignác pedig azt mondta, hogy heptikás vagyok, elszedte mindenemet és egy kis kövér leánynyal elment Hamburgba. Azóta se láttam...

Jenő időközben fizetett és füttyörészve lépett a pénztárhoz.

— Jó estét, Marietta kisasszony! Mondja, kérem, itt szándékozik tölteni az egész életét?

— Nem tart már okáig... Az orvos megtiltotta az ivást, a gazda meg azt akarja, hogy igyak a vendégekkel. Ha akarja, fizessen egy üveg pezsgőt. Nem kell meginnia...

— Jó éjt, szőke Marietta!

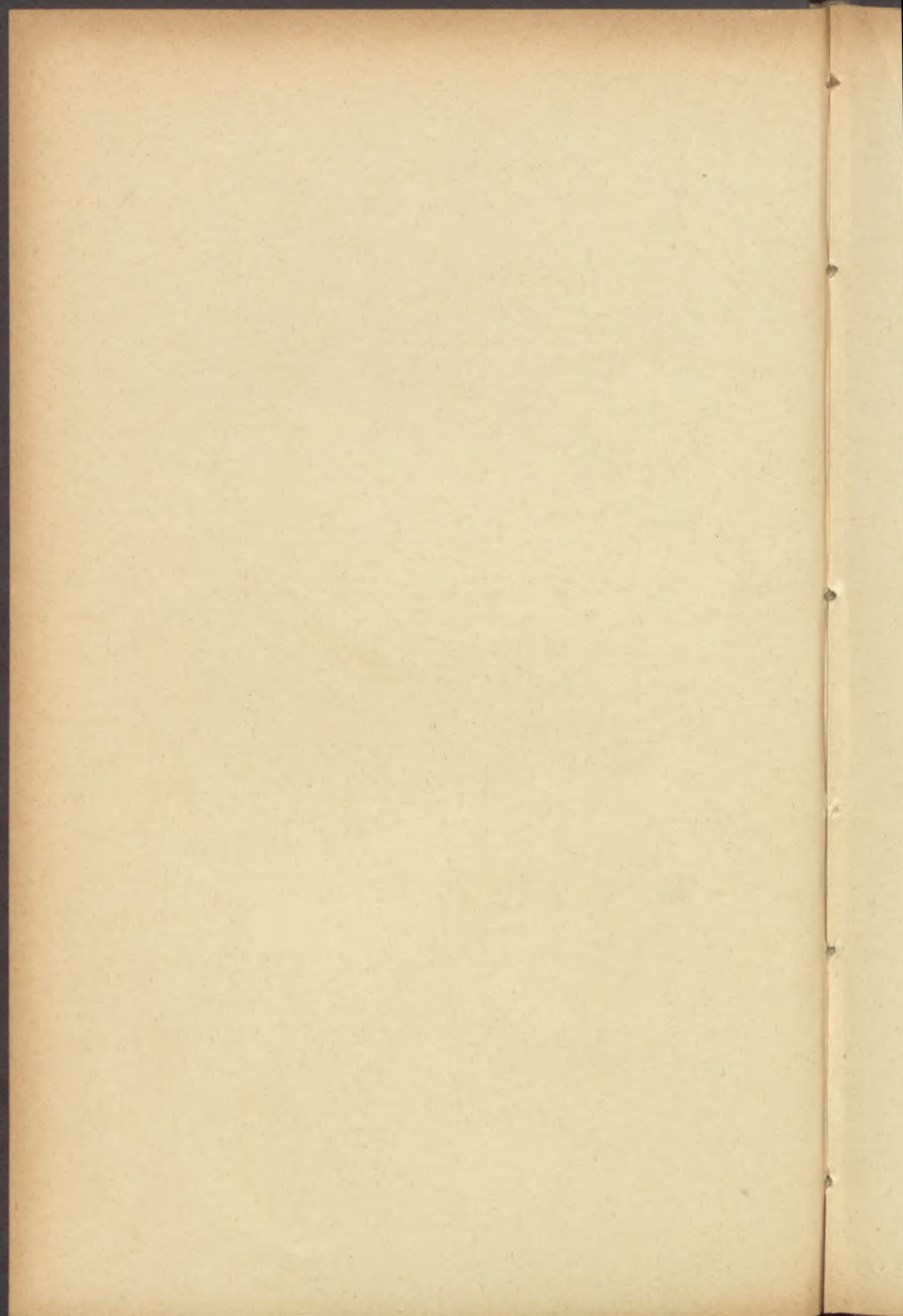
Az utcán azt mondta Béni:

— Mégis különös, hogy a legelzüllöttebb
asszony is mindig talál magának egy száz-
szor elzüllöttebb férfit!

A rejtelmes özvegy.

I.

A piros ernyős lámpa fényénél Dobozy és Angyal ott ültek a fürdői fogadó dohányzó-szobájában és egy szőke asszonyról beszélgettek.

Az éj csöndje, a különös világítás, aztán az ópiumos dohány, melynek füstje átjárta a szobát, olyan hatással volt rájuk, hogy a képzeletük titokzatos tájak felé kíváncskodott. Angyalnak joga is volt hozzá, mert a mesterségére nézve író volt. Meglehetősen elvont dolgokról beszélgettek tehát, pedig olyan szőke asszony forgott szóban, aki a csinos két lábával biztosan állott a valóság talaján.

— Mondok neked valamit, szólt Do-bozy hosszú szünet után. — Az asszony erényes, hiszen éppen azért akarom feleségül venni...

Az író vállat vont.

— Erényes! Mi az erény és mi a bűn? Szó, fogalom, nézet dolga.

— Jól van. Tudod, hogy udvarlok neki, már amennyire az ilyen soha ki nem ismerhető asszonynak udvarolni lehet. A bolondulásig szeretem, de azért óvatosságból várakozó állást foglalok el vele szemben. Amelyik pillanatban ő akarja, a lábaihoz vetem magamat, de csak úgy, ha ő akarja. Nevetségessé nem fogom magamat tenni.

— Mi az: nevetségessé? Szó, fogalom!

— Tegnapelőtt úgy látszott, hogy most már akarja. Kirándultunk a török-romhoz és mire visszatértünk, bealkonyodott. Ketten megelőztük a többieket és a kőhídon megállapodtunk, hogy bevárjuk a társaságot. Egészen sötét volt, a holdat eltakarták a parti fenyők és alattunk föl-föl csillo-

gott a zúgó hegyi patak fehér tajtéka. Némán álltunk egymás mellett, a híd könyöklőjének dőlve, egyszerre érzem, hogy az asszony a kezemre teszi a kezét. Halkan szól hozzám:

— Én most belelátok a maga lelkébe, édes barátom, egészen tisztán, mintha üveg-ből való volna. És maga is belát az enyémbe, ugy-e? Ne szóljon semmit, minden jól van!

Nem válaszoltam semmit. Azután együtt voltunk vacsorán a fürdő-vendéglőben. Az asszony alig evett valamit és föltűnően csöndes volt. Mintha valami édes bágyadság zsibbasztotta volna meg a szokott élénk, kötekedő kedvét. Szakadatlanul mosolygott és néha lopva nézett reám. Mindezekből joggal azt következtethetem, hogy most már akarja, — nemde?

— Hogy volt tovább? kérdezte az író?

— Tegnapra újabb kirándulásban állapodtunk meg, ezúttal a Kecske-völgybe. A társaság hat kocsin indult útnak. Én egy kocsin ültem a szép asszonyal, aki útközben elragadóan kedves volt. Odakünn is

verőfényes kedvében volt, egészen az ozsonnáiig. Ozsonnánál a cigány játszani kezdett, valami ostoba, émelyítő nótát húzott. Az asszony sokáig elmerengve hallgatta. Hallgatta, közbe elborult az arca és kurta, szomorú válaszokat adott kérdéseimre.

— Valami baja van? kérdeztem résztvevően.

— Semmi!

Az arca halvány volt, idegesen harapdálta az ajkát. Alig mertem hozzá szólani, mert éreztem, hogy lassankint végtelen keserűséggel telik meg a lelke. Bántja a hangom, bántja minden mozdulatom; kiállhatatlannak, ostobának, gyűlöletesnek tart. Aztán fölkelt, ott hagyta a társaságot és egyedül letelepedett egy távoli padra. Utána mentem és megdöbbenvel láttam, hogy a szeme könnyes, az arcán pedig végtelen fájdalom van.

— Anna, az Istenért, mi baja?

— Hagyjon! sziszegi indulatosan.

Fölkelt a helyéről és nagy meglepeté-

semre egyszerre sirva fakadt. Megfogtam a kezét, de ő eltaszított magától.

— Menjen, hagyjon, ha nem akarja, hogy meggyűlöljem!

Ekkor fölülkerekedett bennem a férfiúi büszkeség és nem közeledtem többé hozzá...

— És aztán? kérdezte az író.

— Egész délután nem beszéltem vele többet.

Abban reménykedtem, hogy meg fogja bánni a különös viselkedését, de bizony ő ügyet se vetett reám. Oly szomorúnak és boldogtalannak látszott azonban, hogy a szánakozásom legyőzte a haragomat. Nem is jöttünk haza egy kocsin, hanem külön-külön... Nem is búcsuzhattam el tőle. Mikor azonban éjfél előtt a lakásomra mentem, künn ült az erkélyen. Azt hiszem, hogy reám várt. Mikor meglátott, halkan elnevette magát és egy marék rózsát dobott a nyakamba. — Jó éjszakát, Dobozy! kiáltotta édes hangon... Nos, barátom, mit szólsz ehhez? Mi ez? Mit jelent ez?

Dobozy indulatosan felszökött a kerevetről, hogy aztán megint letelepedjék a másik kerevetre.

Angyal azonban megőrizte nyugalmát. Elgondolkozva mondta:

— Mindenesetre igen érdekes egyéniség. Érdemes volna belenézni a lelkébe. Rejtelmes erők működnek, melyeket az asszony maga sem ismer. E lelki áramok vezetik őt és nagyobb befolyással vannak reá, mint a külső világ behatásai és természeti ösztönei. Nagyobbal, mint az éhség, a szerelem, a hideg és a meleg. Nem vetted még észre, hogy az arca is néha fáradt és szomorú, mint az őszi est, máskor meg üde, szűzies, mint a tavaszi hajnal? A haja is hol arany-sárga, hol meg egészen fakó. Aztán a szeme! Megfigyeltem a szemét és hol jóságosnak, tisztának, hol meg gonosznak és veszedelmesnek láttam. Ez a szem különben egyszer zölde-sárga, egyszer meg szürke vagy kék. Az iriszen néha parányi aranykigyók cikkáznak, máskor fénytelen és hideg, mint

egy üvegszem. Mi ez? Miért van ez így? Mindenben van logika, ebben az asszonyi lélekben is van, csakhogy mi nem értjük meg. Ha közelebbről ismerném, talán megtalálnám lelkének kulcsát és megfejteném neked a problémát...

II.

Ime a probléma megfejtése:

Mikor a társaság az előtt való nap a Kecske-völgybe készült, a szőke asszony türelmetlenül várta a susztert. A suszter meg is jött, hála Istennek és a szőke asszony majd hogy a nyakába nem ugrott örömében.

— Éppen jókor jön majszter uram; ha egy félórát még késik, harisnyában mehetnek a Kecske-völgybe, mert az a budapesti gazember nem küldte el a cipőt, az utolsó páromat meg tegnap tettem tönkre, mikor belegázoltam a patakba. Hadd lám a remekét.

Vidéki cipőnek elég csinos volt. Az asszony fölvette és kopogó léptekkel sétált föl-alá a szobában.

— Na, nem is rossz! De nem lesz kurta?

A majszter megpödörte a bajuszát és azt mondta:

— Úgy áll, mintha ráöntötték volna a nagyságos asszony lábára. A jól szabott cipő később sem szoríthatja a lábújjat, mert a láb biztosan áll benne és nem siklik előre.

A szőke asszony már akkor magára kapta a kabátját és lesietett az ablaka alatt várakozó kocsizhoz.

Ozsonnáig jól ment minden, aztán — no igen, aztán egyszerre azon vette magát észre, hogy szorítja a lábát az új cipő. A bal lábán levő kezdte, a másik pedig szekundálni akart a társának és a szőke asszony csakhamar úgy érezte magát, mintha egy vulkán krátere mellett ülne és az izzó lávában fűrosztné szegény lábácskáját. Alig tudott lélegzetet venni a nagy fájdalomtól, közel

volt hozzá, hogy sirva fakadjon; szerette volna a nyomorult kontárt, aki a suszter címet merte bitorolni, megölni — legjobban szerette volna a cipőt levetni a lábáról.

Az emberek észrevehettek valamit az arcán, mert faggatni kezdték. Leginkább Dobozy. Rosszul érzi magát? Van valami baja? Óh, a szőke asszony érezte, hogy ezekkel a borzasztóan ostoba kérdésekkel meg fogják ölni. Csak nem mondhatja meg, hogy szűk a cipője? Melyik asszony vall be ilyesmit? Nem, — inkább meghalna!

Elvonult a társaságtól és fájdalmas irigységgel nézte a fiatalokat, akik kényelmes jó cipőkben futkostak a gyöpön. Elkecserezésében a pad lábához verte a cipőjét, attól persze még jobban fájt a lába. Egy kép jutott eszébe, melyet a budapesti esküdtszéki terem falán látott: egy mezítlábasszonyt végigsétáltatnak izzó vaslapokon... Elkecserezésében végül sirva fakadt...

Meddig tartott a délután? Egy esztenedig? Nem, egy örökkévalóságig! Végre

hazamentek... Végre otthon volt... Végre! Mikor a szobaleány lehúzta szegény lábáról a gyilkos szerszámot, a szőke asszony fél-ájultan, de a boldogságtól mámorosan mondta: — Áááh!

III.

Harmadnapra mosolyogva és bájosan sétált a parkban. Csokros, csinos lakktopán volt a lábán, első pillantásra meg lehetett ismerni a fővárosi művész alkotását. Keskeny, szoros cipő volt, de mégis olyan kényelmes, hogy akár zongorázhatott volna benne a lába újjával.

A zenepavillon előtt a szőke asszony összetalálkozott Dobozyval. A fiatalember félve közeledett csak feléje, az asszony verőfényes mosolya azonban visszaadta neki a bátorságát.

Egy jó óráig sétáltak együtt. Dobozy aztán, kabátján egy rózsával, mely reggel még a szőke asszony keblén virított, fölke-

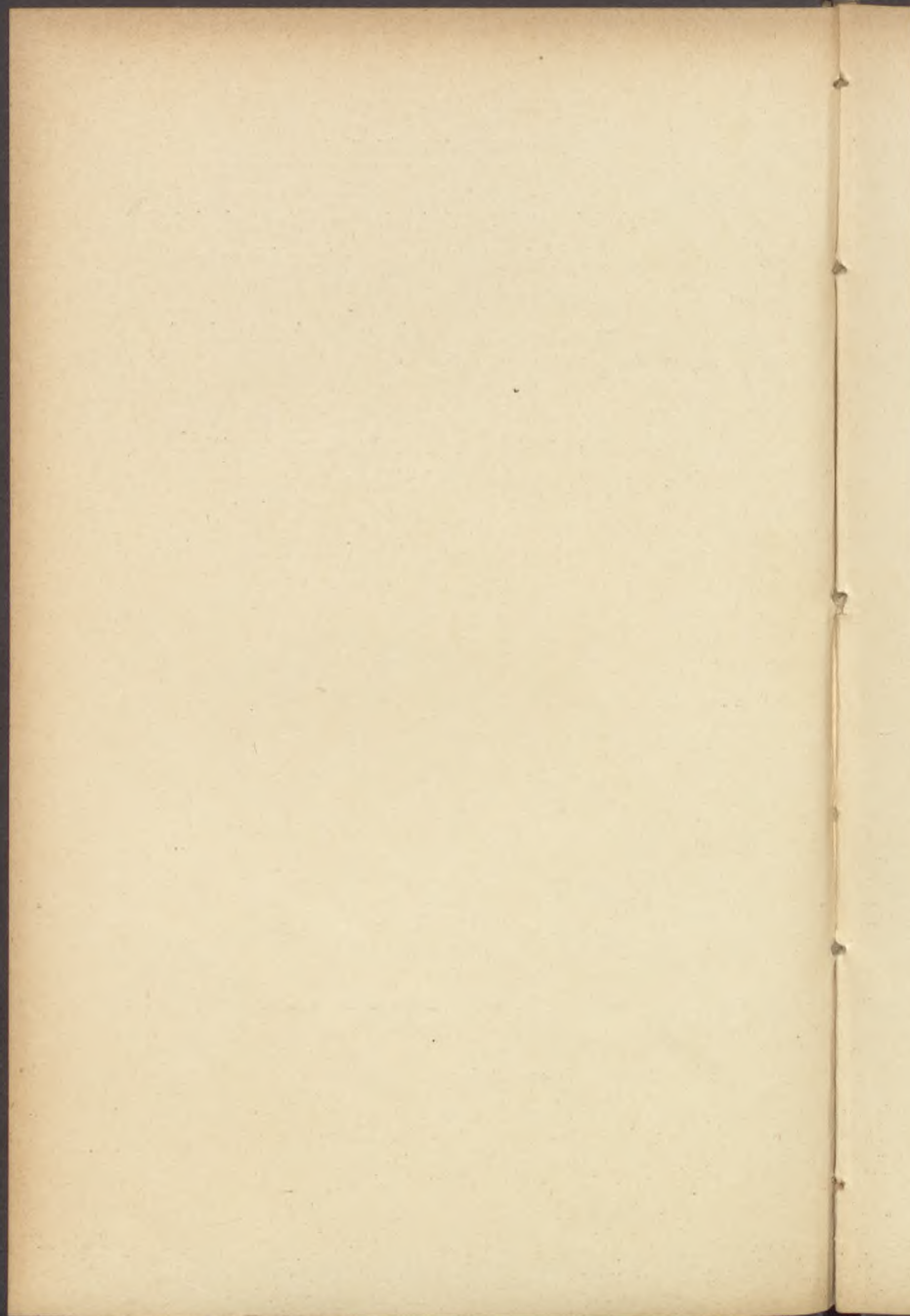

reste író barátját. Jó ideig beszélgettek közömbös dolgokról, Dobozy végre kiszalasztotta a titkát.

— Rendben vagyunk már Annával. A feleségem akar lenni.

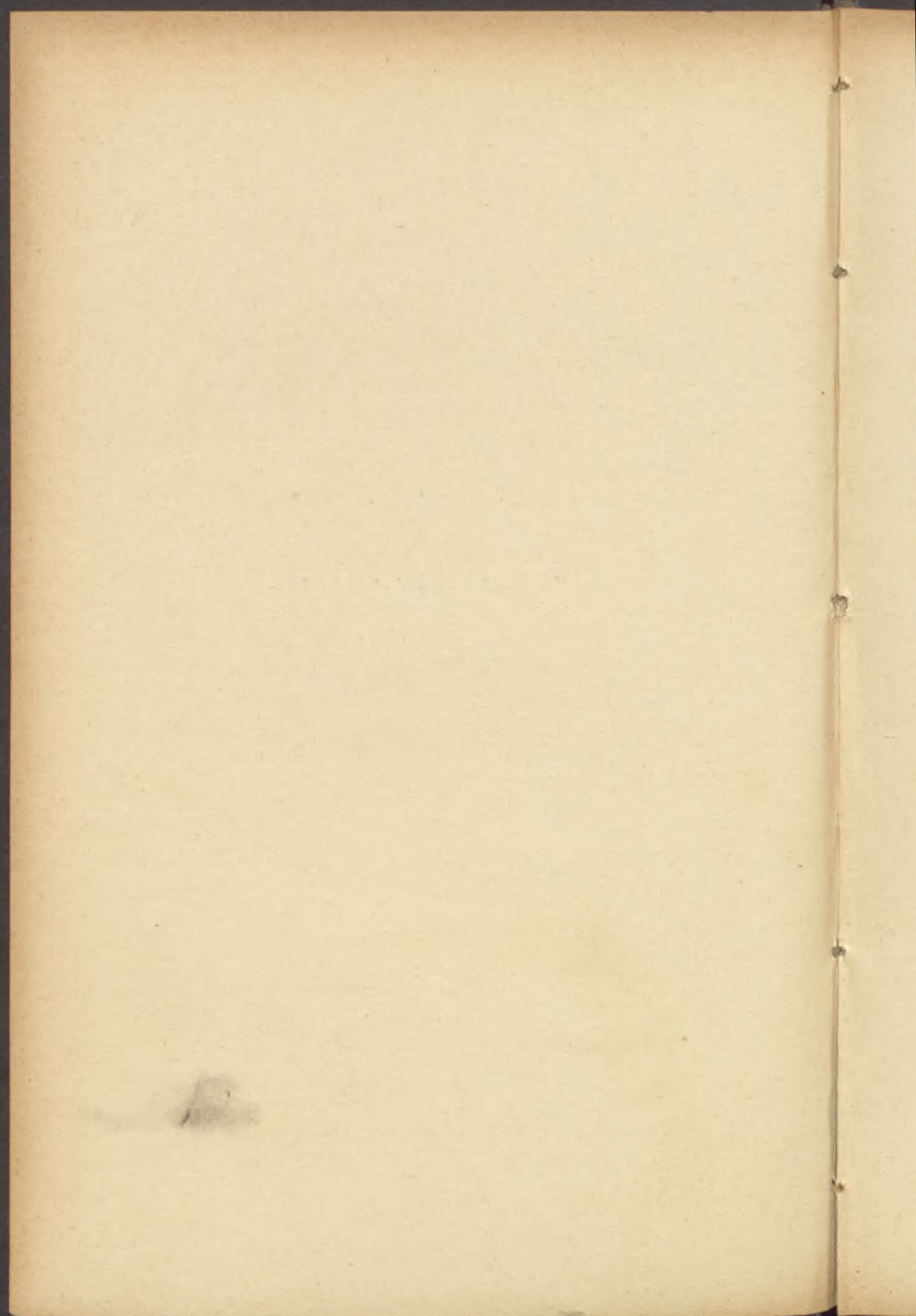
— Gratulálok.

Hanem azért az özvegyasszony problémáját egyikük sem fejtette meg.

Csendes emberölés.

Az emberölés terve nyolc vagy tíz esztendővel ezelőtt fogamzott meg a bűnrészek lelkében, mikor a küllővári híres lóvásár idején Timár Ferenc első ízben meglátta Bács Olgát, Farkasnak, a bánhidai földesúrnak leányát.

A helyzet tisztázása végett előrebocsátom, hogy Bácsékat háromszáz esztendő óta mindig Bácséknak hívták, Timár azonban valaha a Traurig névre hallgatott. Timárnak, aki akkoriban huszonnyolc éves fiatalember volt, csinos vegyeskereskedése volt a küllővárosi nagy utcában, mely csak olyan legitim öröksége volt, mint más ember fiának a hitbizománya.

Két segéddel és egy inassal dolgozott, de azért reggeltől estig maga is ott volt a boltjában, fekete selyem sapkával a fején és plajbászszal a füle mellett. Mint afféle jóvérű kereskedő, nagyon tudott beszélni a vevői nyelven, különösen az asszonynépén és a felsővárosi szobaleányok reggelenként három boltot is elkerültek, hogy Timárnál vásárolhassák a rétesbe való mazsolaszőlőt, mivel Timár olyan őszinte hódolattal ejtette ki a nagysád szót, mint senki más a küllővárosi kereskedők közül.

Egy nap — a híres lóvásár első napján — négyesfogat állott meg a Kék oroszlán előtt. (A Kék oroszlán a Timár-féle vegyeskereskedés neve.) Timár levette fejéről a sapkát: Bács Farkas lépett a boltjába, Olga kíséretében.

A kisasszony a csemegék egész lajstromát mondta tollba a kereskedőnek, mindezeket majd el kell küldeni a bánhidai kastélyba.

— Apának születésnapja lesz és sok ven-

déget várunk, mondta, egy mosolygó pillantást vetve apjára.

Mikor megtudta a tengeri rák árát, föl-sikított nagy rémületében, aztán alkudozni kezdett, szenvedélyesen, szinte elkeseredetten, a jó gazdasszonyok szokása szerint.

— Hová gondol, Timár úr? Három forint!

Bács Farkast nagyon mulattatta a leánya cigánykodása.

— Te lealkudnád még a csillagokat is a menyországból!

Olga hízelegve csókolta meg a szép öreg úr kezét, mintha ezzel el akarná hallgat-tatni, aztán erélyes hangon közölte a keres-kedővel ultimátumát. Valahogyan mégis megegyeztek. Bács aztán egy ötvenes bankót adott Timárnak, a visszajáró pénzt pedig olvasatlanul zsebre gyűrte.

Timár még az este viszontlátta Bácsékat az Aranycsillag-ban, ahová legényember létére vacsorázni járt. A vendéglő telve volt hangos vásáros néppel és a vidéki birtoko-

sok a megyei asztalhoz gyülekeztek. Vagy huszan lehettek, erősnyaku, vörösarcu urak; nő csak egy ült közöttük: Olga. A leány mosolyogva hallgatta a lókupec-adomákat, közbe gyöngéd pillantásokat váltott édesatyjával, aki a régi divatu gavallér udvariasságával szolgálta ki az asztalnál.

Timárt meglepte és meghatotta a gyöngéd ragaszkodás, amelyet a leány az édesatyjával szemben tanusított.

Bács Farkas különben tényleg az az ember volt, akit szeretni lehetett. Sokan mondták róla, hogy a legérdekesebb és legjobb modoru ember, akivel életükben összetalálkoztak. Korán megöszült, de a haja tömött és finom volt, mint a fehér selyem. A fekete szeme fiatal tűzben ragyogott. A járása pedig oly ruganyos volt, mint egy ifjué. Nagy mértékben bírta azt a ritka művészetet, amelylyel röptében lehet meghódítani az emberek rokonszenvét. Ez a művészet meglehetősen ritka, pedig fölötte egyszerű. Bács az emberekkel való bánásmódja alapjává a követ-

kező tételt tette: Minden emberrel úgy bánok, mintha meg volnék róla győződve, hogy szeret engem.

Ezzel az egyszerű fogással lefegyverezte a legzárkózottabb embereket is.

A fiatal kereskedő elgondolkozva nézte az Aranysillagban Bácsékat. Különös, zavaros, fájdalmas vágyakozás támadt a lelkében. Ő igen élelmes kereskedő hírében állott, amellet azonban nagy mértékben az volt, amit jó fiúnak szokás nevezni. Árvagyermek létere idegen, kicsinyes emberek között nőtt fel és sohasem volt része abban, ami után öntudatlanul epedett: igaz gyöngédségben.

Megszólította az asztalához telepedett bánhidai körjegyzőt.

— Nagyon derék ember lehet Bács Farkas. A jegyző vállat vont.

— Az ország legveszettebb kártyása. Timár kiejtette kezéből a villát.

— Bács Farkas?

— Ő. A tulajdon vagyonát már elkár-

tyázta s most azon van, hogy elkártyázza a leánya anyai örökét is . . .

— Bács Farkas ?

A jegyző igazat beszélt. A szeretetreméltó öreg úr betege volt a kártyának, mint sok ember az alkoholnak.

Pedig elmés és művelt ember volt. Ismerte az embereket, sőt önmagát is. Ritka értelemmel tudott beszélni az emberi természet titkos hajlamairól, de ha alkalma nyílt, éjszakákon át játszott, esze nélkül, telhetetlen szenvedélylyel, mindenét kockára téve. Talán a lelki üdvösségét sem sajnálta volna föltenni egy kártyára, ha akad ördög, a ki tartja.

A küllővári vásár végzetessé lett Bács Farkasra nézve. Megint három éjszakán át játszott a megyei urakkal és bár mindvégig utánozhatatlan hidegvérrel osztotta a kártyát, negyednapra annyit vesztett, hogy több havi határidőt kellett kérnie adósságai törlesztésére.

Olga csak akkor kezdte sejteni, hogy

baj van, mikor az édesatyja óvatosan szóba hozta a birtok eladásának kérdését. Fárasztotta a pusztai élet, rossz évek jártak a granáriumokra, Olgának pedig jobb sorsot szánt, mint hogy künn élje le fiatal éveit a falun. Lám, ez is eladta a birtokát, az is; mindenki eladta; ha az ember Bács Farkast hallotta, akkor ők voltak az okos emberek, a megfordított honfoglalók.

Beköltöztek hát a városba. A főutcában fogadtak lakást, éppen szemben a Timár boltjával. Bács Farkas, — a javíthatatlan optimista, aki anyagi bukását is úgy fogta föl, mint valami ideig-óráig tartó, kellemetlen átmeneti állapotot, — a szebb jövő reményében nagy és drága lakást fogadott, előszobákkal és boudoirral a leánya számára. A szükséges új bútorokat csak tavasszal akarta beszerezni és mivel addig elvesztette a bútorokra szánt pénzt is, a lakás mindvégig üres maradt és fölötte szomorú benyomást tett.

Amit Olga addig csak sejtett, arról most

már bizonyoságot szerezhett: lassan, de ellentállhatatlanul elsüllyedtek az apró adóságek ingoványában. Bács Farkas, aki valaha ezresekbe játszott, most már csak forintokat tehetett föl egy-egy lapra; régi előkelő nyugalma és régi makacs balszerencséje most sem hagyta cserben.

Senkinek sem telt öröme Bácsék megváltozott sorsában, csak Timárnak, a Kék orosz-lánnak, miként a városban nevezték. Reggel és alkonyatkor csak ki kellett lépnie a boltja ajtaja elé, hogy ott láthassa Olgát a szemben levő ablakban és ezt a látványt nem adta volna oda egy országos vásárért sem, pedig vásárnapján a falusi vevők valóságos ostrom alá vették a boltját. A csendes érdeklődés, melyet a földesúr leánya iránt érzett, csendes rajongássá lett, amióta napról-napra oly szépnek és szomorúnak látta Olgát, aki most már nem állott fölötte olyan elérhetetlen magasságban, mint annakelőtte.

A leány nem akart látogatókat fogadni mostani lakásán s azért alig járt emberek

közé; az édesapját is csak keveset látta otthon és napjait bús magányban töltötte. Mire elkövetkezett a tél, valami különös némbánomság vett rajta erőt. Nem volt már kedve rendezgetni a lakásban. Sokat gondolt megint a boldogult édesanyjára és ha menekülni akart a szürke gondolatai elől, órákat is eltöltött az ablakban, az utcán járkálókat nézve.

Várt valamit. Hogy mit, azt talán maga sem tudta, valami csudát, amely véget vet a mostani állapotnak.

Valami történt a tavasszal: Timár, a kereskedő, levelet írt Bács Olgának. Talán magára vonatkoztatta a pillantásokat, melyeket az ablakban unatkozó leány az utcára vetett; talán csak becsipett a főutcán nyíló ákácfaék illatától; elég annyi: Timár megkérte Olga kezét.

A levél, amelyben ezt tette, megérdemelné, hogy megőrizzék az emberi szív dokumentumai közt.

Inkább száraz volt, mint ömlengő, és különös benyomást tett azzal, hogy szerénység-

ből következetesen került a szerelem szót. Ő nagyrabecsüli Olga kisasszonyt s fölajálja neki kezét, bár láthatólag maga sem hiszi, hogy ajánlatára reflektáljanak. Ő azonban nem ér rá udvarolni és nem is ért hozzá, azért ilyen módon akar tisztába jönni önmagával. Egy kis dicsekedés is volt a levélben, mikor megemlékezett az anyagi viszonyairól, amelyek kedvező állapotuknál fogva lehetségessé teszik neki, hogy eltartson egy családot. Aztán egy halk célzás, melyből kitetszett, hogy Timár — ha Olga ugyan elfogadná ajánlatát — kötelességének tartaná, hogy rendbehozza Bács Farkas ügyeit is.

A leány elolvasta a levelet, kétszer, háromszor is. Nem lepte meg nagyon, női ösztöne régóta megsúgta neki, hogy a becsületes kereskedő szereti, sokkal igazabb szerelemmel, mint levelében ki tudja fejezni.

Alkonyatig aztán elgondolkozott ezen. Ő eddig csak olyan férfiakat ösmert, akiknek a kezében elolvadt a pénz, mint a már-

ciusi hó. A tevékeny, erélyes kereskedő, aki láthatólag olyan jól értett a vagyonszerzés művészetéhez, imponált neki. Szereti Timárt? Erre nem mert válaszolni. De a női gyöngédséggel telt szívében úgy érezte, hogy hűséges társa tudna neki lenni.

Egypár kicsinyes külsőség bántotta csak az úri leányt. A fekete sapka és a plajbász Timár füle mögött... Hanem aztán megnyugtatta önmagát. A kényelmes, a vidám kis háztartás közepett, melyet ő tudna berendezni Timárnak, bizonyára azzá nevelhetné a kereskedőt, amivé csak akarja. Ebben bizonyos volt.

Az ablakhoz lépett és a pillantása találkozott a Timáréval, aki ott állott a boltja előtt. Már alkonyodott és a félhomály bátorságot adott mind a kettőjüknek, hogy hosszasan nézzenek egymás szemébe.

Ebbe a hosszú nézésbe beleszédültek mind a ketten és a szívük erősen dobogni kezdett. És egyszerre más szemmel nézték egymást. Nem a szerény vidéki kereskedő

és a híres Bács Farkas leánya nézett farkasszemet, hanem egy erősakaratu fiatal férfi és egy vágyakozó, reménykedő fiatal nő.

Olgának ott kellett hagynia az ablakot, mert haza jött az édesapja. Nem jött egyedül, magával hozta a két Neviczky grófnőt is, régi birtok-szomszédjait. Az utcán találkozott össze velük, ahol egypár elmés bókot mondott nekik. A leányok ekkor titokban azt a megjegyzést tették, hogy Bács Farkas mégis csak kedves ember és kissé elszégyelték magukat, hogy olyan keveset törődtek elszegényedett barátnőjükkel, Olgával.

Lorgnonjukkal a kezükben járták sorra a puszta szobákat.

— Nagyon csinos! Igazán kedves!

Bács Farkas az alatt meglátta Timárnak az asztalon fekvő levelét.

— El szabad olvasni?

— Hogyne, apa! Hanem — talán későbben

Bács azonban már átfutotta a levelet. Elmosolyodott és nyugodtan oda nyújtotta a grófnőknek.

— Olvassák csak!

A kisebbik leány valósággal nevető görcsöt kapott. Kacagott, mint a galamb.

— Soha ilyet! A Kék oroszlán feleségül akarja venni Olgát!

A nagyobbik dühbe jött.

— Szemtelenség!

Bács Farkas azonban más nézetten volt.

— Miért volna szemtelenség? Egy férfi nem tisztelhet meg jobban egy nőt, mint ha felajánlja neki a kezét. A Kék oroszlán ott hibázta csak el a dolgát, hogy egy polcra állította magát Olgával. De ezt nem sértő szándékkal tette, hanem naivságból...

Olga maga is nevetett, de az arca vörös volt. Hol is járt az esze, hogy a Kék oroszlánt, a vöröskezű kereskedőt, a Bács Farkas vejévé akarta tenni? A Bács Farkas vejévé és a Neviczkyek, a Hatfaludyak, a Vivóék atyjafiává? De hiszen nem is akarta komolyan. Isten tudja, hogy mit akart... Bács maga válaszolt a Kék oroszlánnak.

Igen udvarias levélben köszönte meg

Timárnak megtisztelő ajánlatát. Aztán finom maliciával fejezte be sorait: Reméljük — írta — hogy Timár úr a családi boldogságot, melyet leányom nem nyujthat neki, más — hozzá közelebb álló — körökben fogja megtalálni.

Ezzel az ügy be volt fejezve.

A nyáron még rosszabbra fordult Bácsék sora. Farkas, aki nem mondott le a reményről, hogy előbb-utóbb vissza fogja még nyerni Olga hozományának egy részét, egyre játszott és egyre vesztett. Olga pedig megismerte a nyomort, még pedig annak legrettenetesebb kiadásában: megismerte a cifra nyomoruságot.

Neviczkyéknak akkoriban egy nagylelkű ötletük támadt: magukhoz vették Olgát. A társalkodónőikkel sehogysem tudtak megférni, Olga pedig gyermekkorától olyan igénytelen és szelid természetű volt. Bács Farkas soha sem engedte volna meg, hogy Olga fizetést fogadjon el a grófi családtól, de hogy a grófné a leánynak ugyanannyi

zsebpénzt adjon, mint a konteszeknek, ez ellen nem lehetett kifogása.

A mi pénze volt Olgának, azt minden hónap elején elküldte Küllővárra, édesatyjának, aminek az lett a következménye, hogy Bács Farkas minden hónap első éjszakáját a kártyaasztal mellett töltötte. Már nem a megyei főtisztekkel és földbirtokosokkal, hanem az irnokokkal és kisbérlokkal játszott.

Több esztendő is elmult, míg Olga megint összehatalálkozott Timár Ferencsel. A leány az édesatyját jött meglátogatni Küllővárra; már jóideje nem látta Bácsot. Az öreg úr megijedt, mikor meglátta a nagy változást, mely Olgán végbement.

Húsz lépésről nézve még elég csinos volt, de aki közelebbről nézte, észrevehette, hogy az archőre világossárga, mint a régi elefántcsont, az ajka szélén pedig két pedáns ránc van. Vén kisasszony lett belőle. Az olyan üde, rózsás archőr, mint az övé volt, nem állja sokáig a pártát.

Bács ráncba szedte a homlokát.

— Talán nem jól bánnak veled Neviczkyék? Mert akkor rögtön elveszlek tőlük.

Olga szomorú mosolylyal rázta meg a fejét.

— Nagyon jól bánnak velem... Eleintén kissé féltékenykedtek reám, de most már nem udvarolnak nekem a fiatal urak és a leányok nagyon szeretnek...

— No, — azért mondom!

Mikor délután ketten az apjával elsétáltak a Timár boltja előtt, a Kék oroszlán künn állott az utcán.

A derék Timár feje fölött nem haladt el nyomtalanul az idő. Erősen hizásnak indult, aminek következtében a szeme még kisebb lett, az arca pedig oly nevetségesen gömbölyű és rózsás lett, mint egy pólyás babáé. A mellényén akkora aranyláncot viselt, mint a saroglyakötő. A fekete selyemsapkáját most már nemcsak boltjában hordta, hanem az utcán is, ha átment a sörházba. Sokat járt a sörházba, ahol mértékletesen de rendszeresen itta az árpalét.

Mikor most meglátta Bácsékat, megemelte a sapkáját és a vidéki kereskedők hadaró hangsúlyozásával mondta: Alászolgája! Van szerencsém!

Az öreg úr hamiskásan megszorította a leánya karját.

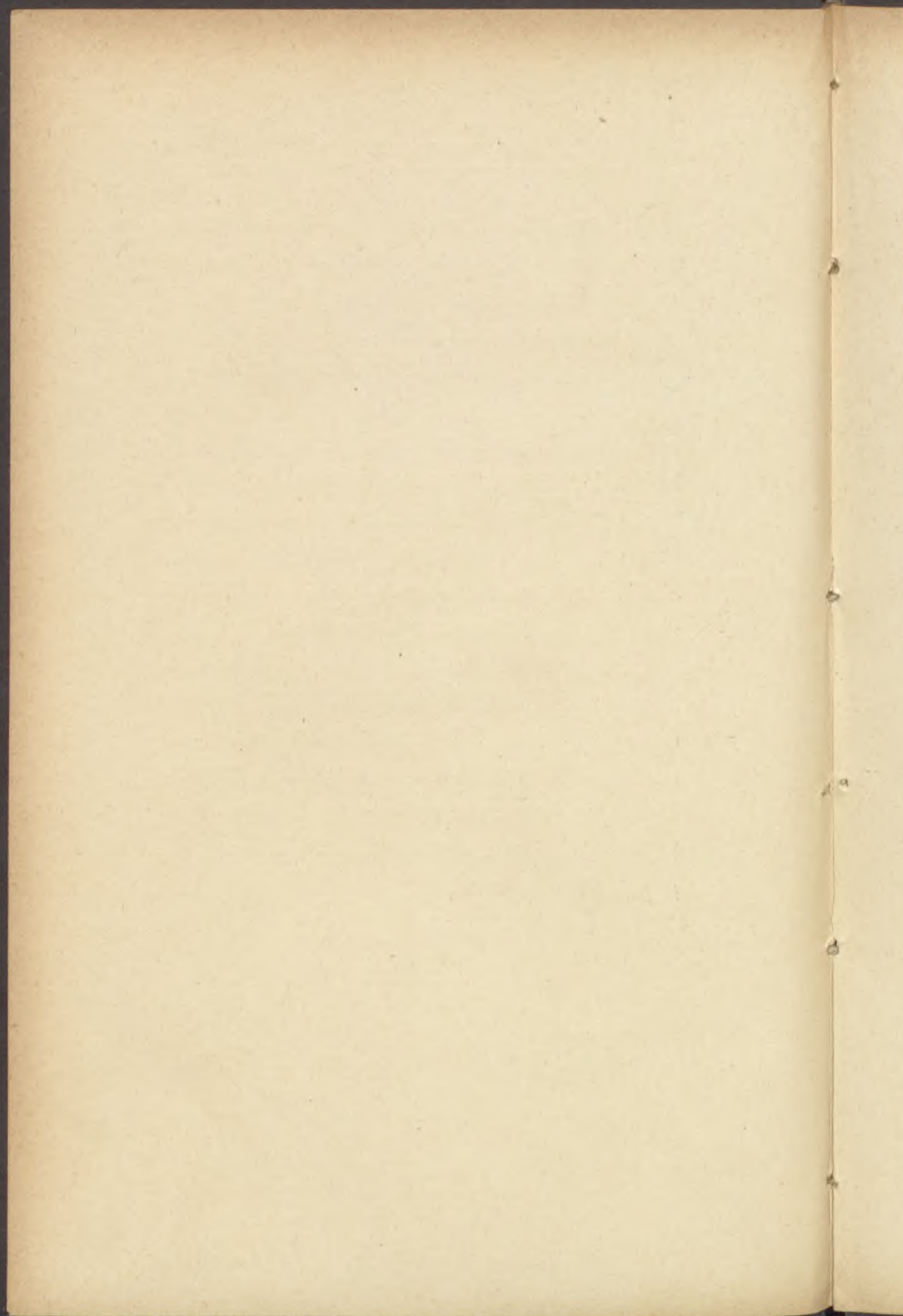
— Te, Olgica, emlékszel még arra, mikor a Kék oroszán megkérte a kezedet?

Olga rövid, száraz nevetést hallatott, amit a grófnőktől tanult el. Újabban egyáltalában valami keresett, arisztokratikus szögletesség jellemezte a modorát.

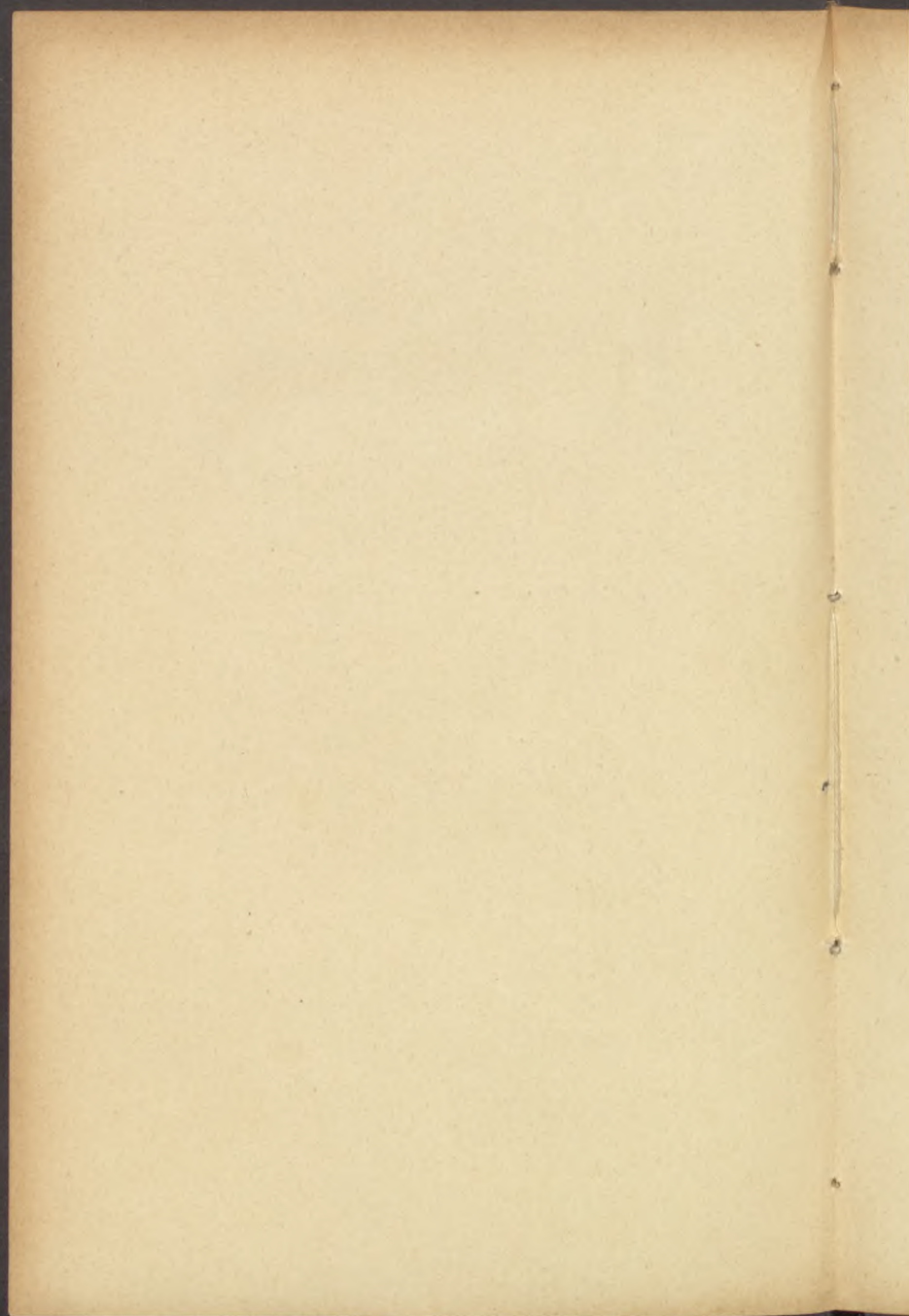
Ebben a pillanatban Olga is, Bács is, alkalmasint Timár is örültek, hogy abból a dologból nem lett semmi. És nem jutott eszükbe, hogy hárman megöltek valakit: egy asszonyt, egy mosolygó szemű, gömbölyű kis kalmárnét, szerető feleséget és gyöngéd édesanyát.

A segédjegyző regénye.

Gizella kisasszony, a szentjánosi tanító-kisasszony nagyon csinos leány lett volna, csak ne lett volna olyan nagy orra. A termete darázskarcsu és gömbölyű volt, a haja, melynek fodorítására kiváló gondot fordított, szénfekete volt, a bogárszeme édesen, epedve ragyogott, — hanem az orra csunya volt. Ügyes leány is volt és szeretett csinosan öltözködni. Nyáron rendesen fehérben járt és ha tipegő léptekkel végigment a fő-utca eperfái alatt, a kezében vitte a világos szalmakalapját és olyan előkelő volt, mint egy városi kisasszony. Művelt és mélyérzésű leány is volt, sok verset tudott könyv nélkül és igen szépen zongorázott. Az emberek százszor mondták, és ő maga is meg volt róla

győződve, hogy messze földön ő volna a legszebb leány, csak az orra ne volna olyan nagy. Sokat nézegette magát a tükörben, néha sírt is egy keveset a természet kegyetlen tréfáján. De segíteni már úgy sem lehetett a dolgon. Azzal vigasztalta magát, hogy még így se cserélne a másik tanítókisasszonnyal, akinek nagyon finom metszésű kis orra volt, de aki, szegény, púpos volt egy kicsit.

Az ember hozzászokik mindenhez, és Kelemen is hozzászokott Gizella orrához. Hozzászokott és belátta, hogy a plébánosnak igaza van ha azt mondja: A földolog a szív és nem az orr!

Kelemen segédjegyző volt és csak nemrégiben került ide a szolgabíróságtól. Meglátzott rajta, hogy a szolgabírónál irnokoskodott, mert gavalléros modora volt, szeretett vadászruhában járni és a haját a homlokába fésülte, mint a vidéki urak szokták. Egypár forintja lehetett is hazulról. Eleintén gyakran emlegette a régi nemessé-

gét és holmi lovagias ügyekről beszélt, — később azonban kitudódott, hogy Kelemen szelidlelkű, jó fiu, akinek csak jár a szája, mert a vármegyénél így tanulta, de különben egy legyet se tudna bántani.

Szentjánoson egy nap elhatározták, hogy Kelemen feleségül fogja venni Gizellát és Kelemen belenyugodott, bár az ötlet nem eredt tőle, hanem inkább Gizellától. Ha összetalálkoztak a templom előtt, a leány epedve pillantott reá fekete, szép szemével, Kelemen pedig kivette a gomblyukából a rózsát és gavallérosan odaajándékozta neki. Néha, különösen ha úton volt és egypár napig nem látta, úgy érezte, hogy komolyan szereti a leányt. Fürjvadászat idején, mikor a jegyzővel a boglya tövében aludt, el is ábrándozott a csillagos éjszakában és elgondolta, hogy jó volna, ha már feleségnek szólíthatná Gizellát. Máskor, ha az orrát nézte, úgy érezte, hogy mégis tévedett és nem szereti a leányt olyan nagyon. Abban azonban sohasem kételkedett, hogy Gizella

őt nagyon szereti és ha már feleségül kell vennie egy tanítókisasszonyt, inkább őt venné el, mint a púposat.

Ebben az időben történt, hogy megint kinyitották az urasági kastély ablakait, miután éveken át zárva tartották. Az ispán azt mondta, hogy a fiatal méltóságos asszony ide jön lakni.

Az asszonyt három esztendővel ezelőtt vezette oltárhoz a fiatal báró, családja makacs ellenkezése ellenére. Valami exotikus külföldi családból származott a báróné, a férje egy francia fürdőhelyen ismerte meg. A fiatal pár aztán három évig fényes háztartást vitt a fővárosban, jó egyetértésben és telemarékka szórva a pénzt és bár az asszony marka jóval kisebb volt, mint a báróé, jóval többet dobott ki az ablakon. Ennyi idő alatt megnyiltak az asszony előtt a legzárkózottabb szalónok ajtai is, sőt egy korát messzire megelőző, felvilágosodott fenséges úr, szakítva a születési előítéletekkel, meleg barátságával tűntette ki a fiatal házasokat. Mindennapos

vendége lett a palotájuknak és szeretetre-méltó fesztelenségében nem nehezelt még azért sem, ha a báró estente a kaszinóba ment és az ősökben szűkölködő fiatal asszony egyedül fogadta magas vendégét.

Három esztendő leforgása után a báró azt a kellemetlen fölfedezést tette, hogy vagyoniilag körülbelül tönkrement. Szerencsétlenségében némi erkölcsi erőt kölcsönözhetett neki a tudat, hogy milliomos nagynénjének szivbaja már igen előrehaladott állapotban van.

A báróné meglepő nyugalommal fogadta elszegényedésük hírét. Még szemrehányást sem tett a férjének. Amióta a fiatal fenséges urat nemrégiben egy csehországi dragonyos ezred élére állították, az asszony különben is untatónak kezdte találni a fővárosi életet és most azt mondta az urának: — Takarékoskodni fogunk és fölосzlatjuk budapesti háztartásunkat. Én lemegyek a jószágra, maga pedig eljön velem vagy itt marad egyedül.

A báró az utóbbit választotta és a belső Józsefvárosban csinos legénylakást bérelt, a báróné pedig lement Szentjánosra takarékoskodni. Csak a társalkodónéját vitte magával meg a legkedvesebb komornáját, aztán a kocsisát, a groomját, meg a francia szakácsát. Persze a komornyik is lement vele. A lovak közül csak három párat tartott meg. Szentjánosra érve, megparancsolta a cselédségnek, hogy ne eressenek hozzá látogatót, mert nem akar látni senkit.

A szentjánosiak, persze, sokat foglalkoztak a bárónéval. Gyakran látták, rendszeren gyalog, ritkán lóháton, kocsin soha. Korán reggel sokszor hosszú sétát tett a szőlőshegyek felé, ilyenkor keresztül kellett mennie a községen. Egyszerű, sötétszínű ruhákat viselt, melyeken csak a szakértő ismerte meg a párisi szabóművész remekét. Ékszer, fülbevalót sohasem láttak rajta, a barna haját is simán elválasztotta a homlokán. Ha a cigánygyerekek üldözőbe vették, egy pár hatost osztott szét köztük, vagy forintot,

amilyen pénz éppen a kezébe akadt, — ha valaki megemelte előtte a kalapját, könnyű fejbólintással köszönt. Alkonyatkor rendesen a kastély verandáján ült, egy könyvben lapozgatva, vagy a kék levegőbe bámulva; ilyenkor cigaretta füstölgött előtte a kis márványasztalon.

Kelemen az ér partján látta meg először a bárónét. Éppen a principálisa vizsláját iskoláztatta, mikor lódobogást hallott maga mögött. A báróné ügetett végig a fasoron. Közvetlen mellette megállította a paripáját és elbáméskodott egy virágzó orgonafán.

— Szabad abból a szép virágból venni? kérdezte.

Idegen kiejtéssel, de folyékonyan beszélt a magyart. A segédjegyző fülig elpirult, aztán sietve letört egy jókora ágat. Még annyi időt sem vett magának, hogy megkeresse a kését és a nagy sietségben kissé meg is vérezte az ujját. A báróné a nyereg alá tűzte a virágot, aztán egy oldalpillantást vetve Kelemen kezére, mosolyogva mondta

— Ön igazi gavallér, vérét ontja hölgye szeszélyeért.

Most nézett csak a Kelemen arcába és ott valami nagyon meglepő dolgot láthatott, mert a finom sápadt arca egyszerre rózsaszínű lett és egész hangosan azt mondta: Oh la la!

Még egyszer megnézte, aztán a fejével bólintott és odaszólt a lovának — nem tudni, minő nyelven — Gau! és tovább ügetett a parton.

Egypár nap múlva megint összehozta őket a véletlen. Kelemen a szőlőkből jött és a cigánysor fölött szembe találkozott a bárónéval. Ezúttal gyalog volt és megint egyedül, a kezében nagy falegyezőt vitt, azzal védekezett a nap ellen. Most is az asszony szólította meg.

— Kérem, merre kell a várromhoz fölmenni?

A segédjegyző akadozva elmagyarázta neki a járást.

— Ebből én nem értek semmit, kérem.

Nincs itt senki, aki engem elkalauzolhatna?

— Ha megengedné a méltóságos báróné, hát én . . .

Az asszony csak most ismerte meg megint

Most is meglepettnek látszott, de ezuttal nem mondta, hogy oh la la, hanem így szólt

— Óh, lám, hisz ön az én orgonavirágos gavallérom!

Együtt mentek föl a keskeny ösvényen, az asszony előre ment, Kelemen követte és titokban azt a megfigyelést tette, hogy a bárónénak remek lába van. Az asszony néha meg-megállt, ilyenkor lihegő kebléhez szorította a kezét és fáradt mosolylyal nézte a vidéket. Odafenn letelepedett a szürke bástyára — mialatt Kelemen a régi torony falának dőlt — és némán figyelte a füle mellett elcikkázó toronyi fecskéket.

— Hogyan hívják önt? kérdezte a báróné hirtelen.

— Bozóki Kelemen Zoltán, a nevem mondta a segédjegyző, kalapját megemelve.

Most használta talán először életében a prédikátumát.

Az asszony kissé elmosolyodott.

— Katona ön ?

— Segédjegyző vagyok.

— Gondoltam, hogy katona, mert az arca olyan, meg a modora is.

Gyorsan, kissé akadozva beszélt. Kelemen magában azt a megfigyelést tette, hogy az asszony beszéd közben nem néz soha a szemébe. Lemenet a báróné egyszerre nagyon elfáradt. Azt mondta :

— A karjára támaszkodnám, ha nem volna terhére . . .

Mikor a kastély elé értek, megint azt mondta :

— Most nem tudom, hogyan köszönjem meg a nagy szivességét. Hanem tudja mit — ebédeljen velem ! . . .

Este hét óra volt és a segédjegyző olyasmit morgott, hogy ő már megebédelt tizenkettőkor, hanem azért sarkon követte az asszonyt.

— Menjen a kertbe és várjon meg ott.
A diófák alatt terítették.

Azután eszébe juthatott, hogy nagyon is rövidesen rendelkezik a fiatalemberrel, mert bocsánatot kérő hangon, szelid mosollyal mondta: Kérem szépen! (Tulajdonképen így mondta: Kerem szepen!)

Jó félórát kellett Kelemennek várnia. Mikor az asszony megjelent a diófák alatt fehér ruha volt rajta, a haja nedves volt, mintha fürdőből jönne. Ketten ebédeltek meg a csinosan terített asztalnál, mint egy fiatal házaspár. Az ebéd nagyon egyszerű volt, sokkal egyszerűbb, mint teszem a jegyzőné vendégsége, és az inasok nesz nélkül, a jónevelésű cselédet jellemző közömbös arccal szolgálták ki őket, mintha magától értődő dolognak találnák, hogy öméltósága segédjegyzőkkel ebédel kettesbe.

A báróné később kávént öntött a Kelemen csészejébe és cigarettára gyújtott.

— Kedves izé úr...

— Kelemen Zoltán, mondta a segédjegyző, könnyű meghajlással.

— Kedves bozóki Kelemen Zoltán, szép volna öntől, ha a barátom lenne... Mert lássa, én egy szegény asszony vagyok, akit biztosan megöl az unalom, ha ön nem könnyörül meg rajtam...

Később eldobta a cigarettát, fölkel és kezét nyújtott a segédjegyzőnek.

— Most aludni megyek, mert korán szoktam kelni. Mutassa magát máskor is... Igaz! Még egyet! Akar nekem egy szívességet tenni? Nyirassa le a haját kurtára, de egész kurtára... Ugy-e megteszi az én kedvemért?

Megint hozzátette: Kérem szépen!

Azzal eltűnt a kastélyban. Az égen már millió csillag ragyogott, mikor Kelemen elért a községbe, az eperfák alatt pedig szentjánosbogarak csillogtak. A segédjegyző nem ivott sokat a báróné vörös borából, de azért mégis úgy emelgette a lábát, mint a részeg ember...

Egypárszor eszébe jutott, hogy hátha talán nem igaz az egészszről semmi, hátha talán csak úgy álmodta meg a délutáni kalandját. Hanem aztán úgy rémlett neki, mintha a kabátja karján, ott, hol a báróné reátámaszkodott, valami finom, édes illatot érezne. Ezt az arisztokratikus illatot még egész éjszaka érezte.

Reggel elment a borbélyhoz és kurtára nyiratta a haját. Az utcán véletlenül összetalálkozott Gizella kisasszonynyal, a kisasszony értett az ilyen véletlenek előkészítéséhez, és a tanítónő rémülten csapta össze a két kezét, mikor megpillantotta udvarlója kopasz fejét. Különben rózsaszínű csipke ruhát viselt, kivágott cipőt és piros harisnyát, az arca rózsapiros volt, a haja pedig fölsütve. A segédjegyző annak a másik asszonynak fölséges egyszerűségére gondolt és úgy találta, hogy a tanítókisasszony ma a rendesnél is izléstelenebb . . .

Három napig nem tudott magával mit kezdeni. Az irodában szórakozottan írta a

marhaleveleket, közbe a bárónéra gondolt és azon törte a fejét, hogyan állíthatna be hozzá. Negyednapra maga a báróné jött el érte. Korán reggel lovaglóbójával megkopogtatta a segédjegyző lakásának ablakát.

— Hallottam, hogy itt lakik... Miért nem váltja be az ígérését? Miért nem mutatja magát nálam? Elhiszem, hogy untatom a zaklatásommal, de legyen udvarias és áldozza föl magát... Ma este eljön ebédre? Rajta leszek, hogy ne unja magát!

A principális a szomszéd ablakból végighallgatta ezt a beszédet és a lélegzete majd elakadt a nagy csodálkozásban. Lám, ez a Kelemen!

Ettől a pillanattól fogva bizonyos gyöngéd elnézéssel bánt segédjével, úgy érezte, hogy a kitüntetésből, melyben ő méltósága Kelemen részesíti, ő reá, mint a jegyzői kar tagjára is jut egy csöpp.

Kelemen pedig az este elment a bárónéhoz és elment a többi estén is. A báróné tényleg úgy viselkedett, mintha a vendégét

minden áron mulattatni akarná. Csevegett neki és néha, különösen ha jókedvében volt, sziporkázott az elmésségtől, máskor leültette maga mellé a zongorához. Kellemes kis énekhangja volt, a csinos francia dalokat diszkrét bájjal tudta előadni. Inkább szavalás volt, mint ének, a trillákat néha egy halk sóhajjal jelezte csak. Máskor elővett valami könyvet és francia verseket olvasott Kelemennek. A segédjegyző ugyan egy szót sem értett franciául, de a báróné nyelvének zenéje elragadta. Az asszony egy-egy verset le is fordított neki prózában, esetlen, szellemes magyarsággal.

Ekkoriban történt, hogy a báró egy napra meglátogatta a feleségét és ott találta nála a segédjegyzőt. A báró föltűnően szép, komor arcu férfi volt, megjelenése tisztelettel teljes félelemmel töltötte el Kelement.

— Bemutatom magának egy kedves barátomat, Kelemen urat — mondta az asszony.

A báró közömbös udvariassággal nyújtott kezét a segédjegyzőnek, aztán megakadt

rajta a szeme és meglepetten mérte végig.

És ő is azt mondta, amit már az asszony is mondott első találkozásuk alkalmával: Oh la la! — Majd hozzátette:

— Különös hasonlatosság a fenséggel!

Az asszony kedvtelenül vállat vont és csak ennyit válaszolt:

— Rögeszme!

Erre a báró is vállat vont és cigarettával kínálta meg vendégét.

Kelemen csak most, a férj jelenlétében ébredt annak a tudatára, hogy bolondul szerelmes az asszonyba. A babonás, ösztönszerű tisztelet ellenére, melyet a báró iránt érzett, dühös féltés fogta el. Csak akkor nyugodott meg némileg, mikor a báró ebéd után befogatott és kijelentette, hogy visszamegy a fővárosba.

Egypár nap múlva a körjegyző, aki fővárosi újságokat járatott, kiböngészte a személyi hírek közül, hogy egyik fiatal fenséges úr, aki budapesti tartózkodása alkal-

mával a magyarok lelkes barátjának mutatta magát és aki jelenleg mint dragonyos ezredes állomásozik Csehországban: eljegyezte magát egy külföldi uralkodócsalád bájos princessével. A körjegyző igen megörült az ujság ama megjegyzésének, hogy a princesz nagy buzgalommal tanulja a magyar nyelvet.

Mikor Kelemen aznap megint tiszteletét akarta tenni a kastélyban, először esett meg vele, hogy nem fogadták el. A báróné beteg volt és beteg maradt még három napig. Negyednapra maga küldött a segédjegyzőért.

A bárónén meglátszott még az átszenvedett betegség nyoma: sápadt volt és ideges. Fölényes nyugalmat egészen elvesztette, szórakozottnak látszott és nyugtalanul járt-kelt a kertben.

Vacsora után egyszerre beteges jókedv váltotta föl a szomorúságát, pezsgőt hozatott és összekoccintotta poharát a segédjegyzőével.

— Igyék, Kelemen! A világ minden

mátkapárjának egészségére . . . Mondja, volt ön már szerelmes?

— Nem! mondta Kelemen sötét arccal.

— Hazudik, barátom. Ha azt mondaná, hogy igen, akkor is hazugságot mondana!

Kelemen megszeppent. Attól félt, hogy a báróné megtudta valahogyan a tanítókisasszony nnyal való dolgát, és féltékeny lett. . . Később merészen mondta:

— Ha én valakit szeretnék, azért megtudnék halni.!

A báróné édesen föl kacagott.

— Pompás, Kelemen. Ezt már szeretem! Igazi férfi!

Aztán elborult az arca és elgondolkozva mondta:

— Különben — ki tudja? Lehetnek a férfiak közt is jó bolondok, éppen úgy, mint az asszonyok közt . . . Itt lenn, talán még inkább, mint ott fönn . . .

Majd a zongorához ült és egy merész áriát énekelt a Szép Helénából. Aztán egy éles diszakkorddal abbahagyta a játékot és

villogó szemekkel lépett a segédjegyző elé. Jó ideig nézte az ajkát harapdálva és Kelemen egyszerre rettenetes szívdobogást kapott és szédülni kezdett a báróné pillantásától.

— Megkegyelmezek önnek! Hanem menjen most, fusson, mert különben baj éri.

Kelemen habozott, a szép asszony azonban az ajtóra mutatott.

Mikor a segédjegyző egy pár nap múlva megint fölmerészkedett a kastélyba, a komornyik azt mondta, hogy ő méltósága az este hirtelen elutazott. Családi gyász érte: a báró nagynénje meghalt szívszélhűdésben.

— És mikor jön vissza?

— Azt parancsolta, hogy küldjük utána a holmiját, mert nem fog többet visszajönni Szentjánosra.

A segédjegyző úgy érezte magát, mintha taglóval főbe ütötték volna. Annyit értett csak meg az egészből, hogy az asszony el tudta őt dobni, mint egy kifeslett keztyűt. Emésztő szomorúsággal a szívében, a kese-

rűségtől és haragtól fuldokolva ballagott haza . . .

Egypár napig nem is ment az irodába, a principális nem is bántotta, hanem diszkrét gyöngédséggel osztozott a fájdalmában.

Megint egy hét múlva az ispán lepecsételt kis csomagot hozott Kelemennek: a báróné küldte a fővárosból. A csomagban csinos ezüst dohányszelence volt, a báróné színes címerével. Más semmi, — egy sor írás sem! De a papírból, melybe a szelence csomagolva volt, kiérezte azt a finom illatot, mely a báróné ruháiból áradt ki.

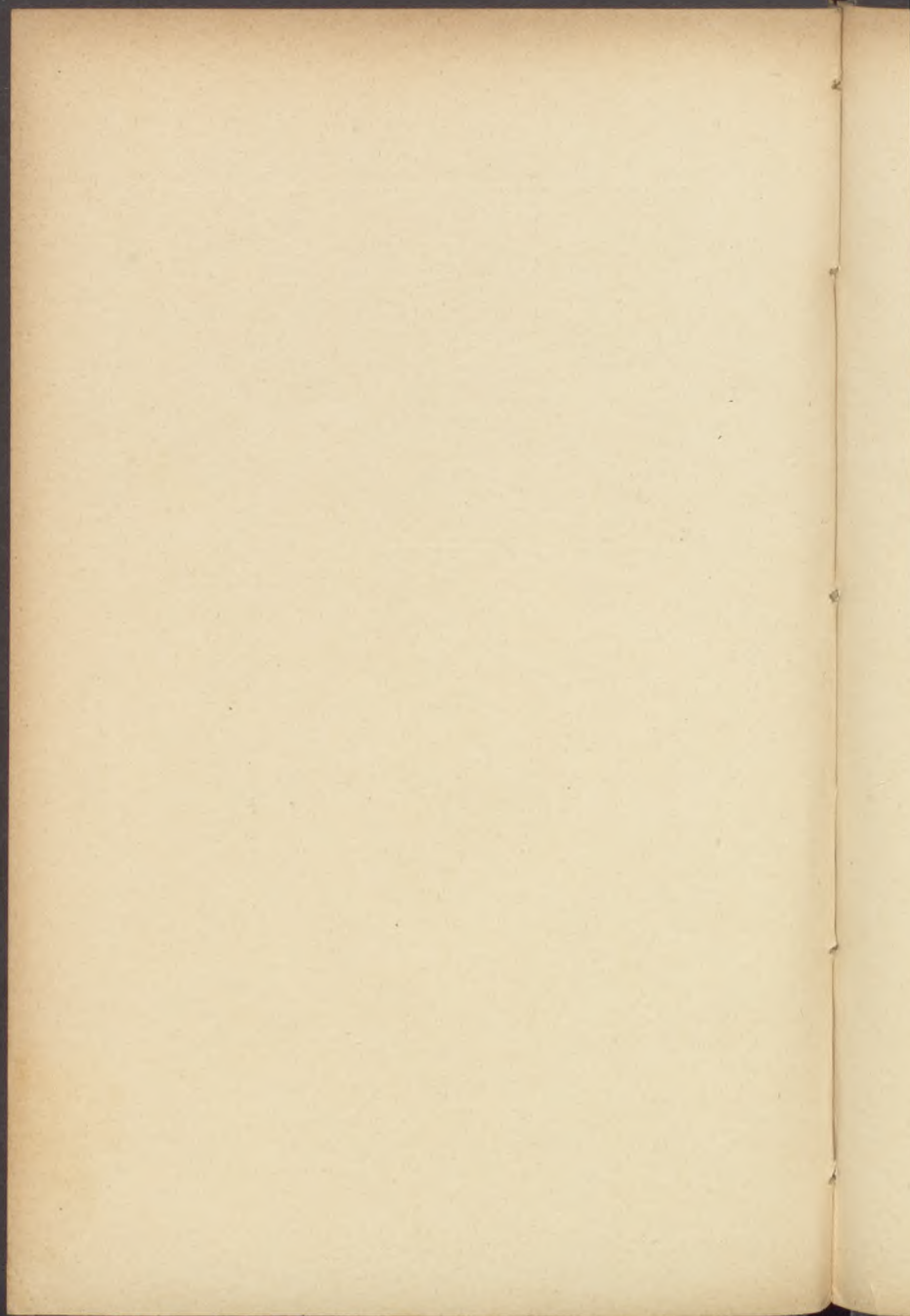
Kelemen gondosan a szekrénybe zárta a szelencét, élete első és utolsó regényének az emlékét, aztán az ablakhoz lépett.

Odaát éppen Gizella kisasszony sétált az eperfák alatt. Elég csinos volt a csipkeruhájában, meg a fölsütött hajával, csak ne lett volna olyan csúnya orra! Kelemen elgondolta, hogy a plébánosnak igaza lehetett, mikor azt mondta, hogy asszonynál fő a szív és nem az orr . . . Az orrát megszokja az em-

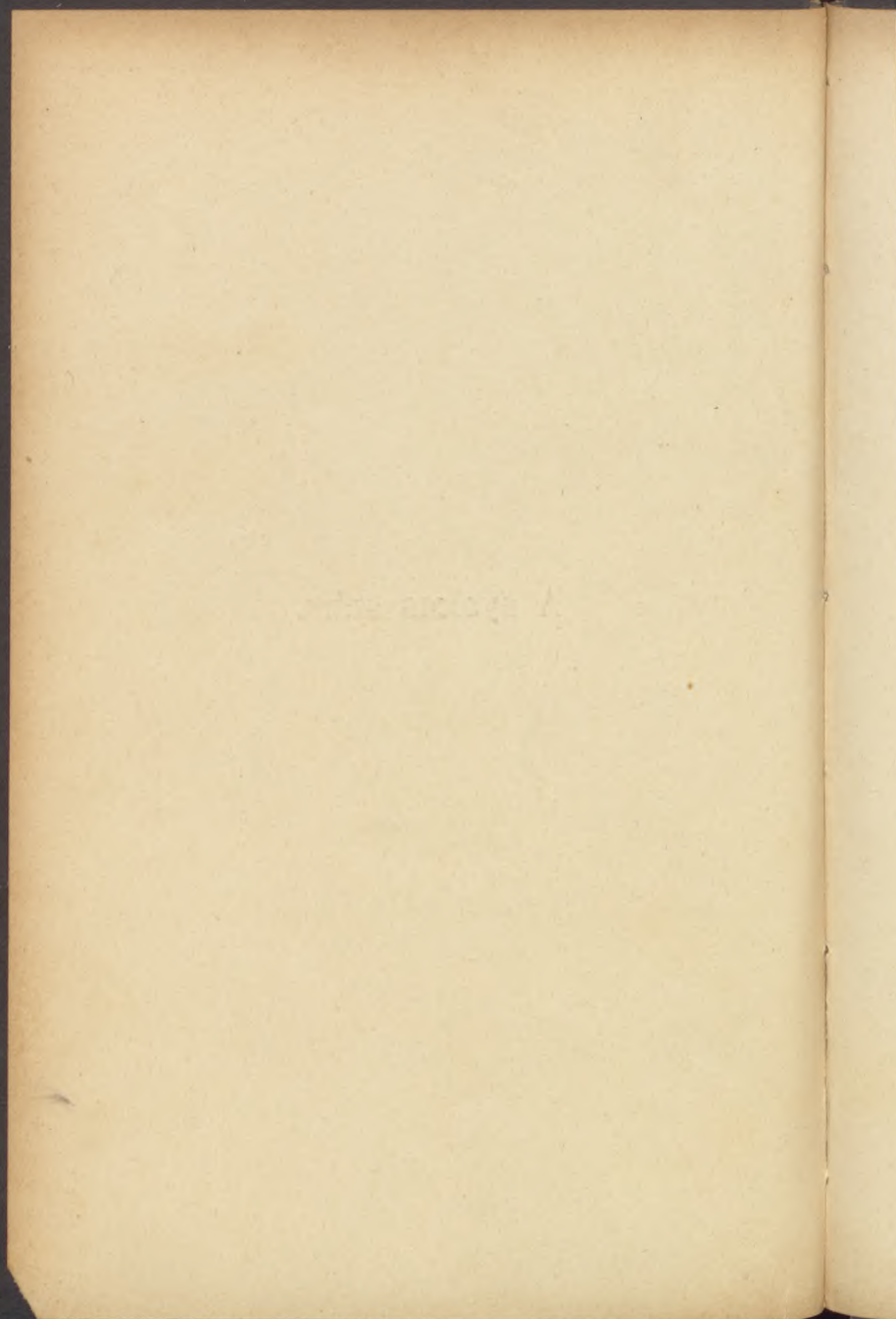
ber, hanem ha rossz a szíve, azt sohasem szokja meg. És Kelemen elhatározta, hogy ha már tanítókisasszonyt kell feleségül vennie, inkább Gizellát venné el, mint a púposat.

A nyolcas szám.

Három asszony ült a kertre nyíló erkélyen meg egy férfi. Vacsora után voltak. Kettő a hölgyek közül rózsás volt és eleven, egy pedig fakó és csöndes. Az első kettőt pajkossá tette a csöpp pezsgő, amit az asztalnál megittak, a harmadikat, aki különben is betegesnek látszott, mélabússá. Ő nem igen számított itt, inkább gardedám számba ment. A kert virágzó bokrai fölött a csillagoktól fényes, szokatlanul enyhe tavaszi égboltozat domborodott. Valahol hátul, a kivilágított szobasor méhében, kártyázó urak lármája hallatszott.

A két csinosabbik asszony a gavallérját faggatta, az egyetlen férfit, aki többre becsülte őket a kártyánál. Bolondos, vakmerő kér-

désekkel ostromolták. Kifogástalan asszonykák voltak mind a ketten, de ennek a nyugodt modoru, fáradt arcu embernek a lényében volt valami, ami ingerelte a kíváncsiságukat. Azt olvasták le az arcáról, hogy valaha nagy szenvedélyei lehettek; azzal gyanúsították, hogy a hallgatag modorával gonosz tudását leplezgeti; a puha és mégis férfias csengésű hangja pedig kellemesen simogatta az idegeiket. Egyenkint nem igen mertek volna vele kötekedni, de mivel többen voltak, neki bátorodtak és vakmerőek lettek, mint az iskolás lányok.

Egy csipős kérdés ellen védekezett a férfi, mikor így szólt:

— Vagy rossz emberismerők maguk, vagy én nem tudom, hogy mi a szerelem...

A két asszony fölsikított.

— Azt meri mondani? Nekünk meri mondani?

— Pedig úgy van. A szerelmet, azt a bizonyos nagy szerelmet, jóformán csak a színpadról és könyvekből ösmerem. Nekem

soha nem voltak szenvedélyeim, kivéve egyet, a gyűjtési szenvedélyt. A gyűjtő ösztön, az amatőr szenvedélye, ki szokott fejlődni a legtöbb öregedő aggregénynél, aki nek — miként nekem is — sok a szabadideje és elég a pénze...

— És mit szokott gyűjteni? gúnyolódott az egyik asszony. — Női cipőket?

— Vagy hajfürtöket? Hogy teleaggassa velük a tűzhelyét, miként az indiánfőnök skalpokkal?

— Egyiket sem. Én hazugságokat gyűjtök.

— Hazugságokat? Olyat ugyan eleget találhatott...

— Nem annyit, mint gondolják. A közönséges, a durva hazugság engem nem érdekel, miként a képgyűjtőt a cégfestő mázolója nem érdekli...

— Tehát csak a tökéletes, a művészileg szép hazugság?

— Az. A hazugságnak óriás fokozata van az iskolakerülő gyerekeitől kezdve egészen

a nő hazugságáig, aki könyes szemmel
suttogja: imádlak!

— Már megint a nőknél vagyunk. Persze,
ők a klasszikus hazugság Rafaeljei és Ti-
ziánjai?

— Már azok, akik... Ezt nem gúny-
képpen és nem is szemrehányásképpen mon-
dom. Én nem gyűlölöm a hazugságot.
Csak azok vetik meg értelmetlen megrög-
zöttséggel, akik a fogalmakat feketékre és
fehérekre osztályozzák, mint a sakktábla
kockáit... A fekete a bűn, a hazugság, a
rút, — a fehér az erény, az igazság, a szép-
ség... És a többi! Nekem azonban nincse-
nek előítéleteim színekkel szemben...

— Maradjunk a dolognál! Maga gyűjti
a hazugságokat... Nagy már a gyűjteménye?

— Nem igen. Az ember olyan ritkán
talál egy-egy igazán szép példányt. És ha
talál is, mások, akik szemesebbek, elkapá-
rintják az orra elől... Eddig mindössze
tizenegy van a gyűjteményemben...

— Mind örökbecsű?

— Dehogy! A klasszikus jelzõt csak egy érdemli meg; a nyolcadik számu. Én ugyan is megszámozom a mûtárgyaimat, mint minden gyűjtõ... A nyolcas szám a gyűjteményem büszkesége...

— A szerző természetesen nõ?

— Nem természetesen, de véletlenül az

— Szerette?

— Isten tudja! Feleségül akartam venni, de talán nem is szerelembõl, hanem ön zésbõl, miként az imprezárió, aki örökre le akarja magának kötni a nagyreményû tehetséget. Azt akartam, hogy mindig csak nekem hazudjon, egyedül csak nekem...

A két kisebbik asszony egyszerre elkomolyodott. Valami metszõ keserőség csengett ki az udvarlójuk hangjából... Meghökkenve összenéztek, mint a galambok, mikor meglátják a verõfényes udvaron a szálló kánya fekete árnyékát.

— Szép volt?

— Nem volt szép. Még csinosnak sem mondhatnám.

— És mégis — ?

— Nem volt szép, de igazi asszony volt. A legigazibb asszony, akit életemben ösmer-tem ...

— Igazi asszony? Legigazibb asszony?

— Nem volt sem fiatal, sem viruló; vékony, beteges és sápadt volt, de telve epedő bűbájjal és fájdalmas édességgel. Rám mindig azt a benyomást tette, mintha az élet egy titkos, halálos sebet ejtett volna a lelkén. És mintha a lelke, amely valaha repülni tudott, most fáradtan vánszorogna csak. De ebben a bágyadtságban is volt valami szelid, harmonikus, behízelgő, oda-símuló varázs. Úgy közeledett hozzám, mint egy beteg kis állat: csöndesen, félénken, könnyörögve, egy nyájas pillantásért, egysímo-gatásért, egy kis melegségért esedezve. Ellen-állhatatlan volt! Önök ezt nem értik, soha-sem érezhetik az igazi nőiesség bensőségé-nek hatását, legfőlebb másokkal éreztethetik.

— Jól van, menjünk tovább! mondta az egyik a fiatal asszonyok közül.

Nem tudták bizonyosan, hogy komolyan beszél-e vagy mulat rajtuk az úr.

— Nem megyek tovább, míg el nem mondtam, amit akartam... Az odaadásában is igazi nő maradt. Nem volt sem patetikusan nagylelkű, sem cinikus bölcselő, sem szemérmetesen szenvedő, hanem igazi nő. Nő, aki érzi, hogy ő férfi nélkül senki és semmi. A férfi ad tartalmat és értéket az életének...

— A férfi az erős tölgy, az asszony meg a folyondár. Mintha ezt már hallottuk volna valahol?

— Beszéljen már a hazugságáról!

— Remekül tudott hazudni. Klasszikusan.

Bizonyos művészi ihlettséggel. Látszott rajta, hogy a hazugság a lelke mélyéből nőtt ki; fegyvere ugyan, melyet a létért való küzdelemben használ, de mégis olyan csillogó fegyvere, amelynek forgatása gyönyörűséget okoz neki. Mindig tudtam, hogy mikor hazudik, mert olyankor megszépült és valóban ellenállhatatlan volt. A szemének pupil-

lája olyankor kissé összehúzódott, az arca, okos, szomorú arca, derült, tiszta és meggyőző lett. Ha hazudott, akkor — valami különös megszokás folytán — idegesen mozogtak az ujjai. A ruhája csipkéin babrált vagy a zsebkendőjével és azt mondta:

— Te vagy az első szerelmem. Te tanítottál meg szeretni. Az uram... ah! Nagyon boldogtalan voltam akkor...

— És maga elhitte neki? kérdezte az egyik szép asszony.

— Semmit sem hittem neki, tudtam, hogy hazudik és mivel szenvedélyes amatőr vagyok, miként volt szerencsém említeni, éppen azért imádtam.

— És miért nem vette feleségül?

— Mert egy nap azt kellett tapasztalnom, hogy az ő művészete sem tökéletes. Meglehet, hogy nincs is tökéletes alkotás a nap alatt a hazugság terén sem. Olyan fogatkozást fődöztem föl a nyolcas számon, amely egyszerre nagyon leszállította a művészi becsét...

— Ugyan?

— A nyolcas szám ugyanis azon a napon igazat mondott s azzal mindennek vége lett.

— És mit mondott?

— Egy gyöngé órában valami démoni sugallatra hallgatva, igazat beszélt: elmondta nekem, hogy volt már egy kedvese én előttem...

A két szép asszony egy pillanatig megdöbbenve nézte a gavallérját, aztán hangosan kacagva fakadtak.

— Maga bolond, édes uram!

A férfi búsan rázta a fejét.

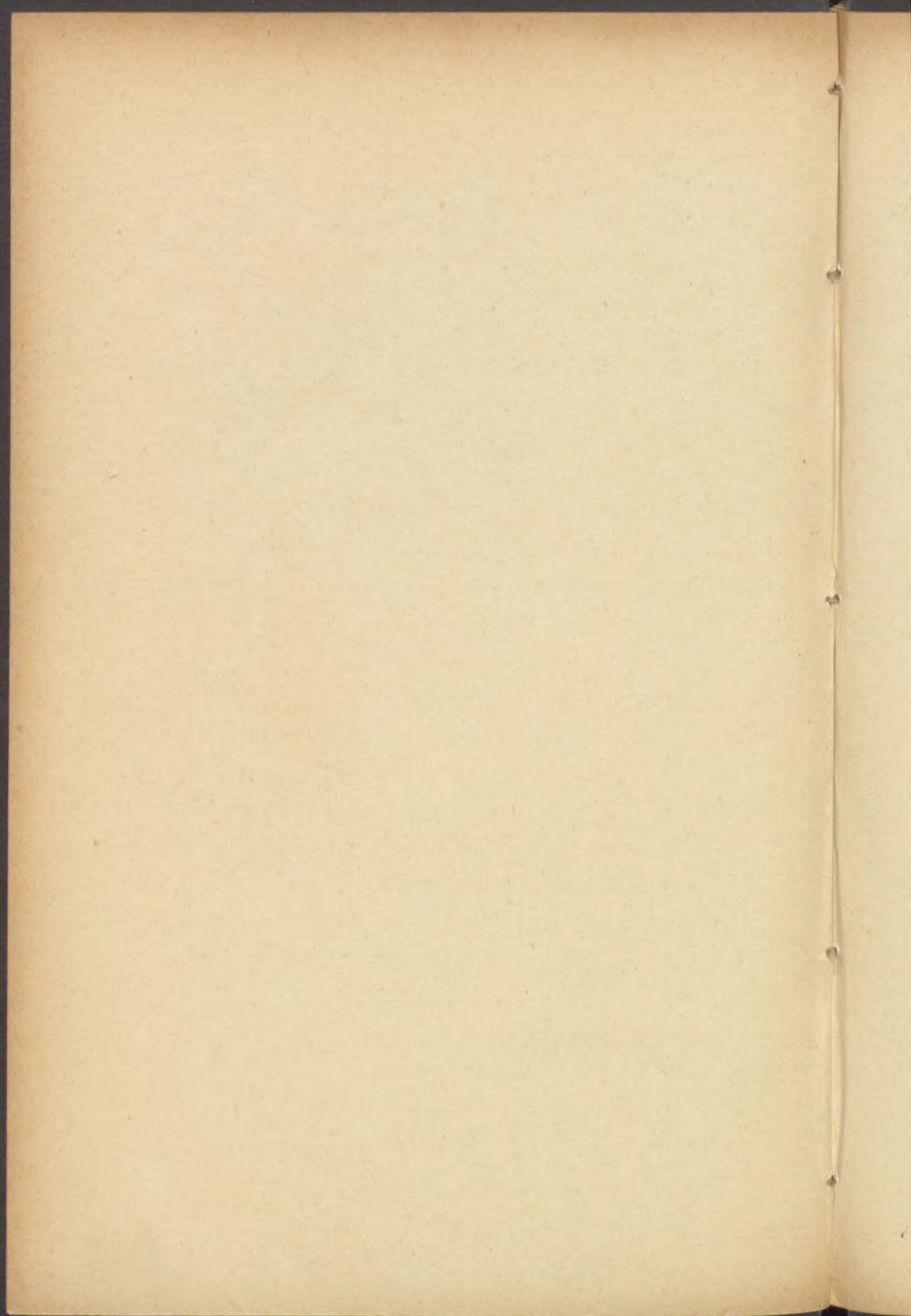
— Nagyon szomorú dolog az egy szenvedélyes műbarátnak, ha egyszerre megtudja, hogy a legdrágább műkincse hamisítás...

A két asszony még mindig kacagott.

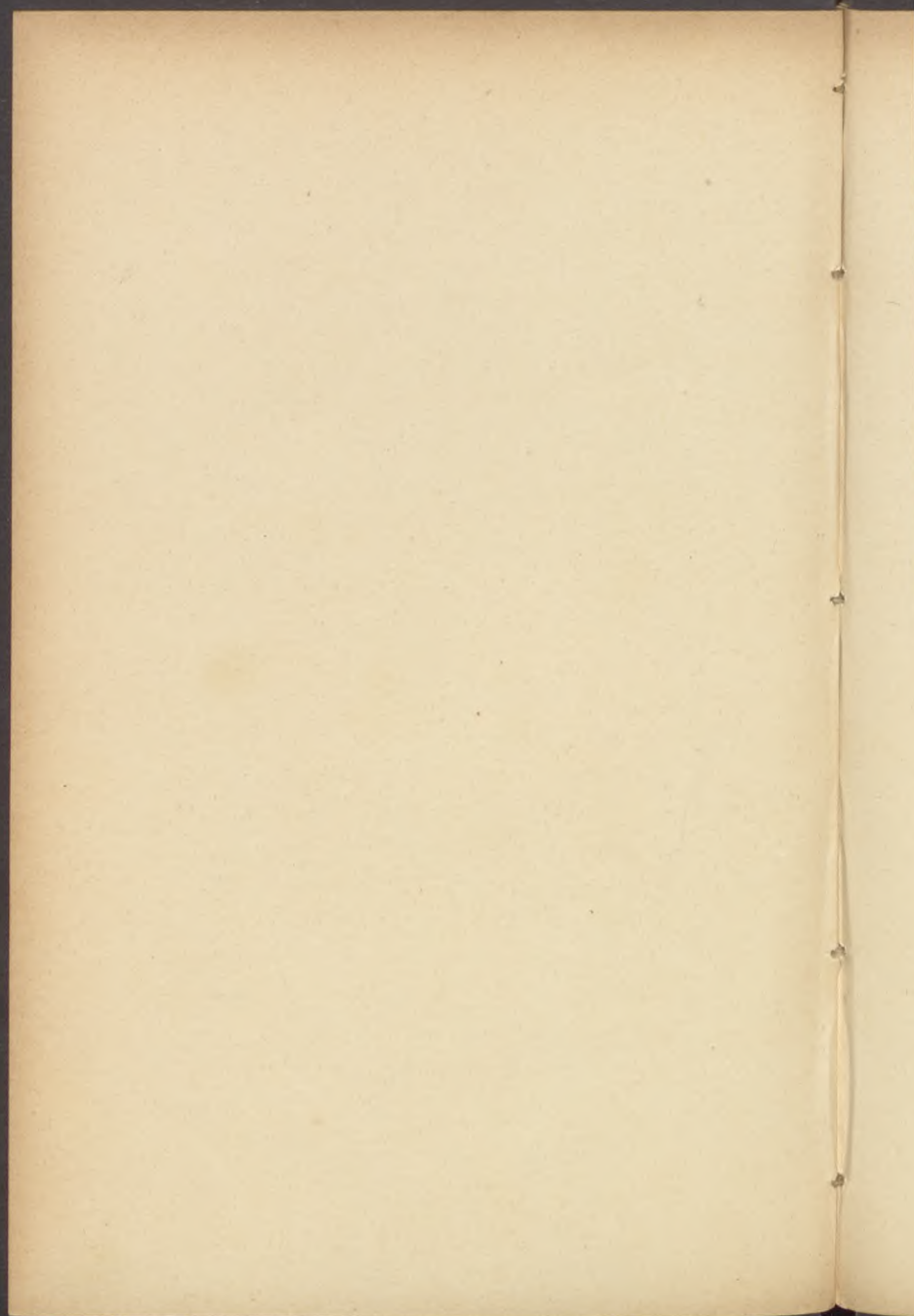
A harmadik nem osztózott hangos jókedvükben, hanem figyelmesen nézte a kert fekete bokrai fölött fölbukkanó holdat, miközben fonyadt arcán egy könnyecsepp futott végig.

A fekete lovas.

Tatárkút homokos határán, a falu alsó végén hosszú, földszintes ház áll, boltíves régi kapuval és eleven kerítéssel. A ház ócska, a nagy telek puszta, csak az udvar-kerthen nyíló akácfák izmosak és fiatalok. A kerítés fölött ki lehet látni a rétre. Nappal egyhangu, üres és szomorú a tájék, csak alkonyatkor, mikor arany színű porfelhő borul a vidékre és változatos felhőcsoportok torlódnak össze az égen, alkonyatkor jól esik üldögelni a ház előtt álló padon.

Most is, miként egy hét óta minden este, ketten ülnek a padon: a házikisasszony és udvarlója, a tanító úr, akit már is vőlegényének mond a falu szája. Némán néznek a messziségbe. A szemhatár fölött hosszan el-

nyújtott, sötét felhősáv fekszik, fönnpedig, ahol tejfehér az égboltozat, egyetlen erősfényű csillag ragyog. Több csillag még nem volt látható, de itt is, ott is alig észrevehető szikrát hányt az égboltozat, mint a ritkás szövésű függöny, amely mögött gyertyát gyujtanak.

— Ez a csillag, amely egyedül ragyog az éjszakában, olyan, mint az én szerelmem, mondta a tanító.

A leány száraz hangon szólt oda az ajtóban álló cselédnek.

— Kata, jó lesz ha terít . . .

Az udvarló kissé megsértődött ezen.

— Miért oly kedvetlen ma? kérdezte.

A leány nem válaszolt, mikor pedig kihozták a széllámpást, a tanító szinte megijedt az arca sápadtságától. Különbén szép leány volt. Nem egészen fiatal már, de szabályos arcu, délceg növésű és előkelő tartású. A szemének, melyet félig befödött a hosszú pillája, sötét, különös tekintete volt.

A tanító más fajta ember. Jó fiu, de

kissé bolyhos és kissé cingár. Most szeretett először életében és amióta erős biztatást nyert a leány részéről, szinte gyerekessé tette a boldogsága.

Lámpafény mellett már nem mert a szerelméről beszélni és másra terelte a szót.

— Ma egy becses adatot szereztem a népköltési gyűjteményembe... Ennek a vidéknek, a Tatárszögnek, van egy meséje, melyet másutt nem ösmernek. A fekete lovas meséje...

— Sohasem hallottam róla, szólt a leány, mély althangján.

— Pedig a parasztok tudnak róla. Bővebb fölvilágosítást egyik sem adhat, de a fekete lovas alakja mindegyiküknek a képzeletében él... Abban megegyeznek, hogy a váratlan megjelenése bajt jelent. Azt hiszem, könnyű lesz kimutatnom a mese keleti eredetét... A pusztai arabok közt egészen hasonló babona él. Alkonyatkor — úgy beszélnek — lovas ember üget elő a pusztából. Utasnak látszik és tarsolyt hord

a nyerge mögött. Allah nevével köszönti az istenfélő gazdát és szállást kér tőle éjszakára. Mikor pedig hajnalban illedelmes hálálkodással útnak ered megint, a tarsolyban észrevétlenül magával viszi a ház boldogságát. eltűnik a pusztában, ahonnan jött és vele együtt örökre eltűnik a vendégszerető ház boldogsága is.

A tanító még tovább is beszélt volna, ha a pad mellett lustálkodó komondor nem rohan ugatva a nyitott kapu felé. A kapu keretében egy lovas ember sötét körvonalai jelentek meg...

— A fekete lovas! mondta a tanító jókedvű megdöbbenéssel.

— Legelőre mennek a parasztok, szólt a leány.

A lovas e pillanatban megszólalalt. Éles csengésű, erélyes hangja volt.

— Kérem! Idehaza van az ispán úr?

A leány fölemelkedett a helyéről.

— Édesatyám nincs itthon... Csak holnap jön meg a vásárról...

— Nini, Erzsi kisasszony? Szép kezét csókolom! Nem ösmer meg, — mi? Simon vagyok!

Beterelte paripáját az udvarra és tréfás kétségbeeséssel folytatta:

— Adjon valami ennivalót — az Isten áldja meg! Négy mérföldet lovagoltam és dél óta nem ettem semmit... Azt hittem, hogy megvacsorázhatom odafönn a kastélyban, de egy lélek sincs odahaza... A korcsmában sem adtak semmit. Pedig hazáig még két mérföldet kell lovagolnom.

— Szívesen látjuk a gróf urat, de a vacsoránk nagyon szerény...

— Ne affektáljon, édes Erzsi nagysád, hiszen tudja, hogy vadászember vagyok. Adjon egy darab szalonnát meg egy karéj kenyeret és megment az éhenhalástól...

A gróf leugrott a lováról és a kantárt odadohta a kocsis nyakába. Mikor aztán kezét fogott Erzsivel, a tanító majdnem elnevette magát. Ritkán látott még ennél rútabb és furcsább külsejű embert. A szögle-

tes koponyáján egész kurtára volt nyírva a haja, a halántékától pedig a nyakáig irtóztató nagy, görbe sebforradás húzódott. Az orra és a szája azonban finom metszésű, a szeme pedig föltűnően szép: barna, elmés, a jókedvtől s az életerőtől ragyogó. Már közel lehetett a negyven esztendőhöz, de a kedve s minden izma fiatal maradt.

A vacsoránál, melyet hármásban költöttek el, a tanító bevallotta önmagának, hogy Simon gróf, ha nem is föltétlenül rokon-szenves, minden esetre érdekes és eredeti ember. Vakmerő a szemtelenségig, miként egy kóbor lovag, elmés és gyakran finom, miként egy udvari abbé a parókás időkben, amellet láthatólag feneketlen módon könynyelmű és jószívű. Tanulatlan embernek mondja önmagát, készségesen elismeri a tudós tanár — mert következetesen tanárnak nevezte a tanítót — szellemi fölényét, amellet azonban akaratlanul ámulatba ejti őt tudásával és műveltségével.

Szaggatott mondatokban beszél, rikácsoló

hangon, gyakran hebegve. Mindig szenvedélyes, mindig tüzes; küzködik, valósággal verekszik a gondolataival; ha nem találja meg tüstént a helyes szót, az öklével üti a homlokát — de amit elmond, az csodálatos színesen és plasztikusan áll meg a hallgatói szeme előtt. Minden érdekli, mindenről megvan neki a maga külön véleménye. Emberekről és dolgokról vagy lángoló lelkesedés, vagy metsző gúny hangján emlékezik meg. A tanító ámúlva és növekedő elragadtatással hallgatja Simont. Ilyen megdöbbentő eredetiségről, ilyen izzó vérmérsékletéről, ilyen elpusztíthatatlan életkedvről és acél férfiasságról, amilyen a gróf szavaiban megnyilatkozik, neki addig fogalma se volt...

Eleintén jóformán csak a tanítóval beszél, a tekintete azonban gyakran kalandozik a leány felé. Határozott kérdés van a pillantásában és a néma, de állhatatos és zaklató tekintete csakhamar terhére van a leánynak. Némán ül a helyén s a tenyerébe

támasztja a homlokát, mintha a lámpa fénye ellen akarna védekezni, egyszerre azon veszi észre magát, hogy a pillantásuk újra találkozott. Zavarba jó, kedvetlen lesz és a kezébe veszi a tálat... Mit jelent ez? Mire való ez? Mi értelme ennek? De azért egyre érzi Simon tekintetét, az arcán, a nyakán, a karján.

A gróf most a leány felé fordul és hozzá intézi a szót. Arra akarja kényszeríteni, hogy tekintsen egyenesen a szemébe. És a tanító meglepetten és némi megszégyenüléssel tapasztalja, hogy azok ketten most olyan dolgokról beszélnek, amelyekből ő alig ért valamit. A szomszédos úri családok viszonyairól, sporteseményekről, a kaszinói és színházi élet intimitásairól beszélnek. Erzsí — legalább elméletileg — nagyon otthonszerű érezheti magát abban a világban, amely a tanító előtt teljesen idegen. A különben oly szófukar leány nagy érdeklődéssel és avatottsággal beszél olyan emberek viszonyairól, akiket sohasem láthatott és a tanító

megtudja, hogy a jegyese oly könyvekért, zenedarabokért és divatokért lelkesedik, a melyekről neki sohasem beszélt. Egyszerre elhallgatnak mind.

— Szokott még énekelni? kérdi hosszabb szünet után a gróf.

— Elvértve... Újabban alig...

— Ismeri Ninont?

— Hogyne...

— Hol van a zongorája?

— Odabenn. Nagyon rossz.

— Nem baj! Menjünk be!

És bementek a szobába. Erzsi pedig — akit a tanító sohasem tudott erre rávenni — habozás nélkül a hangszer mellé telepedik és érces althangján énekelni kezd.

A tanító nem ért franciául, de a zene azt a benyomást teszi reá, mintha végtelen szomorú és határtalan könnyelmű szöveghez írták volna.

Vége lett. Erzsi hullámozó kebelével kel föl a zongora mellől!

— Énekeljen még valamit, mondja a gróf

— Nem!

A kezével végigsimít a homlokán, majd szórakozottan szól a grófhoz:

— Most már indulnia kell, ugy-e?

Simon elneveti magát.

— Erre a szíves marasztalásra igen. De kísérjenek el a hidig...

Gyalog mennek hárman, a gróf kantáron vezeti a lovát.

A leány egyszerre meghorzong.

— Hűvös van!

— Persze! Miért nem hozott kendőt?

— Majd beszaladok érte! mondja a tanító és visszafordul.

A gróf egy másodpercig néma maradt, aztán mély és a megindulástól remegő hangon szól a leányhoz:

— Erzsi! Mi jut eszébe! Hozzá akar menni ilyen emberhez?

A leány visszalép egy kissé, aztán föl-emeli a fejét:

— Mi köze hozzá?

— Képtelenség! Bűn! Öngyilkosság!

— Mi köze hozzá?

— Hiszen értem! Szabadulni akar ebből a kopott házból. De mit nyer vele, ha eltemetkezik a vidéki tanító kis lakásába? Nem szereti ezt a pápaszemes gyereket és mégis meg akarja osztani életének szürkeségét?

— De, — mi köze hozzá?

A gróf Erzsi keze után nyúlt, a leány azonban összefonta a két karját a hátára és látszólag nyugodtan, gúnyos mosolylyal, de sápadt arccal állott előtte. Simon vállat vont.

— Ej, kergesse el azt a gyerekpofozót!

— Valóban? És aztán?

— Aztán? Azt is megmondom. De nem most! Holnap reggel hat órakor a hídon leszek megint... Maga is ott lesz?

— Megőrült?

— Megőrültem, mondta a gróf nyugodt szemtelenséggel, — megőrültem ma este...

A tanító már közeledett a kendővel, a

gróf pedig nyeregbe szállt, miközben hal-
kan mondta:

— Tehát hatkor!

A leány némán, ökölbesorított kézzel
állott ott, miközben a tanító a vállára adta
a kendőt.

Simon lóhátról kezefogott velük, elő-
ször a tanítóval, azután a leánynyal. A leány
keze egy szempillantásig mozdulatlanul és
hidegen pihent a gróféban, aztán egyszerre
egy hirtelen és ösztönszerű elhatározással,
szenvedélyesen, szinte haragosan megrándult
és belemélyesztette éles körmeit Simon iz-
mos kezébe.

— Hatkor! mormogta összeharapott fo-
gakkal.

A gróf megértette. Sarkantyúba kapta a
lovát és a híd felé ügetett, Erzsi és a tanító
pedig lassu léptekkel hazatértek.

Amint ott mentek egymás mellett az
országút porában, a leány lelkét valami sötét
és hideg szomorúság borította el. A szomorú-
sága lassankint átragadt a kísérő társára is.

— Mondja, kérdezte később akadozó hangon, — miért hagyta rá a grófra, hogy távoli rokona vagyok magának?

— Hiszen az!

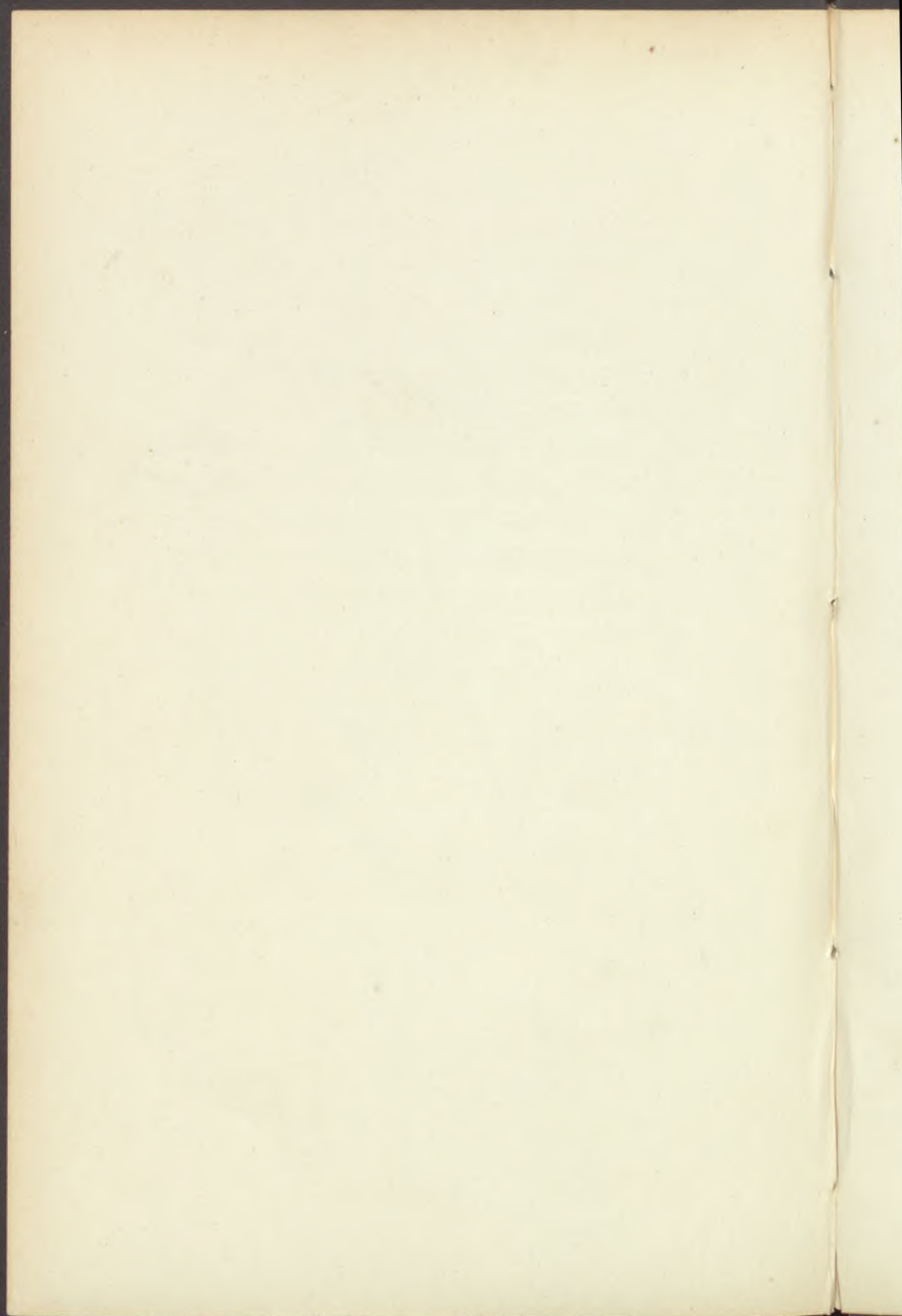
— Igen, de miért nem akart mint vőlegényét bemutatni?

— Mint a vőlegényemet? Mert nem az!

A szegény tanító szédülő fővel állott a leány előtt. Nem értette, hogy mi történt.

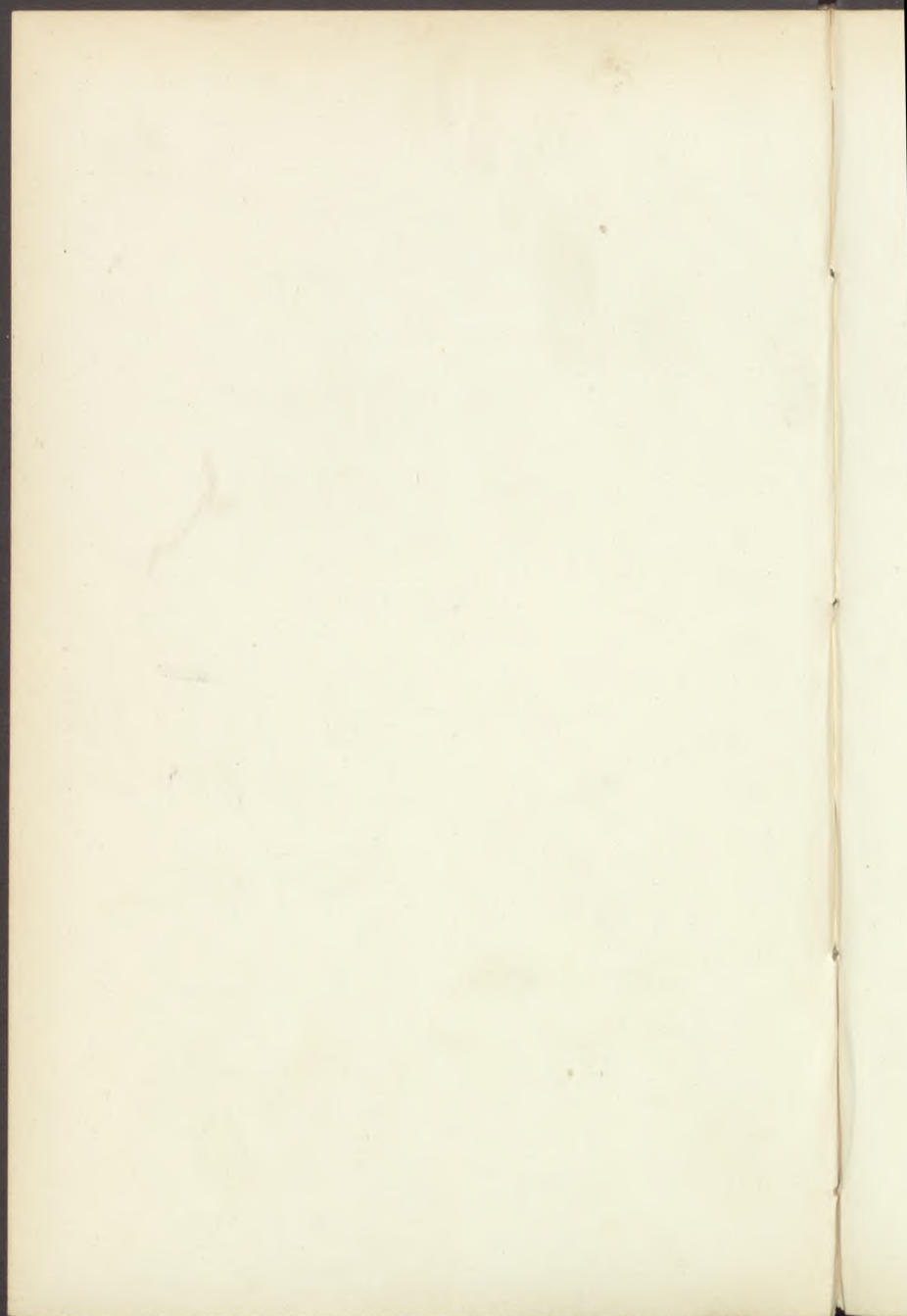
A fekete lovas pedig azalatt már a tatárkúti fahídon ügetett, tarsolyában az ellopott boldogsággal.

Gyorsvonaton.

Sovártól Hámorig unalmas utazás esik.

Különösen, akkor, ha az embernek olyan sietős a dolga, mint Varsányi bárónak volt, mikor utolsó ízben utazott arra. Hámoron végtelen sokáig vesztegelt a vonat; ott hegyi gépet fognak eléje. A vonat aztán nagy pöffeléléssel, óvatos döcögéssel kanyarodik be a bazaltsziklák birodalmába. Különben Záporon, ahol a vonat eléri a vízválasztó hegylánc gerincét, tényleg szép a kilátás. Két meredek hegycsúcs között, mint egy óriás kapu oszlopai közül, messzire be lehet látni a csernő völgybe. A kéklő szemhatáron, egy magányos dombon áll a régi Csernő vára; alatta lombos ezüstnyárfák között, a csernői kastély palateteje látszik. Alkonyatkor, ha a

lehunyó nap küllőformájú sugárkévéket hint a völgybe, az egész kép oly kedves, szinte édeskésen regényes, mint egy Hiador-féle vers, vagy egy régi szépirodalmi lap címképe.

Varsányi báró azonban inkább az óráját nézte, mint a tájéket.

— Harminc perc múlva Csernőn lesz a vonat... Vajjon ott lesz-e az asszony a pályaudvaron? Megigérte. Sőt meg is esküdött rá, az édesanyja emlékére... De azért még se bizonyos, hogy ott lesz. Nála semmi sem bizonyos.

Még három kis stáció, aztán erős ívben futva, a felső-csernői kis pályaudvarba érkezett a vonat.

Varsányi messzire kidugta a fejét az ablakon, majd diadalmasan fölkiáltott. Ott van! Várja! Úti ruhában van, sárga kis bőrröndöt tart a kezében, tehát vele fog utazni, miként levelében ígérte, megesküdván az édesanyja emlékére...

A következő pillanatban már elpárolgott

a báró diadalmámora. Mi az? Hiszen ott van az asszony mellett az ura is!

Semmi kétség benne, az öles nagy ember az asszony oldalán, aki lomha hidegvérrel nézi a berobogó vonatot, senki más, mint Cserney Péter. Varsányi nem tudta, hogy mit tegyen. Elrejtőzzék, vagy mutassa magát? Ilyen eset még nem adta magát elő a gyakorlatában. Ha lett volna is kedve bujkálni, Cserney csakhamar rátalált volna. Lassu léptekkel végigjárta a vonatot és megkopogtatta az elsőosztályu kocsik ablakát.

— Hé, Varsányi hol vagy?

Az asszony azalatt nyugodtan állt a kijárat mellett, miközben a kis kézitáskáját lóbálgatta a kezében. Ezt a táskát, amelyben ékszereit, leveleit és cigarettáit őrizte, soha nem adta ki a kezéből.

Nem igen siettek Cserneyék; olyan nagy urak voltak ők ezen a vidéken, hogy még a gyorsvonat sem ignorálhatta őket.

Péter úr végre megtalálta az ő barátját.

— Hé, babus, ide szálljunk! Itt van az udvarlója!

Varsányi azt hitte, hogy álmodik, mikor a házaspár bevonult a kupéjába. Persze, ő egészen másképpen képzelte ezt az utazást, amelynek részleteit titkos levelekben állapították meg. A tárgyalások csak kettőjük közt folytak, Varsányi meg az asszony közt, Péter úrról egyszer sem volt szó a levelekben.

— Bolond az asszony! mondta Péter úr, mikor megrázta a barátja kezét. — Egy héten kétszer Pestre menni!

— Hiszen maga otthon is maradhatott volna! felelt vissza az asszony.

Péter úr, aki a világ legjobb szívű és a leggorombább beszédű embere volt, kitérően válaszolt. Azt mondta: fenét!

Egyszerre elborult az arca és keresgélni kezdett a zsebeiben. Minden zsebet végigkutatta. A pantallójára két zsebet, a mellényére hármat, a kabátjára és a felöltőjére hat-hat külső és belső zsebet számítva, összesen tizenkét zsebébe mélyesztette a kezét.

Láthatólag nem találta meg azt, amit keresett. Azután leemelte az egyik bőröndöt és alaposan átkutatta. Aztán leemelte a másik bőröndöt. Abban fehér csipkeholmi volt.

— Hozzá ne merjen nyúlni! — rivallt rá az asszony.

— A pénzes szekrényem kulcsát keresem, szólt Cserney.

Cserneyné ég felé emelte a szemét.

— És az ilyen ember szabadon járhat? kiáltotta elkeseredetten.

Varsányi báró, aki némán nézte végig a családi jelenetet, mélységesen elkedvetlenedett. Egy asszony, aki ilyen becsületesen veszekszik, nem csalja meg az urát!

Cserney Péter aztán a kalauzzal kezdett tárgyalni, miközben nagyon ravasz arcot csinált.

— Vajjon mit akarhat? kérdezte magától Varsányi.

Hamar megtudta. Cserney a hóna alá vette a takaróját és meghajtotta magát.

— A méltóságos asszony talán nem fogja

rossz néven venni, ha magára hagyom az udvarlójával és aludni megyek . . . Alázatos szolgájuk !

Bezárkózott a szomszédos fülkébe és a feleségét otthagya a bárónak.

— Mit jelent ez ? kérdezte Varsányi.

— Micsoda ? kérdezte vissza nagy hidegvérrel az asszony, akinek akkor már cigaretta füstölgött a szájában.

— Mért jött magával Péter ? Hiszen úgy volt, hogy ketten leszünk . . .

— Igen, eleintén úgy volt, de aztán minden megváltozott . . . Eszembe jutott, hogy Pesten most lóvásár van és hogy talán akad negyedik a vasdereseimhez . . . Magammal kellett tehát vinnem Pétert, mert ő nagyon ért a lovakhoz . . .

A báró elsápadt a dühtől, de nem válszolt semmit. Világos, hogy az asszony megint a bolondját járátja vele. Az pedig, mintha megértette volna a gondolatait, hamar mentegőzni próbált.

— Nem kell azért haragudni, hiszen

Péter nem alkalmatlan egy csöppet sem. Látja, most is magunkra hagyott; Budapestén mindig egyedül leszek, hacsak maga nem könyörül meg az elhagyottságomon.

Ez az asszony nem volt sem szép, sem nagyon elmés, de azért szerelmes volt belé az egész világ. Kicsi, halvány arcú, rettenegetesen izgága nőcske volt, testileg-lelkileg talán egyformán jelentéktelen, de a járásában, a nézésében, a ruhája suhogásában szóval az egész lényében volt valami delejes báj, amely ritkán tévesztette el a hatását a férfiakra.

A vármegyében is, de a fővárosban is már két esztendő óta beszélték, hogy Varsányi kedvese Cserneynének. Az egészről egy szó sem volt igaz. A báró úr csak egy ízben, akkor is pezsgős fővel, feledkezett meg magáról annyira, hogy megcsókolta Cserneyné karját. Az asszony aztán néhány hónapig nem fogadta a látogatásait. Nemrégiben azonban megint megváltoztatta magaviseletét. Minden átmenet és bevezetés nélkül

rettenetesen kacérkodott Varsányival, aminek következtében a már-már feledésbe ment pletykák újból fölelevenedtek. A fiatal úr most már úgy érezte, hogy neki mintegy becsületbeli kötelessége, hogy valahára megfeleljen a bizalomnak, amelylyel a vármegyei úri közönsége őt kitüntette, midőn Cserneyné kedvesének nevezte.

— Ugy-e, látni fogom Budapesten? kérdezte most az asszony halkán, szinte könnyörögve.

Ez a szelid megalázkodás éppenséggel nem illett hozzá, a bárót idegessé is tette vele.

— Maga mulat rajtam!

— Azt hiszi? Ebből látom, hogy mennyire nem ösmer... Szomorú, de való, hogy mi egyáltalában nem ösmerjük egymást.

— Ki ennek az oka?

— Azt hiszem, hogy maga! Két esztendő óta mondja nekem, hogy szeret, de én nem ösmerem magát és azt sem tudom, hogy hihetek-e magának?

— Hazugnak tart?

— Nem tartom annak, csak nem bízom magában.

— Esküszöm magának —

Az asszony a szavába vágott:

— Most maga mulat rajtam!

— De hogyan nyerjem meg a bizalmát, ha nem hisz a szavamnak? Tegyen hát próbára!

— Szó, szó, — mormogta Cserneyné keserűen.

— Ismétlem: tegyen próbára!

— Jól van! Mondja hát meg, kit szeretett előttem?

Varsányi meglepetten mérte végig a barátnőjét.

— Hogy kit szerettem?

— Igen is! Különösnek találja a kívánságomat? Pedig az nagyon természetes. Önöknek férfiaknak van egy kényelmes jel-szavuk: a diszkréció. Tönkre teszik egy-két vagy tíz asszony életét, aztán hallgatagon tovább állanak, mert a diszkréció úgy kí-

vánja. Én azonban keresztüllátok a szitán és tudom, hogy nem odáig van! Én nem akarok szem lenni a láncban, nem akarom a tucatot kiegészíteni, nem akarom, hogy engem is diszkrétül kivégezzenek.

A báró, aki nem volt elkészülve ilyen szenvedélyes bőbeszédűségre, ijedten kérdezte:

— Mit akar hát?

— Különb akarok lenni a többi kedvesénél, azt akarom, hogy áldozza föl őket nekem, hogy utólag diadalt ülhessek az emlékük fölött...

— Nem értem...

— Mint királyné akarok bevonulni a szívébe és azt kívánom, hogy régi kedvesei rabnökként hódoljanak előttem. Azt akarom, hogy túsökként a kezembe szolgál-tassa őket.

— De hiszen ön azt kívánja, hogy a kezébe adjam a becsületemet!

— Igaz! De ön kevesebbet kíván-e tőlem?
Varsányi elcsodálkozva nézte az asszonyt.

— De hogy jutott eszébe ilyesmi? Hiszen ez őrültség!

— Meglehet, hogy az, de nincs jogom magától őrültséget követelni?

Az asszony nagyon föl volt indulva; a szeme fénylett, fehér foga pedig idegesen harapdálta az ajkát. A báró egy pillanatra lehunyta a szemét; valami kellemes szédülést érzett.

— És ha megtenném ezt az őrültséget —
Az asszony arca fölragyogott.

— Óh, ha erre képes volna.

Nem folytatta, mert Péter úr váratlanul belépett hozzájuk.

— Megvan a kulcs, kis baba, nem kell keresnie!

— Kereste az ördög, felelt Cserneyné, akit láthatólag dühbe hozott az ura alkalmatlankodása.

— Akkor megyek aludni.

— Menjen már, menjen!

Cserney azonban még sem ment, hanem fölváltva, hol Varsányit, hol a feleségét nézte.

— Kedves barátom, mondta aztán, — bevallom, nem merlek most egyedül hagyni a feleségemmel...

— De kérlek! hebegte a báró.

— Te igen okos fiúnak látszol, de félek, hogy nem ismered eléggé drága nőmet. Azért hát, mielőtt magadra hagynálak vele, használati utasítást mellékelek hozzá...

— Péter! sziszegte az asszony, megsemmisítő pillantást vetve az urára.

Cserney azonban rendületlen nyugalommal folytatta:

— Ennek a hölgynek a kalapjára tulajdonképpen piros zászlót kellene tűzni, mint a puskaporos hajókra, hogy minden jóra való ember óvakodjék tőle... A legújabb szenvedélye az, hogy kiszedi a gavallérjából a legféltettebb titkukat, aztán otthon eldicsekszik nekem, hogy milyen együgyűek a férfiak...

Varsányi arca krétafehér lett.

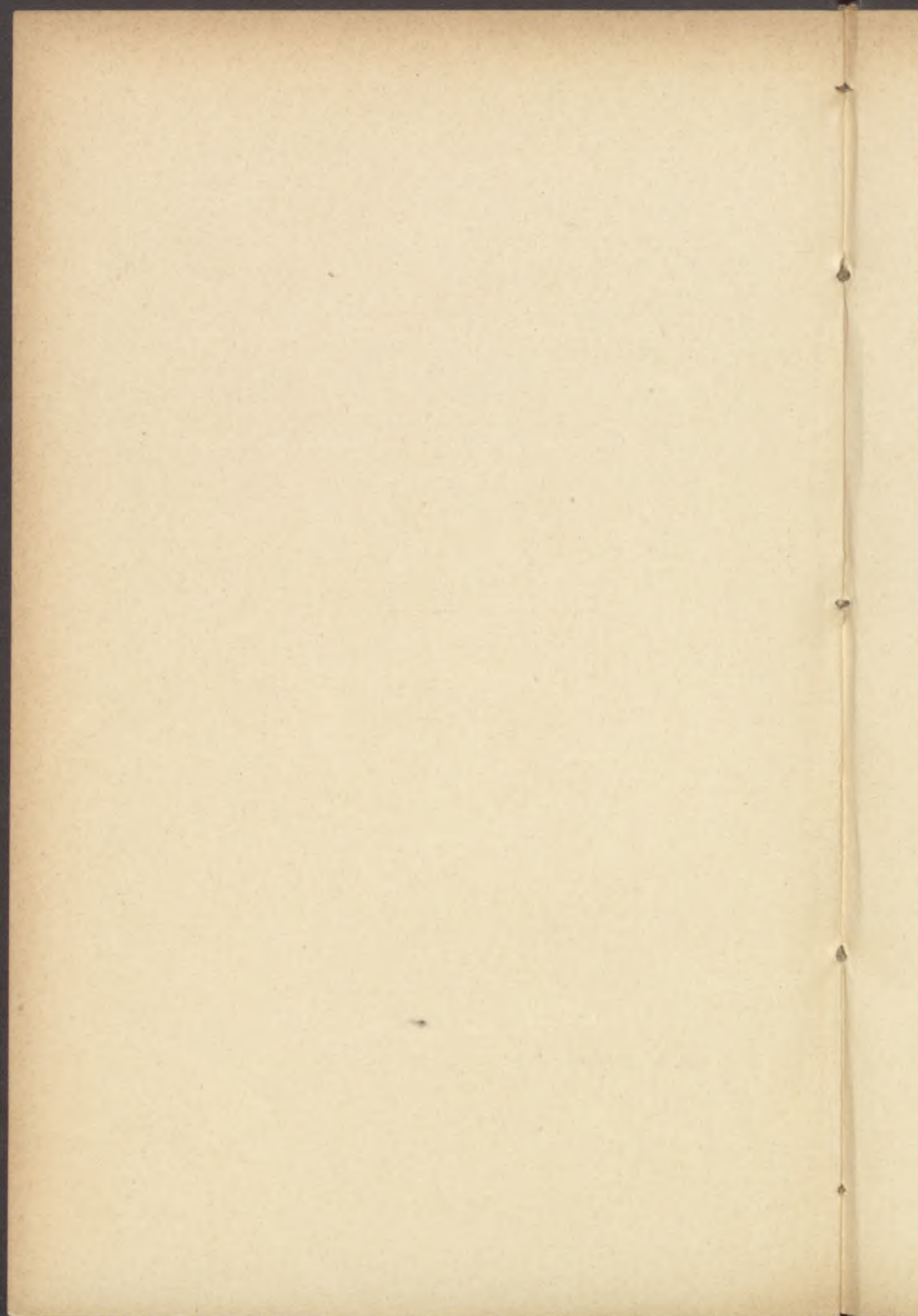
— Megfogadtam, szólt Cserney az asz-

szonyhoz, — hogy ezentúl óvni fogom minden gavallérját.

Az asszony nem válaszolt, tehetetlen dühében azonban erősen megliporta az ura lábát.

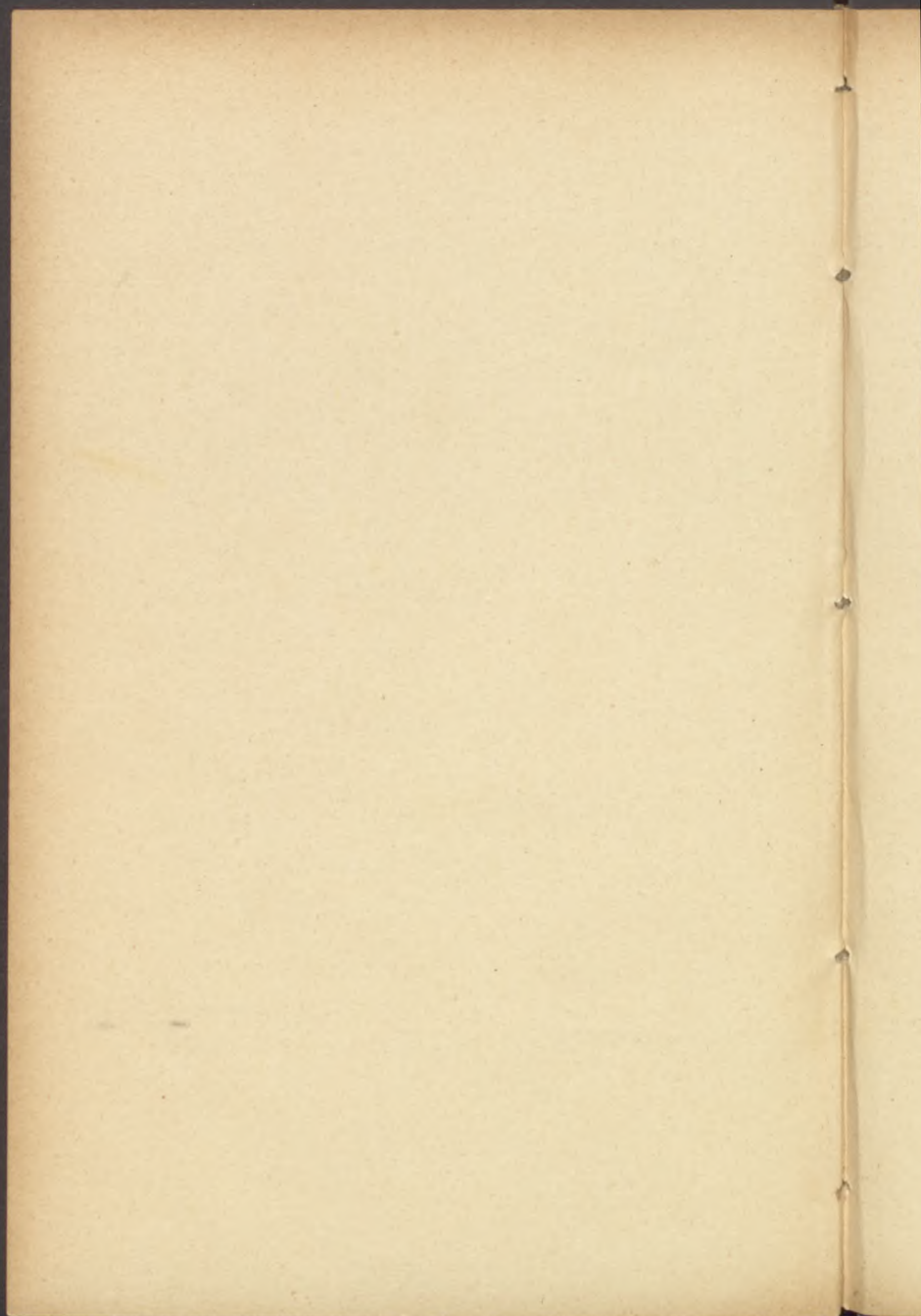
A vonat ezalatt sisteregve és pöfögve szaladt be a nagy-csernői alagút kapuján.

Csak leány!

A Merceriát szegélyező régi házak erkélyére ráült a barnaszemű, édes velencei éjszaka; lenn, a keskeny utcasikátorban kigyúltak a lámpák; a fehér izzógömbök és a tarka mécsesek fénye mellett ötezer jókedvű naplopó haladt a Rialtó felől a Márk-térre, ahol már elkezdődött az esti hangverseny.

Matrózinges, barnaarcu zenekedvelők, akik napközben nyitott szájjal alusznak a partok izzó kőlapjain és fehérfogu hölgyek, akik kopogó papucsot viselnek a lábukon és akiknek örökké mozog a legyezőjük meg a nyelvük. Egymás karjába kapaszkodva, a ruhájukat meglibbentve, ritmikus léptekkel másszák meg az átjáró hidak lépcsőit, a vidám fecsegésük pedig darázsümmö-

gészként szűrődik be a keskeny lagunák alvó csöndjébe.

István báró, aki azelőtt való este érkezett ide Brindisi felől, ugyancsak a Márktér felé igyekezett. Az utcai suhancok megérezhették, hogy a lagunák benfentesei közül való, mert nem ajánlottak neki sem gyujtót, se kagylót, ő pedig gond és jóformán gondolat nélkül, zsebetett kézzel és cigarettával a fogai közt bandukolt a hal- és narancsszagu utcákon.

Most a könyökével megérintette egy mellette sétáló úrnak a karját. Jó ideig egymás mellé szorulva haladtak, csak aztán néztek egymás arcába. Ráismertek egymásra, régi jó ismerősök voltak.

— Pista, te vagy?

— Jó estét, Sándor.

A másik, Sándor, nevetve nyújtotta felé balkezét; a jobbik karjába egy fiatal nő kapaszkodott.

— Milyen meglepetés! csodálkozott Sándor. — Én Bombayban hittelek.

— Onnan jövök.

— Meddig maradsz itt?

— Nem tudom még. Egy pár napig mindenesetre... És te?

— Két-három hétig... Meg akarom mutatni Irmának Velencét.

Megfogta a barátja karját.

— Hanem most bemutatlak az Irmámnak... Hiszen hírből már régen ismeritek egymást...

István a kalapjához nyúlt. Úgy emlékezett, hogy semmiféle Irmát nem ismer hírből és hogy eddig egyáltalában sejtelve sem volt róla, hogy a barátja megnősült. Most tehát egy gratuláló mosolylyal hajtotta meg magát.

Irma aztán megállt egy kirakat előtt, hogy holmi sziporkázó csecsebecséken legeltesse a szemét, István pedig növekedő gyönyörűséggel nézte az asszonyt. A melódiákkal terhes olasz éjszaka lehetett az oka, még inkább az elmúlt négy hónap, amit sátrak alatt tanyázva, a bengáliai ősmocsarakban

vadászva töltött el, hogy most az Irma ruhájából kiáradó ibolyaillat szédülést okozott neki. Valami költői, titokzatos, epedő, tavaszi sejtelem szólalt meg a szívében, talán visszhangja annak az elmúlt kor-nak, mikor még állandóan édes, rózsás köd borult az ifju érzékeire. De Irma való-ban szép volt. Elragadóan szép, csodálato-san szép. Az az öntudatlan szerény és mégis királynői szépség, amely, ha Chloe szandál-jain végigmegy a szentelt berkeken: a fák meghajtják előtte koronájukat és az ég ma-darai csipogó rajokban követik.

Kiértek a fényárban uszó térre és a Fló-rián előtt találtak egy asztalkát, ahol hár-man letelepedtek beszélgetni, mialatt az emberár zsongva hömpölygött el mellettük, mint egy óriás bálterem megszámlálhatatlan közönsége.

Irma nem vett részt a beszélgetésük-ben. Valami édes zsibbadás vett erőt rajta; mámoros volt a nyári éj illatától; láthatólag teljesen elmerült önmagába, ahol

a lagunák fantasztikus városának tükörképét találta és nem igen törődött Sándorral, Istvánról meg alig vett tudomást. Harajta áll, épp oly idegen arccal fog elbúcsuzni a bárótól, mint amilyenvel üdvözölte.

Később, mikor szünet állott be a férfiak beszélgetésében, mégis megszólalt:

— A bárónét nem hozta magával? kérdezte szórakozottan.

— A bárónét?

— Igen, a feleségét.

— Nekem nincs feleségem.

Sándor elnevette magát.

— Összetéveszted Istvánt az öcscsével. A kisebbik házasember, de ez itt még leány...

Irma arcát finom pír borította el.

— Hogyan, hát maga az a —?

— Igen, ő az! szólt Sándor mosolyogva.

Az elhallgatott jelzőben benn volt az egész nimbusz, mely István úr személyét környékezte.

— És most az Indiákon vadászott?

Negyedóra óta egyébről sem beszéltek a férfiak, mint a bengáliai vadászatokról, de Irma egyszer sem figyelt oda.

Most azonban fölébredt és miként a jó katona a riadó hangjára, fegyveresen lépdelt az ellenség elé. Az arcán és a modorán meglátszott, hogy észre kívánja magát vettetni és hogy tetszeni akar és ez az igyekezete csillogóvá tette a szemét, édes mosolyt csalt az ajkára és plasztikussá tette még a vállát és a karját is, amely most másképp dőlt a szék karjának, mint az imént.

A riadó, amely fölrázta apátiájából, egy szó volt: István nőtlen! Ellenség, aki hadilábon áll a női nemmel, ellenfél, akivel hadakozva, végig lehet élvezni a guerillaháboru izgalmaait, akit végül le lehet igázni és a diadal-kocsihoz láncolni...

A báró szeme megakadt Irma keztyüs kezén, mely egy virággal babrált. Finom, karcsu, izmos keze volt és István talán odaadta volna az Indiákon szerzett legszebb

tigrisbőrét, ha keztyű nélkül láthatta volna. Soha még nő nem volt rá ilyen hatással; olyan szomjas szemmel nézte, mintha csak megifjodott volna a lelke az őserdőben. Ez a hatás visszatükröződött a két szemében, amely foszforeszkálni kezdett és visszatükröződött Irma szemében is, amely lopva meg-megpihent a báró barna, energikus arcán.

— Menjünk? kérdezte Sándor.

Irma megrázta a fejét.

— Még ne! Inkább sétáljunk egyet!

Ezt halkán mondta, aztán egy mosolygó gyors pillantást vetett István felé, mintha meg akarna róla győződni, hogy helyesli-e azt, amit tett.

Sándor nevetve nézte az óráját.

— Jól van, kerüljétek meg ketten a teret, a Piazzétán majd megtalállak... Én átugrom Danielihez és megmondom, hogy adjanak szunyoghálót az ágyamra.

Olyan volt, mint a mese, hogy most ketten, karonfogva áthaladtak a sokaságon

és kimentek a Piazzetára, le a partig, ahol úgy sziporkázott a fekete laguna, mintha millió szétfutó és egymásba olvadó aranykigyót ringatna. A hercegi palota óriás homloka harsogva verte vissza a zene hangjait, odaát pedig opálos ezüstköd borult S. Giorgiora.

Sokáig állottak a parton és élvezték némán a színek és a hangok harmóniáját. Irma lehajtotta a fejét és lehúnyta a szemét. A gömbölyű, meleg karja szeliden nehezedett a báró karjára. István úr lelkéből pedig szeszélyes, rapszodikus ötletek emelkedtek föl, mint a zengő pacsirták a vetésből.

Ime, mondta magában újjongva, — ez a nagy, a szent éjszaka, amelyről álmodtam, de amelyben nem hittem... Csoda történt és a lehetetlenség valósággá lett... Most megértem az élet titkát is: az egész élet semmi, de ez az egy pillanat az örökkévalóság... Te pedig, aki itt állsz velem egy vagy velem. Megértesz, ha nem is szó-

lok hozzád egy szót sem. Nem nézek az arcodba, de ha azt mondom neked: Gyere, menjünk! — követni fogsz, mint az alvó.

Az Irma keze kissé megremegett István karján. Észrevette Sándort, aki kalappal a kezében közeledett feléjük. István lelkét valami nagy keserűség öntötte el.

— A férje! mormogta.

— Kicsoda? csodálkozott Irma.

— A férje, Sándor.

— Sándor — az én férjem?

Irma nevetett is, de láthatólag kissé meg is sértődött.

— Sándor, hallod? A báró azt hiszi, hogy én a feleséged vagyok...

— Csak nem?

— Ha mondom! Azt hitte, hogy a férjem vagy...

Sándor ezen annyira kacagott, hogy a part homályából kibukkant néhány álmos ábrázat.

— Gondola, signore? Gondola?

— Ez nem rossz! ismételte Sándor.
Hát nem tudtad, hogy Irma a húgom?

— A hugod? Valóban — én...

Ezen aztán elmulattak még egy félórát,
miközben a Riván sétálgattak.

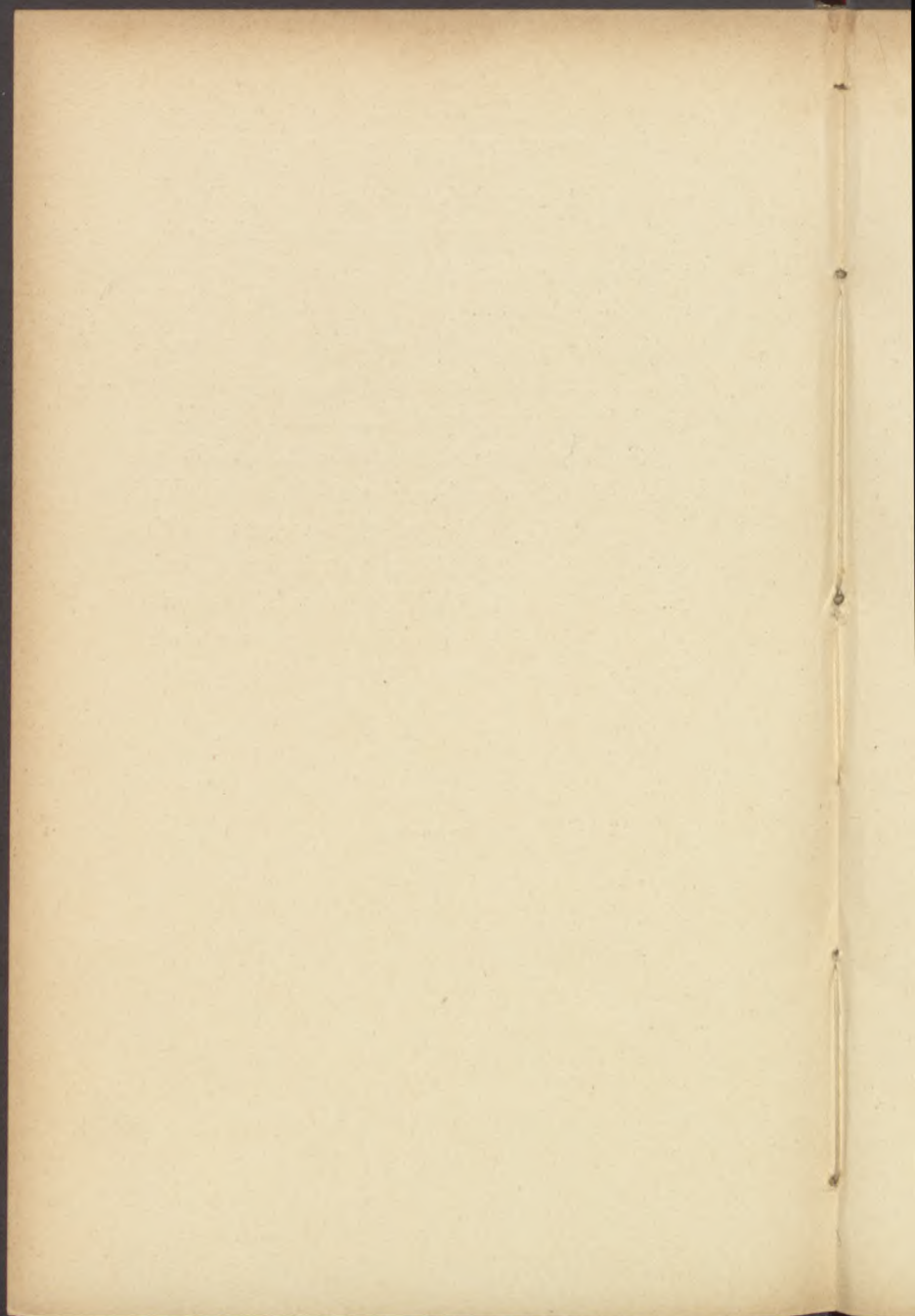
— A húgom. Mindössze húsz éves.
Igaz, hogy már tizennégy éves korában nagy-
leányszámba ment.

István újra és újra nézte a leányt; csodálkozott is, egy kissé szégyelte is magát, de boszankodott is, mintha valami méltatlanság esett volna rajta... Nem asszony, csak leány! Nem egyéb, csak egy nagy erős, csinos leány, az érett leányok ama fajtájából, akiknek az idomai már asszonyi vonalakban kezdenek gömbölyödni. Amolyan nem egészen fiatal leány, aki a kacér-ság erősebb eszközeitől sem riad már visz-sza. Csak leány! Az ajkán nem a gonosz tudás, hanem a kíváncsiság mosolyog; a szemében nem a démoni szenvedély, hanem a leányos furfang csillan. Ilyenformán mosolygott, kacsintgatott reá és taktikázott vele

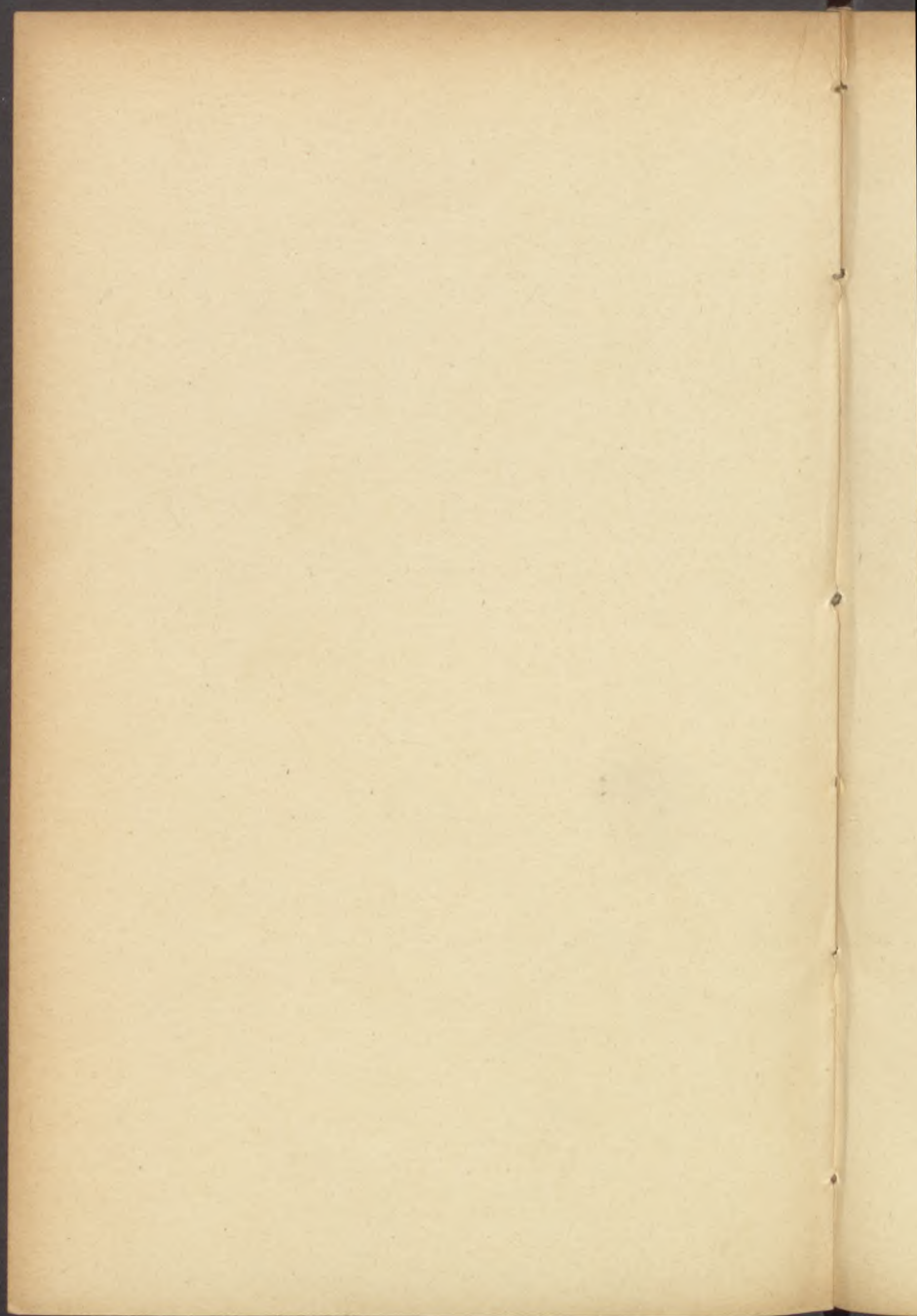
már egy tucat eladó kis grófnő, akiknek naiv pókhálóit az erős darázs széttépdeste, hogy továbbra is szabadon zümmögessen a verőfényben . . .

A báró azonban jó nevelésű ember volt és erőt vett a kedvetlenségén, melyet kiábrándulása okozott neki. Csakhamar eltalálta a megváltozott helyzethez illő hangot is, a gyöngéd udvariasságnak azt az atyáskodó, fölényes hangját, melyet a versenyen kívül álló nagybácsik szoktak a szép hugaikkal szemben használni, akikért talán készek volnának meghalni, de akiket nem vennénk feleségül semmi áron . . .

Igaz szerelem.

A naptár szerint már tavasz volt, az óra pedig reggeli tizenegyet mutatott, de azért a szoba, amelybe Sándor belépett, mégis félhomályba borult. Nem volt esős nap, vihar sem készült s odakünn mégis elszenvedő moritúan szürke és néma volt minden. A föld és az égboltozat. Mintha a reményét vesztett természet végleg belefáradt volna színjátékainak örökös egyformaságába. Mire való az örökös napfölkelés, virágfakadás és újjászületés? Úgyis az alkonyé, a hervadás és az öregség az utolsó szó.

Valami örökség dolgában járt itt Sándor, a fakó kisvárosban, a vén házban, melyet gyermekkorától nem látott. Nem számított arra az örökségre, amely talán nem is érte

meg az utazás fáradságát, de azért mégis eljött, miként az ember megtesz sok olyat, aminek nem tudja okát adni. A nagyanyja halt meg kilencvenhat esztendőös korában és most vagy húszan gyülekeztek itt össze, távoli rokonok, az ország minden zúgából.

A boldogult nappalijában két öreg úr vitatkozott valami jogi kérdésen; egyikük, a vérmesebbik, ingerülten csapott az asztalra. Az ügyvéd még nem jelent meg és a többi rokon az ablakfülkében egyezkedett és alku-dozott suttogva. Csak a harmadik szoba ajtajában ült egy gyászruhás asszony, aki feszült figyelemmel hallgatta az öreg urakat, láthatólag erőlködve, hogy követhesse őket a jogi kérdések útvesztőin keresztül. Katalin volt, a család kikiáltott szépsége. Ő volt a boldogult nagyanya kedveltje és néhányan a féltékeny rokonok közül most aggódva vizsgálgatták nyugodt, hideg arcát. Vajjon megrövidítették-e őket Katalin kedvéért?

Az asszony tényleg szép volt; az ember nem hitte volna, hogy már nagyocska gyer-

mekei vannak; csak egészen közélről látszott, hogy arcán parányi kis horpadások vannak, aminőket az idő szokott a márványszobrokon ejteni. Szép asszony volt, de Sándor ítélete szerint nagyon is hideg és öntelt. Olyan büszke volt az erényére és a sokat emlegetett józanságára, mint némelyik ember a királyi tanácsosságára.

Sándor jó ideig figyelmesen nézte az asszony arcát, aztán nesz nélkül odatelepedt a háta mögé. Az asszony csak akkor fordult vissza, mikor a rokona már megszólalt:

— Jó reggelt, Katalin!

— Maga az? Jó napot! Nem hittem, hogy maga is eljön...

— Eljöttem, mert úgy hallottam, hogy a maga javára meg akarnak bennünket rövidíteni... Meg fogom támadni a végrendeletet!

A szép asszony idegesen fordult vissza, de mikor a Sándor szeme közé nézett, elmosolyodott.

— Tegye meg, mondta.

Tudta, hogy az nem fogja megtenni.

Jó idő telt el, anélkül, hogy egy szót váltottak volna, végül Katalin törte meg a csendet.

— Álmos?

— Nem. És hogy maga se álmosodjék el, egy történetet fogok elmondani. Van még tíz pernyi időnk?

— Azt hiszem, igen, bár őszintén megvallva, kissé bizalmatlan vagyok a maga történeteire iránt...

— Azt szeretném elmondani, hogyan szeretett maga belém.

Katalin nem válaszolt, hanem megelegedett annyival, hogy egy derült, de nagyon kicsinylő pillantással mérje végig a rokonát.

— Maga már nem tud arról semmit, folytatta Sándor — és alkalmasint nem is tudott róla soha, de ez nem változtat a tényen: maga szerelmes volt belém. Nem kicsiségről, hanem igazi szerelemről beszélék...

— Mit ért igazi szerelem alatt?

— Mikor bűnbe esik a szerelme kedvéért, mikor szükségét érzi, hogy áldozatokat hozzon neki: akkor igazán szeret a nő.

— És én bűnbe estem magáért és áldozatokat hoztam magának?

— Ha kívánja, eszébe fogom juttatni.

Az asszony kissé küzködött magában. A kíváncsisága mégis győzött.

— Bevallom, kíváncsivá tett. Beszélje el a történetét. Tudom ugyan, hogy vakmerő ember, gyakran hóbortos is, de soha sem izléstelen.

— Nem köszönöm meg a megjegyzését mert tudom, hogy inkább figyelmeztetés, mint bók... Az imént hosszasan elnéztem a maga arcát, aztán egy pillanatra lehúnytam a szememet és ekkor egy különös képet láttam... Borongó felhőkön nagy, fantasztikus gót templom áll. A kapuja nyitva van és az óriás hajó méhében gyertyacsillogás látszik és az orgona zúgása hallatszik... A templomból különös menet halad kifelé,

le a széles kőlépcsőn... Csupa hét-nyolc esztendőös kis leány, mindannyi menyasszonynak öltözve, hófehér ruhában, lengő fátyollal, fehér rózsakoszorúval a fején. Párosával mennek, szeliden egymáshoz simulva, lassu léptekkel, viaszgyertyát tartva a fehérkeztyűs kis kezükben. A hosszú menet élén maga halad, Katalin, mint hét éves kis leány, a legédesebb, a legtisztább kis menyasszony...

Most már azt is tudom, hogy mikor láttam ilyennek. Régen volt, kétségbeejtő régen... Én kis fiu voltam — a város legvássottabb sihedere — és husvétvasárnapján új ruhát adtak rám és elküldtek a templomba. Én azonban nem mentem a templomba, hanem a templom mögött levő üres telekre, ahol egy tucat hozzám hasonló rossz kölyökekkel pirostojásba játszottunk. Egymáshoz ütögettük a tojasokat és amelyiké betörte a másikét, az nyert és zsebre tette a tört tojást. Én hallatlan szerencsével játszottam. Egyetlen egy piros tojást hoztam magam-

mal és azzal összenyertem vagy huszat. Minden zsebem tele volt tojással, a sapkám is tele volt már. Olyan boldog szédülés vett erőt rajtam, mint később még csak egyszer életemben, mikor a montekarlói kaszinóban — no, de az nem tartozik ide!

— Hamisan játszik! kiáltotta egyszerre az egyik fiu, akit már teljesen kifosztottam.
— Gyöngytyuk tojással játszik!

Igaza volt: csallam.

Az én piros tojásom nem volt rendes tyúk tojása, hanem gyöngytyúké. A gyöngytyúktojás héja erősebb minden más tojásénál. Aki ilyennel játszik, a csaló.

Mikor észretértem, hogy tetten értek, azt tettem, ami ilyenkor a legtanácsosabb: szó nélkül futásnak eredtem. Kifosztott áldozataim vad üvöltéssel vettek üldözőbe. Nyílsebesen megkerültem a templomot. A templommal szemben van a nagymama háza: ha sikerül beosonnom a kapun, akkor biztonságba vagyok... Már a kapunál voltam. A legmakacsabb üldözőm, az a fiu, akit

legalaposabban kifosztottam, még vagy tíz lépésnyire volt tőlem. Egy pillanatra megállottam és visszafordultam: maguk éppen akkor jöttek ki a templomból. Lehettek vagy negyvenen az apáca-iskola növendékei, akik csütörtökön részesültek először az áldozás szentségében és mára újra fölvtették menyasszonyi ruhájukat, hogy végighallgassák az ünnepi misét.

Maga a csapat élén haladt. Egy másodpercig láttam csak, de tisztán emlékszem még az arckifejezésére is. Nagyon szép, szinte megindító szép volt fehér ruhájában, a testet öltött gyermeki tisztaság. Még telve volt áhítattal és szent borzongással és a szemében visszatükröződött jósaágos kis gyermekszívének erős fogadalma: hogy mindig jó lesz, illedelmes és jámbor, hogy érdemessé tegye magát az apácák dicséretére és a jó istenke szeretetére... Ekkor meglátott engem, aki borzasan, kipirúlva és csatagosan állottam szemben üvöltő ellensémmel; emlékszem, hogy borzadva nézett rám.

Az egyik ellenségem e pillanatban galléron akart ragadni. Én azonban a gyöngytyúktojást teljes erőmből a szeme közé vágtam, hogy a tojás sárgája végigfolyt az arcán, aztán besiettem a házba és becsaptam magam után a kaput. A nagymama kertjében volt egy titkos kis búvóhelyem, oda elrejtettem a piros tojásaimat a cselédek aztán megfésültek, megmosdattak, tíz perccel később pedig a jónevelésű fiucska szerénységével benyitottam a nagymamához.

— Hol voltál kis gézengúz? kérdezte a nagymama.

— A templomban, hazudtam. — Imádkoztam a jó Istenkéhez — a kedves nagymamáért is imádkoztam...

— Nem igaz! Az utcai gyerekekkel verekedtél. Láttalak az ablakon át.

A rágalmazott ártatlanság méltó felháborodásával utasítottam vissza ezt a gyanúsítást.

— A nagymama összetévesztett valami

rossz fiúval. Én a templomban voltam és imádkoztam. Együtt jöttünk ki Katinkával, — ő megmondhatja az igazat...

E pillanatban rettenetes dolog történt: belépett maga, Katinka. Azt hittem, hogy a föld alá kell sülyednem ijedtemben... Most rámbizonyítják a hazugságomat!

— Igaz, hogy Sándorka veled volt a templomban? kérdezte magától a nagymama.

Én az öreg asszony háta mögül kérve, követelve és fenyegetve néztem a maga szemébe... Maga küzködött, habozott, végre lehajtotta a fejét és suttogva kimondta a kierőszakolt hazugságot: Igaz!

— Nem kergetőzött megint a fiúkkal? faggatta tovább a nagymama.

Maga ekkor egy fájdalmas, félénk pillantást vetett rám, mintha kegyelmet akarna kérni. Húsvéti fehér ruhájában, rettenetesen nehezére eshetett a vakmerő hazugság. És mégis hazudott!

— Nem kergetőzött!

Én addig, ámbár rokonok voltunk, nem

igen vetettem ügyet magára. Mint afféle vászott fiúgyermek megvetettem a kis leányokat. Gyáváknak és ügyetlennek tartottam mindnyájukat. Maga azonban titkos rajongóm volt nekem... Azt a titokzatos vonzalmat érezhette irántam, amely ellentállhatatlan erővel sodorja a szelideket a vadak felé, az erényeseket a bűnösök felé...

Együtt mentünk el a nagymamától. Én előbb még a kertbe mentem a piros tojásaimért és fegyverül egy kétarasznyi hosszú vasdarabot is vittem magammal.

Maga megvárta a kapu alatt. Nagyon levertnek látszott, a húsvéti hazugság igen nyomta a lelkét.

— A gyóntató atya azt mondta, hogy aki hazudik, az elkárhozik, szólt hozzám szelid, szomorú hangon.

— Nem fog megártani a kisasszonykának, ha egy kicsit megpörkölik az ördögök! gúnyolódtam.

(Tulajdonképpen nagyon rossz kölyök voltam.)

Az utcán nem vált el tőlem, hanem nagy csodálkozásomra elkisért a szülei házam felé. Ez is jellemzi az asszonyt: ragaszkodik ahhoz, akinek föláldozta az üdvösségét. Útközben is értem aggódott.

— Nem fognak rádlesni a fiúk?

— Hiszen csak jőjjenek! mondtam a vaspálcával hadonázva.

— Minek az a vas?

— Arra való, hogy betörjem a fejüket.

Maga elhalaványult az iszonyattól, de mégis így szólt hozzám:

— Add ide a tojásokat, majd viszem én...

Szorosan egymás mellett haladva folytattuk utunkat. Maga koszorúval a fején, a hazugság emlékével a szívében, a lopott prédát vitte. Szomorú volt, szégyelte magát egy rossz kölyökért, akinek megbocsájtotta a durvaságát a bátorsága kedvéért.

A szülei házam mellett tényleg rámlestek az ellenségeim. Kőzáporral fogadtak.

— Szaladj! mondtam magának. — Vidd be a tojásokat az udvarra!

Maga azonban ott maradt mellettem. Az utamban volt, a terhemre volt, de a szerető nő édes és ostoba makacsságával nem akart mellőlem tágitani.

Egy kő meghorzsolta a homlokát és a fehér ruháján piros vércsepp ejtett foltot... Kezén fogtam és bevonszoltam az udvarra.

— A tojásokban nem esett kár, szólt maga.

— Akarsz belőlük, Katinka? Adok néhányat.

— Nem kell, mondta maga.

Azzal otthagytott és kifutott a kapun. Haza szaladt.

Én nem mertem követni a fiúk miatt. Emlékszem, hogy én aztán nem tudtam mit kezdeni a piros tojásaimmal. Megenni nem tudtam és egyéb hasznukat sem vehettem, hát mind beledobtam a kertünk tövében folyó érbe. Magával sem törődtem többet. Bűnbe esett értem, hazudott, föláldozta magát értem, szenvedett, — egészen férfias dolog volt tehát, hogy másnapra már elfelejtettem.

Nem tagadom azonban, hetek mulva is jó esett, ha véletlen találkozások alkalmával észrevettem a maga rajongó, odaadó pillantását.

Sándor úr elhallgatott, a szép asszony pedig halkán elmosolyodott.

— Most már magam is emlékezem a kalandra. Arra is emlékezem, hogy valami különös keserű boldogságot éreztem együgyű szívemben... Fájt, hogy el fogok kárhozni a vétkemért és boldog voltam, hogy magáért kárhozom el.

— Ez az igazi szerelem!

— Úgy látszik azonban, hogy ösztönszerűen levontam a tanulságot belőle, mert soha többet ilyen szerelemmel, ilyen áldozatkész és bűnös szerelemmel, nem szerettem életemben.

— És ennél fogva nagyon boldog is volt az élete? kérdezte Sándor.

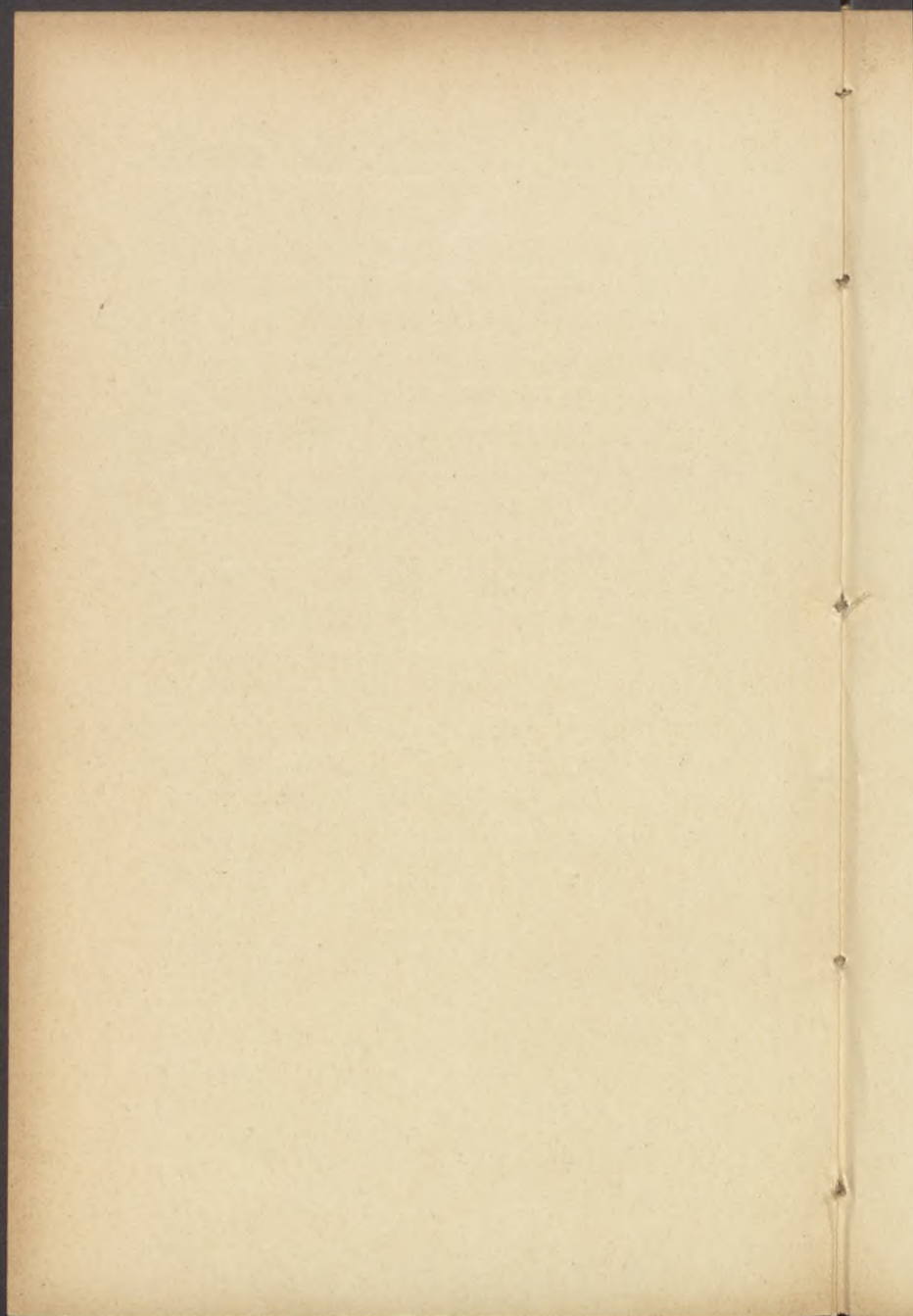
A szép asszony nem válaszolt. Később mégis megszólalt.

— Tulajdonképpen miért mondta el nekem ezt a történetet? kérdezte halkán.

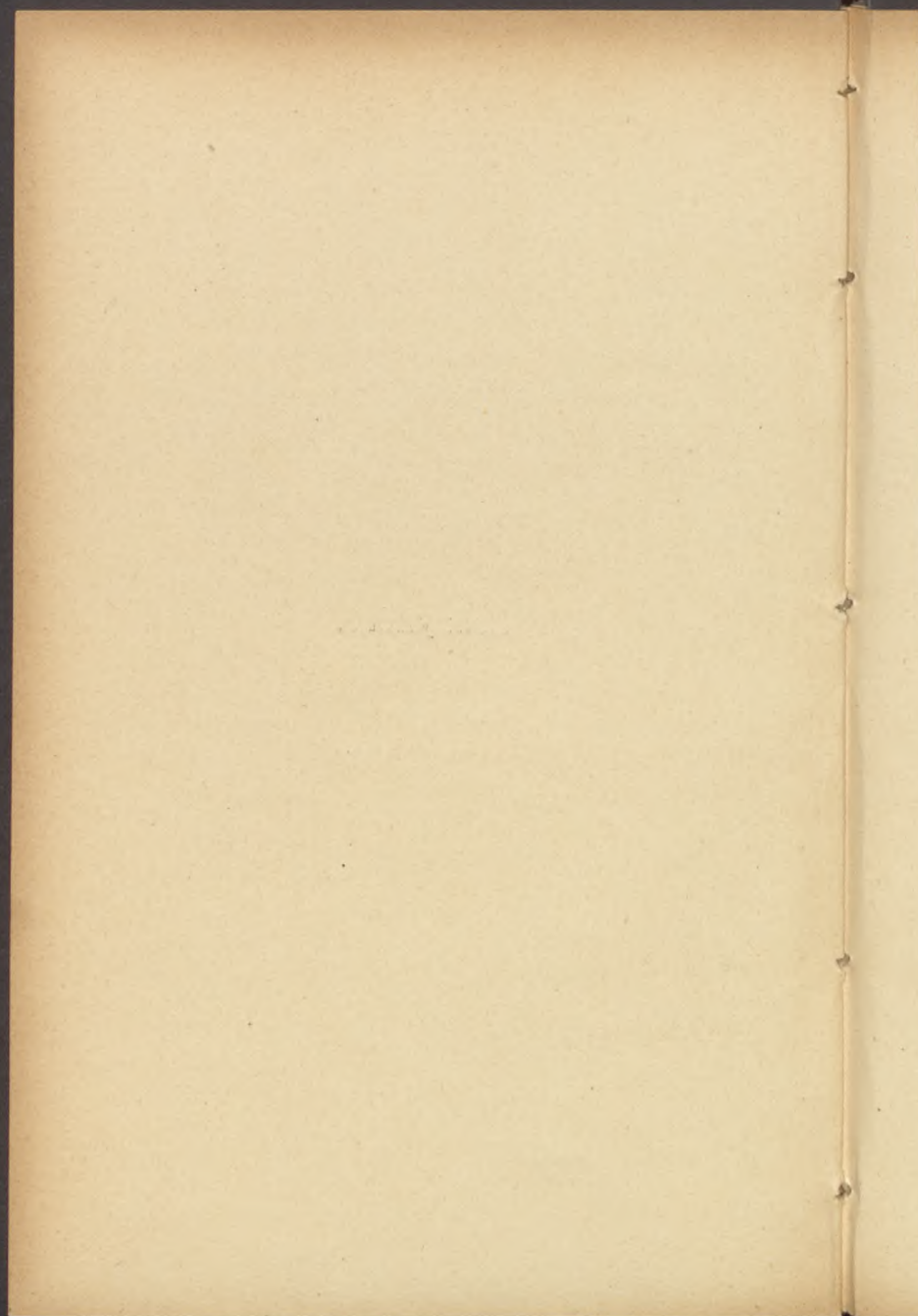
— Megmondom, bár meg fog érte nehez-
telni. Az imént, hogy elnéztem az arcát, el-
szomorodtam, hogy mennyire idegenné lett.
Talán szebb, mint volt, de idegen. Olyan,
mint az udvarunkon nyíló kedves fa, mikor
ellepi a zuzmara. Mialatt beszéltem, ön el-
gondolkozott, mosolygott, egyizben el is
pirult. És egy pillanatra fölismertem megint
az arcán a hajdani kis leány, a melegszívű
a rajongó, az ostoba kis Katinka vonásait...
Ezért pedig érdemes volt beszélni.

Időközben megjelent az ügyvéd, aki aztán
telirakosgatta az asztalt bélyeges irásokkal,
A szép asszony otthagya Sándor urat és az
ügyvéd mellé telepedett. Onnan egy mo-
solygó, engesztelő pillantást vetett reá, de
azontúl már csak az irásokat nézte.

Leánykérő.

Kurta farku, hetykén prüszkölő félvérek könnyü hintókon vidám társaságot röpitettek végig a gyoroki réten. Horváth Farkasnak, a bernáti új földesúrnak házanépe, meg a vendégei voltak, akik tavaszi viharként száguldoztak a hosszú nyárfasorban.

Mikor ebéd után a kastélyból útrakeltek, hogy meglátogassák a gyoroki új ménest, a fiatal urak egy ideig egész tisztességgel hajtottak az uton. Hedrich báró, aki mellett a bakon ott ült a Horváth Gedeon szép özvegye, aztán egyszerre eléje került Csákó Sándornak és hetvenkedni kezdett a muszka ügetőivel. Azt találta mondani, hogy a ménes főkapujáig harminc másodperccel megelőz minden kancától lett lovat. Csákó Sándor

pedig szerény jó fiú, aki szívességből dohányt is vágatna a hátán, de a lovait nem hagyja, különösen akkor nem, ha Szilágyi Mariska ül mellette a bakon.

— Ilyet csak katona mondhat, kiáltotta.

— A katona tudvalevőleg mindenhez ért a világon, csak lóhoz nem . . .

— Fuss vagy fizess, szólt vissza a főhadnagy, megállítva a fogatát.

— A fejemet teszem egy uri tők ellenében, hogy ostor nélkül is *lehajtom* a kosorru gebéidet . . .

— Beszéljünk okosan! Négyen vagyunk uri kocsisok. A ki közülünk elsőnek ér a ménes kutjához, annak a tiszteletére a másik három húsz személyre való bált rendez a jövő héten. Vendégei lesznek a társaság összes tagjai.

A leányoknak és fiatal asszonyoknak nagyon tetszett az ötlet, az öreg Horváth Farkas azonban, aki sajnálta a négy szürkét, kijelentette, hogy ő nem kér a versenyből, bá natpénznek inkább megfizeti a cigányt

Most megszólalt Vivó is, aki egyedül ült a kocsija bakján.

— Tessék tüzetesen megjelölni az útirányt.

— Semmi útirány! kiáltotta a főhadnagy. — Mehetsz toronyirányban, tőlem mehetsz akár a telegráfoszlopok tetején is...

Csákó, aki pipacsvörös volt az izgatottságtól, ostorával csördített.

— Csakhogy Vivó Laci könnyebb súlylyal hajt, mint mi! Ő is vegyen maga mellé egy dámát!

Még három családi bárka állott mellettök az úton, megrakva asszonynéppel.

— Hölgyeim, ki vállalkozik? kérdezte Vivó.

Odaát nevetgélni és tanakodni kezdtek aztán letuszkoltak az egyik kocsiról egy vékony, csinos leányt.

— Sári! Te eredj! Te nem félsz...

— Elvisz magával? kérdezte a leány, Vivóhoz közeledve. — Nem vagyok nagyon nehéz...

A fiatal úr odanyújtotta neki a keztyűs kezét és fölemelte maga mellé a magas bakra.

— Mehetünk!

Aztán elkezdődött a hajsza. Két percmulva a Vivó kocsija elmaradozott a többi mögött. Az útszéli keresztnél Vivó megállította a négyesét s odaszólt a legényének:

— Szállj le Andris, csatold beljebb a nyerges gyeplűsiját.

Mialatt a kocsis a szerszámmal vesződött elhagyták őket a családi bárkák is. Horváth Farkas kötekedve kiáltott vissza Vivóra:

— Gyorokról majd küldök egypár forspontot, öcsém, azok bevontatnak...

Vivó azalatt vérlázító hidegvérrel fricskázta kocsitakarójáról az úti port. Sári kisasszony egészen neki keseredett.

— Utolsók leszünk! mondta búsan.

— Nagyon szeretné, ha elsők lennénk? kérdezte Vivó.

— Hogyne szeretném!

— Nos, hát legyen nyugodt, elsők leszünk...

Nem is harminc másodperccel, hanem öt egész perccel...

A többiek, ha vissza is néztek, már nem láthatták őket az úton kavargó vastag porfüggönytől és így Vivó bátran letérhetett az útról és nekivághatott a gyoroki nádasnak...

— A mocsáron keresztül megyünk? esdalkozott Sári. — Hát vezet arra út?

— Vezet: a sásvágó fuvarosoké, de azt nem ismerik az urak...

— És a nagy vasuti töltésen hogy megyünk keresztül?

— Átbujunk a Gyorok patak hidja alatt... A patak most kiszáradt...

— Nagyszerű lesz! szólt Sári őszinte elragadtatással.

A Vivó mokányai buzgón ügettek a sustergő nádason át kanyargó úton. Az út nem is volt nagyon rossz, csak egy kicsit hepehupás és Sári kisasszonynak erősen meg kellett kapaszkodnia az ülés vaskarjában.

Vivónak később eszébe jutott valami.

— Tulajdonképpen nem is illő, hogy

így szó nélkül magammal ragadom a vad nádasba . . . Nem fog az édesanyja megharagudni ezért?

— Attól nyugodt lehet, amit én teszek, az a mamának jó.

A válasz eléggé biztató volt, tekintettel arra, hogy alig félórája ösmerték egymást. Vivó ugyanis csak aznap ebéd után adta vissza Horváth Farkasnak, az új szomszédnak, első látogatását és alig hogy a kastélyba érkezett, nagy sebbel-lobbal bemutatták vagy tíz asszonynak, leánynak, a Horváth-familia tagjainak és vendégeinek, aztán együtt útra keltek a ménes felé. Még annyi ideje se maradt, hogy szemügyre vehesse az asszonyokat.

Hallomásból tudta, hogy Horváth Farkasnak két leánya van: Sári és Stefike; a kettő közül a nagyobbik már eladó. És mivel fiu nincs a háznál, Horváth Farkas vagyonát pedig hét millión felül becsülik: Horváth Sári ma az országrész egyik legjobb partija . . . A megyei fiatal urak ezt

jól tudták, Hedrich báró és a Szilágyi fiuk hetek óta ott is lebzseltek a Horváthék portája körül, csak Vivó kerülte a mai napig a házuk tájékát. Nem, mintha jobb lett volna a Deákné vásznánál, de valamivel önérzetesebb volt a barátainál és a hiúsága visszatartotta attól, hogy a hozományvadászok közé keveredjék. Hiszen, ha biztosan tudta volna, hogy ő a Horváth Farkas kedvére való legény, akkor szívesen szögre akasztotta volna az elveit.

A mokányok sebesen ügettek a nádist átszelő vasuti töltés felé, Vivó pedig, miközben lopva nézte a mellette ülő leányt, mérséken hazudni kezdett.

— Tudja, Sári nagysád, hogy nem ma látom első ízben? Már régóta ösmerem magát — látásból . . .

(Egy csinos leánynyal, aki a világban él, mindig el lehet hitetni, hogy az ember már régóta szemmel tartja. Célszerű is az ilyen föllentés, mivel gyorsabban érleli az ösmeretséget.)

Vivó meglepetésére Sáríka így válaszolt:

— Igen, én is már négy esztendő óta ösmerem magát . . . Tátrafüreden láttam először. Emlékszik még?

— Hogy emlékszem-e?!

(Semmire sem emlékezett!)

— Én még kis leány voltam akkor . . . maga az édesanyjával volt ott, aki szegény beteges volt . . . Nem titkolom — mert mindig meg szoktam mondani, amit gondolok — nekem nagyon tetszett a magagyöngéd viselkedése az öreg asszonysággal szemben . . . Egészen elérzékenyített vele . . . Szép dolog ám, ha ilyen szálas, fekete embernek olyan jó szíve van.

Pompás! mondta Vivó magában. — Ha így haladunk, akkor nem csak a ménes kapujánál, de a Horváth Farkas háztüzénél is én leszek az első!

A leány ezalatt tovább fecsegett.

— Nagyon megszerettem az édesanyját is; édes, jóságos nénike! Hogy érzi magát mostanában?

— Nagyon jól; csak egy bánata van: az idén nem keltek ki az uborkái... Azt hiszem, maga boldoggá tehetné, ha egyszer meglátogatná.

— Megtettem volna már, de attól féltem, hogy nem emlékszik már rám...

— Ki tudná magát elfelejteni, ha csak egyszer is látta? érzékenykedett Vivó.

— Tátrafüred után még csak egyszer láttam magát, de fogadni mernék, nem találná el, hogy hol... A koronázási jubileum alkalmával láttam. Mi a mamával egy Andrássy-uti tribünön voltunk, maga pedig a bandériumban lovagolt... Még a ruhájára is emlékezem: kék brokát attila, fehér mente... Mikor megláttam, elkiáltottam magamat: „Nini mama, ott van Vivó Laci!“ „Nem hallgatsz mindjárt!“ rivalt rám a mama, a körülöttünk ülő emberek pedig nevettek...

— Teremtő atyám, ez a kis lány szerelmes belém! ujjongott Vivó magában.

Sári kisasszony tovább folytatta elbeszé-

lését, megindító őszintéséről és bámulatos emlékező tehetségéről tanuskodván.

— Azóta nem láttam többet, de gyakran hallottam emlegetni a nevét... Egyszer írtak is magáról a lapok, akkor párbaja volt... Kissé haragudtam akkoriban magára mert gyűlölöm a kötekedő embereket, de mikor megtudtam a párbaja igazi okát, igazat adtam magának és titokban bocsánatot kértem... Furcsa, ha két ember olyan jól ösmeri egymást és amellet sohasem látja egymást...

— Én nem annyira furcsának, mint inkább szomorúnak találom, vélekedett Vivó. Majd hozzátette: Az ember ilyen előzmények után azt hihetné, hogy első találkozásunk alkalmával valami fontos, nagy dolognak kellene történnie...

Időközben már átbujtak a híd boltoza tán, odaát pedig csakhamar elérték a nádas partját. Most már a rét puha talaja dobogott a lovak patkója alatt. A ménes csak puskalövésnyire feküdt előttük.

— Mi vagyunk az elsők! az elsők! ujjongott Sári.

Vivó a távoli fasor felé mutatott. Egy pár kilométernyire tőlük, parányi porfelhő közeledett eszeveszett sietséggel.

— Ott jönnek!

Aztán leültek az istálló előtti padkára, Sári pedig lehuzta a keztyűjét és elszörnyűködve nézte a két kezét.

— Borzasztó a kezem! A keztyű kékre festette a csuklómat . . .

— Jöjjön a kuthoz, ott megmoshatja . . .

Vizet mert neki a gémes kútból; Sári belemerítette a két csinos kezét a vödörbe; Vivó pedig oda adta neki a kék selyem zsebkendőjét törülközőnek. Mikor aztán a leány vissza akarta adni neki a kendőjét, Vivó agyán egy vakmerő gondolat villámlott át.

— Tudja, hogy ezzel megbánt? kérdezte halkán a leány szeme közé nézve.

— Megbántom? Azzal, hogy visszaadom a kendőjét? Nem értem . . .

— Minden gyoroki csikós legény megtudja magának magyarázni.

Oh, igen Sárika is ösmerhette a *keszkenő-váltás* szokását, mely annál a népnél a gyűrűváltás szokását helyettesíti, mert az arcába egyszerre piros láng csapott és a leány majdnem sírva fakadt a hirtelen indulattól.

— De Vivó! súgta halkan.

Nem mondhatott többet, mert Hedrich fogata a kapu elé robogott.

A báró majd lefordult meglepetésében a bakról, mikor meglátta a Vivó négyesét, melyet a kocsis és egy lovászlegény márakkor a napon jártattak. A Hedrich mellett ülő szép asszony közel volt hozzá, hogy haragjában sírva fakadjon.

— Az nem lehet! Sári, ti csaltatok!

Csakhamar megérkezett Csákó is, akinek tetemes megnyugtatóására szolgált, hogy a díjat, ha nem is ő, hát nem is a főhadnagy nyerte el. Jó idő eltelt, míg megérkezett a többi hintó. A társaság aztán kísétált a kifutókhoz, hová a csikósok a kétéveseket terelték.

— Sári! kiáltotta ekkor Horváth Farkas. — Sári, állj odébb a korláttól!

Pedig Sári nem is állott a korlát mellett, hanem ott húzódott meg szerényen Vivó oldalán, akinek a pillantását állhatatosan kerülte és akinek kék keszkenőjét még mindig zavartan a kezében szorongatta, mintha nem tudná magát elhatározni, hogy mit kezdjen vele...

— Sári! Nem hallod? harsogott újból az öreg úr.

— Megyek már, papa! mondta rá egy pogácsaarcu, fitos kis leány, aki a többiekkel érkezett egyik családi bárkában.

Vivó idegesen kapta föl a fejét. — Mi ez?

— Gyere ide, druszám! szólt most a Vivó Sárija a kicsikéhez...

A két leány aztán összeölelkezve nézte a csikósok pányvás bravurjait.

Vivó ezalatt szédülő fővel nézett körbe. Meglátta Hedrichet, aki távolabb állott a társaságtól és hozzá lépett.

— Te, én még itt nem ösmerem az aszszonyokat . . . Ki az a kövér, mosolygó?

— Horváth Farkasné . . .

— És az a feketeruhás, ősz?

— Sajóné . . .

— És az a két kis leány? Gondolom, Sári mind a kettő?

— A kisebbik Horváth Sári, Farkas leánya . . .

— És a nagyobbik?

— Aki veled jött a kocsin? Sajó Sári, Horváthéknak valami szegény rokonuk . . .

— Szegény rokonuk, mondod?

— Az apja árvaszéki elnök volt valahol az Alföldön és már vagy öt esztendeje meghalt . . . Horváthék, akik nagyon jószívű emberek, sok jót tesznek velük. Féléven át is maguknál tartják a kis leányt.

Vivó eleget tudott.

Mikor később előszedték a kocsikban hozott elemózsiát és az ákácfa alatt falatozásnak láttak, Vivó megint szemben találta magát Sárival, a szegény Sajóné leányá-

val . . . A lány azután észrevette, hogy Vivó egy ösztönszerű mozdulatot tesz a mellső zsebe felé, mintha a kendőjét keresné.

— A kendőjét akarja? Itt van!

A társaság feje fölött oda dobta neki a kendőt, de nem a kék selyemkendőt, hanem egy kicsi, fehér battiszt-kendőt, halványsárga szegélylyel. A Vivó selyemkendőjét már akkor a leány oda tűzte az öve mellé.

Eljegyeztem magamat! mondta Vivó magában. Aztán fölemelte a fejét és magyarosan így bátorította magát: Eb, aki bánja!

Később odalépett a leányhoz.

— Ide adta a kendőjét . . . köszönöm! Tudja, hogy mi annak a jelentősége?

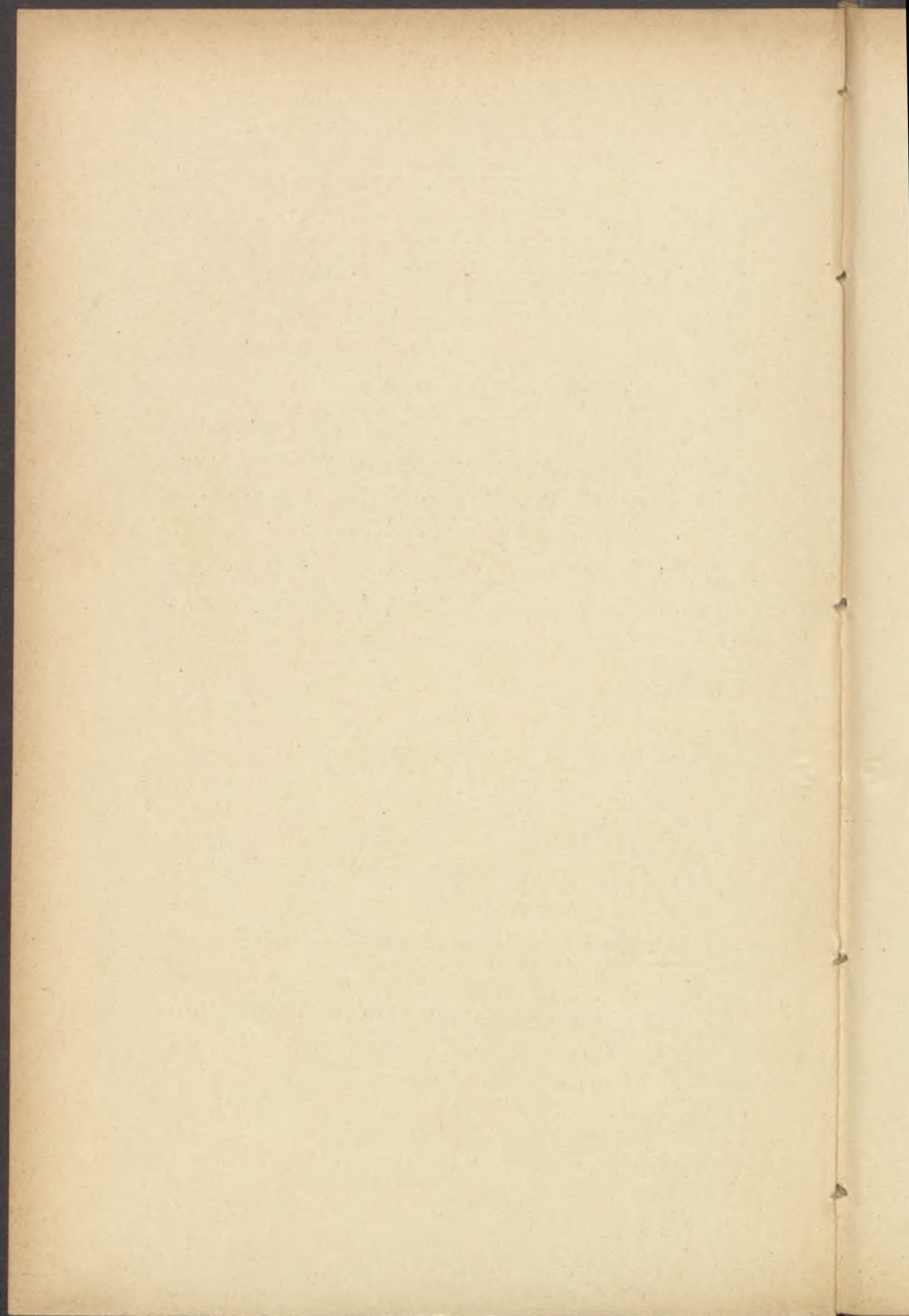
Meg kellett ismételnie a kérdést, csak aztán felelt a leány.

— Tudom, suttogta lángvörös arccal, de bátran a szeme közé nézve.

Olyan csinos, kedves és becsületes szeme volt . . .

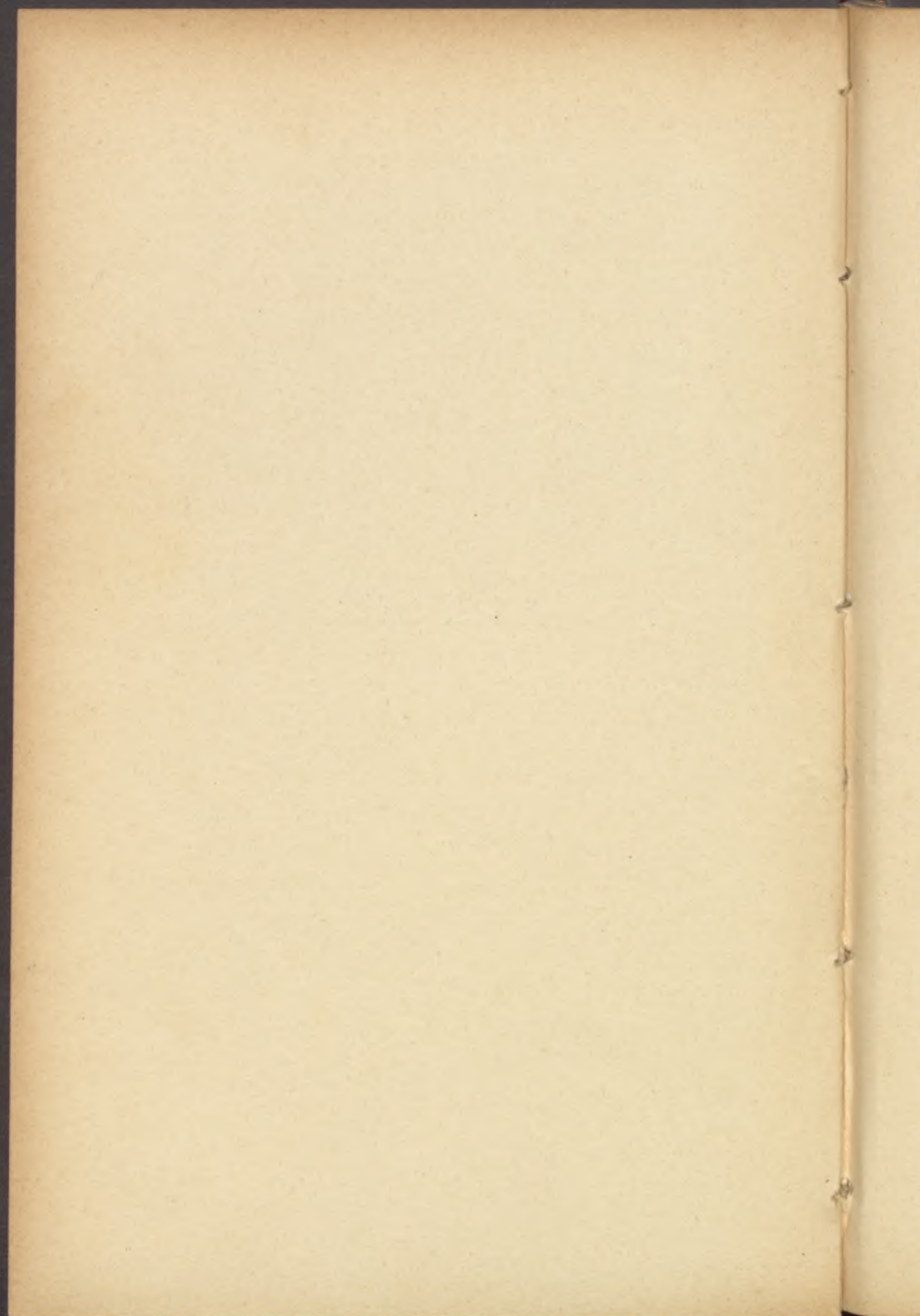
— Talán nem is tettem bolondot! gondolta Vivó magában.

A kék csóka.

Egy társaságban, ahol az életről és a nőkről beszélgettek, valaki, aki addig hallgatott, megszólalt és elmondta a következő történetet:

Egyszer — fiatal éveimben — kocsin mentem a szent-annai pusztáról a városba. Szép októberi délután volt. A nap perzselően és mohón tűzött a rétekre, de a fénye mégis oly szomorú volt, mint a vén ember szerelme. A messzi síkságon sehol egy teremtetett lélek. A téglavetők körül is, amelyeket útba ejtettünk, kísérteties csöndesség honolt, mintha az emberek mind elmenekültek volna valami közeledő nagy veszedelem elől. A füstös égetőkemencék előtt agyagos ládák, talyigák és ásószerszámok heverték nevetés- gesen vad rendetlenségben.

A tégláégetők mögött az út bekanyarodik

a nagy nyírfaligetbe. Nedves hűvösség csapta meg az arcomat, a lombrostélyon átvágódó napsugarak pedig oly káprázatos táncot jártak körülöttem, hogy le kellett hunynom egy percre a szememet.

Mikor a vágásra értünk, halk, harmónikus kiáltás ütötte meg a fülemet. Vidám madárkiáltás volt, olyanformán hangzott, mint a *csak* szó, de elnyújtva és palócosan ejtve. Egy nagy madár suhant el közel a fejem fölött, kiterjesztett szárnyakkal, kecses, nyugodt ívben hasítva a levegőt. A pávakék tolla úgy ragyogott a napon, mint az indus selyem. Idegenszerűen szép, szinte mesésen izgató benyomást tett reám; mintha távoli palma-szigetekről tévedt volna ide, amelyekről gyermekkoromban álmodoztam. Röptében már majdnem a csalánbokrokat érintette, aztán meglibbentette a szárnyát és könnyedén fölvetette magát egy fiatal nyírfa koronájára. Ott megült. Alkalmasint fölizgatta a kíváncsiságát a fogatom, mely prűszkölve döcögött végig az erdején.

Rajtam pedig egyszerre megint erőt vett a kellemes láz, mely gyerekkoromban emésztett, valahányszor vadmadarat, vagy akár csak tarka madártollat is láttam. Az a különös, epesztő vágy, hogy a kezemben érezhessem és a magaménak mondhassam a levegő szabad gyermekét, hogy urává legyek az idegenszerű varázsnak, melyet erdők mélyén és verőfényes magaslatokon szedett föl a tollára.

A puskám velem volt... Sietve két töltenyt csaptam a csövébe, aztán megállítottam a kocsit. Mikor célba vettem a csókát, ijedt csak-kiáltást hallatott és szétvetett szárnyakkal ledobta magát a fáról. Kétszer lőttem, gyors egymásutánban. A második lövés szárnyán találta a madarat. Zegzugos vonalban leereszkedett a fűbe. A levegőben vékony füstsáv úszott, a nyirfa lombja alatt pedig néhány hely kavargott.

Leugrottam a kocsiról, hogy megkeressem a zsákmányomat. Jó ideig hiába kutattam a fűben; végre meggletem: ott gubbasz-

tott egy vakondtúrás tövében, kék gombolyaggá fúvódva. Hogy utána kaptam, kisiklott a kezem alul és sebes verébugrásokban menekült. Az ellőtt szárnyát maga után vonszolta, de azért oly gyorsan futott, hogy csak nagy erőlködéssel tudtam a nyomában maradni. Bokrok közt előretörtetve kergettem, le a domb lejtőjén, ki a liget szélére. Itt tüskés drótkerítés állotta el az utamat. Megállottam a kerítés előtt és elnevettem magamat. Igazán ostobaság, amit művelek... De aztán erőt vett rajtam a férfimakaesség: ha már belekezdtem, a végére járok! És a kocsis előtt is resteltem volna, ha madár nélkül térek vissza.

Átmásztam a kerítésen, közbe pedig megtéptem a ruhámat. Most már azért se menekülsz, átkozott madár, ha napestig kellene is utánad loholnom!

Oly gyorsan surrant tova a réten, mint a patkány. Egyszerre süppedni kezdett alattam a talaj. Egy vízér zsombékos medrében jártam. Bokáig gázoltam az iszapot, a cipőm

megtelt vízzel, de aztán kivergődtem a túlsó partra. Már jó messzi jártam a kocsitól.

A parton sűrű szederbokrok virítottak. A madár a tüskés indák alá vette magát. A bokrok a védelmük alá vették és ezer harcias tüske irányult az üldözője ellen. A csóka ott gunnyasztott vagy két lépésnyire tőlem, pihegve, a csőrét tátogatva. Utána kaptam, — megint kisurrant a kezem alól. A haragtól szinte elvakulva, nekitörtettem a bozót-tak. A kezemet, a nyakamat megvérezte a tüske, de most már nem tágitok, gondoltam, ha cafatokká is tépem magamat. Olyasmit éreztem, hogy elégtételt kell szereznem a sérelemért, melyet egy buta kis madár az emberi méltóságomon ejtett.

Megfogtam! Mikor a kezemben tartottam, keserves csak-ot kiáltott, a szíve pedig forrón és sebesen lüktetett az ujjaim alatt. Ott állottam a bozótban, a fáradságtól lihegve, megvérezett kézzel, tépett ruhával, de diadalmasan. A csóka jobbra-balra forgatta a fejét, a szemén pedig kékesfehér hártya

alakjában vibrált a rémület. Az egyik szárnya ronggyá volt lőve, alkalmasint a tüdejébe is kapott sörétet, mert a tátott csőréből vér szivárgott. Egyszerre mélységes elkedvetlenedés vett rajtam erőt. Mire való volt ez? Mit kezdjek most a csókával? Eldobjam? Embertelenség volna. Végezzünk vele gyorsan, hogy ne kinlódjon a szegény.

Kitéptem egy tollat a szárnyából, hogy vadász-szokás szerint átfúrjam vele a koponyáját; de vagy ügyetlen voltam, vagy kemény volt a feje — nem sikerült. A madár kétségbeesetten hápogott és vonaglott a kezemben, végre megundorodtam a förtelmes munkámtól és az utálattól hörögve letéptem a fejét. Csonka kis testében még akkor is ijedten lüktetett a forró szíve.

A fejetlen csókával a kezemben elindultam, hogy megkeressem a kocsimat. Nagy ideig tartott, míg rátaláltam. A kocsisnak az az ötlete támadt, hogy élembe kerül, de mivel nem tudta, hogy merre járok, másfelé vette az útját. Csak hosszas keresgélés után

tudtunk egymásra bukkanni. Mikor halálra-
fáradtan fölültem, már alkonyodni kezdett.

A csóka ott feküdt a lábam előtt. A ke-
zembe vettem: a vértől mocskos tollához
szalmaszálak tapadtak. Formátlan volt és
fakó. Kitéptem négy tollat a szárnyából
— otthon odaadtam a gyerekeknek — a
csonka testét pedig kidobtam az út szélére
Később észrevettem, hogy a tollak közül az
egyik tépett és konyult; azt is szélnek eres-
tettem. A hármát, ami megmaradt, odatűz-
tem a kocsisülés zsinórjába, mely fehér
porcellángombokkal volt levarrva.

Időközben mindjobban besötétedett. A
nyugati égboltozaton óriás függőleges felhő-
oszlopok mögött kékes-vörös tűzben izzott
az ég. Olyan volt, mint egy rettenetes isme-
retlen istenség temploma. Lassankint kialudt
az égi tűz. Minden szürke lett. Az útszéli
nyárfák zúgva hajlongtak a szélben.

A tollaimat kerestem a szememmel, de
az ülésen már csak egyet láttam. A másik
kettőt már rég elvihette a szél.

Most az utolsó toll is félrekonyult a koci rázásától. A szél fölkapta és az arcomba sodorta. Utána nyultam, hogy megfogjam, de már ekkor libegve elszállott és eltűnt a homályban.

Megállítsam ezért a kocsit? Nem érdemes! gondoltam.

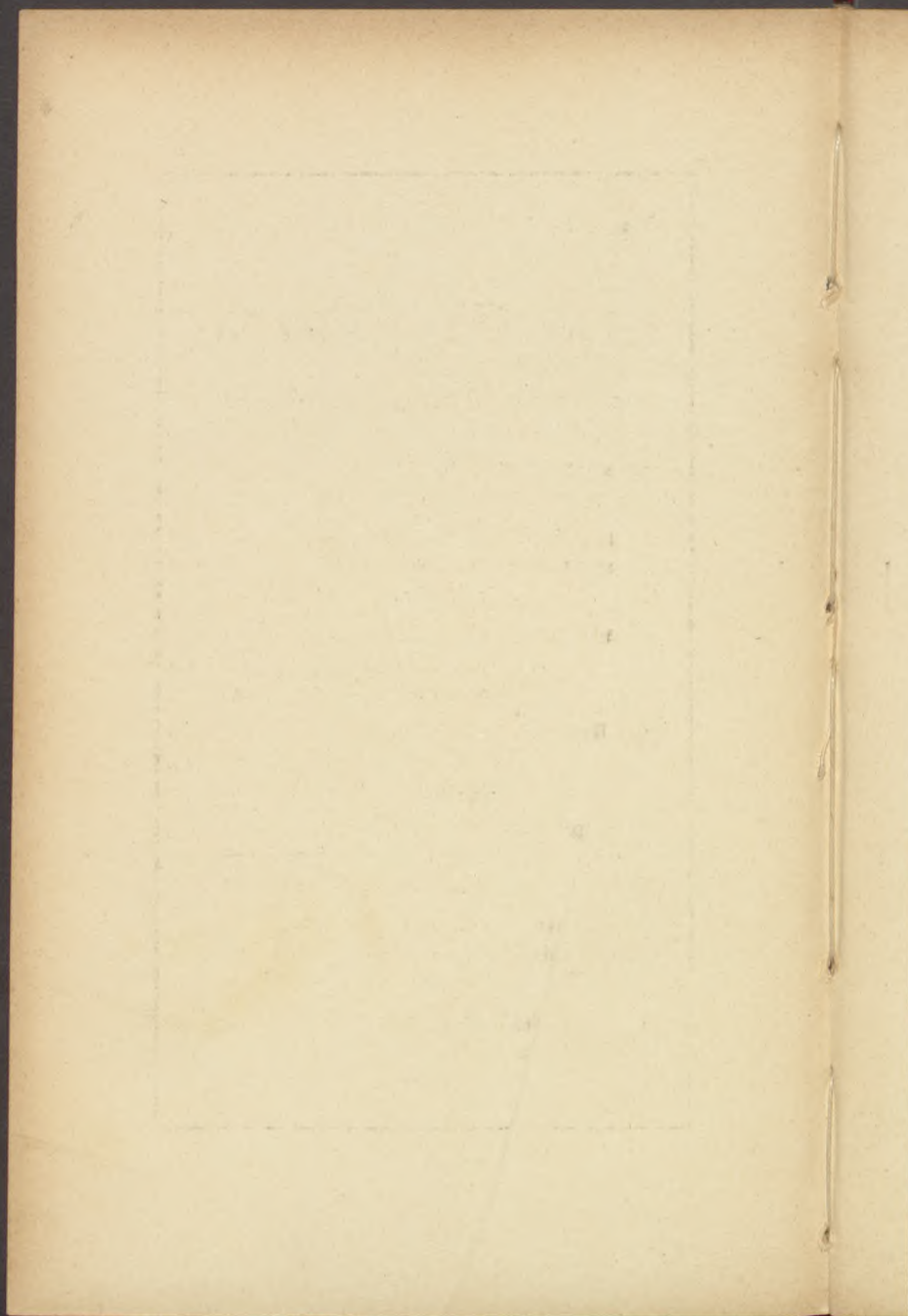

TARTALOM:

Arianna (1896)	3
X Jancsi édesanyja (1900).	23
Naca (1896)	59
A házibarád (1893)	75
Kék és piros (1891)	91
A szőke Marietta (1896)	107
A rejtelmes özvegy (1893)	117
Csendes emberölés (1895).	131
A segédjegyző regénye (1893)	151
↓ A nyolcas szám (1896)	175
A fekete lovas (1896)	187
↓ Gyorsvonaton (1897)	203
↓ Csak leány (1895)	219
↓ Igaz szerelem (1896)	233
↓ Leánykérő (1896)	251
↓ A kék csóka (1900)	289

Singer és Wolfner kiadása Budapest.

HERCZEG FERENC

===== munkái: =====

Idegenek között. Füzve . . . 2 Kor. 80 fil.

Díszkötésben . . . 4 " 80 "

Gyurka és Sándor. A Gyur-

kovics-fiuk II. része. Füzve . . . 3 " — "

Díszkötésben . . . 5 " — "

Az első vihar. Színmű 4 fől.

Füzve . . . 2 " 40 "

Díszkötésben . . . 3 " 60 "

Egy leány története. Regény.

Füzve . . . 3 " 60 "

Díszkötésben . . . 5 " 60 "

Honthy háza. Színmű 3 fől.

Füzve . . . 2 " 40 "

Csinosan bekötve. 3 " 60 "

Az első fecske és egyéb el-

beszélések. II. kiad. Füzve 2 " 40 "

Díszkötésben . . . 4 " 80 "

Szabolcs házassága. Regény,

negyedik ezer. Füzve . . . 3 " — "

Díszkötésben . . . 4 " 80 "

HERCZEG FERENC MUNKÁI

Napnyugati mesék. Négy el-			
beszélés. Fűzve	4	Kor.	— fil.
Díszkötésben	6	„	— „
A Gyurkovics-leányok. Tizen-			
kettedik ezer. Fűzve	3	„	— „
Díszkötésben	5	„	— „
A Gyurkovics-fiuk Tizenegye-			
dik ezer. Fűzve	4	„	— „
Díszkötésben	6	„	— „
Mutamur. 26 elbeszélés 3 ki-			
adás. Fűzve	3	„	20 „
Díszkötésben	4	„	80 „
Fenn és lenn. Regény, 3-ik ki-			
adás. Fűzve	3	„	20 „
Díszkötésben	4	„	80 „
A három testőr. Bohózat 3			
főlvonásban. Fűzve	2	„	40 „
Díszkötésben	3	„	60 „
A dolovai nábob leánya.			
Színmű 5 főlvonásban. Fűzve	2	„	40 „
Díszkötésben	3	„	60 „
Simon Zsuzsa. Regény, 3-ik			
kiadás. Fűzve	3	„	20 „
Díszkötésben	5	„	— „

SZINES KÖNYVEK

Egy-egy kötet ára 1 kor. 50 fillér.

Szines Könyvek cím alatt összegyűjtjük a modern magyar próza új és legjelesebb alkotásait. Tartalomban, irányban és kiállításban előkelő s minden körülmények között a nemesebb iránynak hódolva kívánjuk folytatni gyűjteményünket s csak olyan könyveket illesztünk bele, melyek maradandó értékűek, irodalmi színvonalon állanak s méltók arra, hogy minden házi könyvtárban helyet foglaljanak. Eddig megjelent: . . . . .

1—2. kötet.

Szikra: Ugody Lila. Reg.
Ára füzve 3 korona.

3—4. kötet.

Herczeg Ferenc: Arianna.
Ára füzve 3 korona.

5. kötet.

Malonyay D.: Az a számár
Domokos, meg a másik.
Regény. 1 kor. 50 fill.

6. kötet. — *Gárdonyi Géza*:
Annuska apáca lesz.
Elbesz. Ára 1 kor. 50 fill.

7—8. kötet.

Bársony István: Ingovány.

Ára füzve 3 korona.

Ezt követni fogják: Ambrus Zoltán, Benedek Elek, Bródy Sándor, Lovik Károly, Rákosi Viktor, Szomaházy István legújabb munkái. Előfizetési ár: 5 kötetre 7 kor. 50 fill. 10 kötetre 15 korona. . . . .

A Szines Könyvek kötetei külön-külön is minden könyvkereskedésben kaphatók, de megrendelhetők a kiadónál is

SINGER és WOLFNER kiadó-könyvkereskedése.

Singer és Wolfner kiadásai Budapesten.

BRÓDY SÁNDOR

===== összes munkái. =====

A modern magyar irodalomnak alig van érdekesebb alakja, mint Bródy Sándor. Jóformán még az ifjúkor határain sincs túl, de már is mester lélektani megfigyeléseiben. Az ő művei pszichológia finomság dolgában ritkítják párjukat, de emellett minden ízükben érdekfeszítők és költőiek. Már az a körülmény is, hogy némely kötete már a harmadik kiadásban jelent meg, dacára annak, hogy frói pályafutása nem tesz ki egy tucat esztendőt, mutatja, hogy mennyire kedveli őt a közönség. Összes művei most jelentek meg egyöntetű, díszes, de emellett olcsó kiadásban. A ki az frói egyéniség előkelőségét ragyogó fantáziával, hatalmas jellemző képességgel és finom lélektani részletezéssel egybekötve szereti látni, vegye meg Bródy Sándor műveit.

Kétlelkű asszony . . .	1 K.	60 fil.
Apró regények . . .	2 „	80 „
Két szöke asszony . . .	1 „	60 „
Színészvér	2 „	80 „
Éjszaka	1 „	60 „
Don Quixotte kisasszony	4 „	— „
Rejtelmek	2 „	80 „
Emberek	1 „	60 „
Nyomor	1 „	60 „
Faust orvos	1 „	60 „
Hófehérke	1 „	60 „
Tündér Ilona	3 „	— „
Egy férfi vallomásai . .	3 „	20 „

Bekötve minden kötet 1 Kor. 60 fillérrel többbe kerül.

A 14 kötet ára díszkötésben, tokban 51 K. 20 fil.

Megrendelhető 4 Kor. havi részlettörlesztésre.

Singer és Wolfner kiadásai Budapesten.

RÁKOSI VIKTOR.

Korhadt fakesztek. Második kiadás.

Ára . . . . . 3 korona

Díszkötésben . . . . . 5 „

ZUBOLY, GYALU ÉS TÁRSAI

Ára . . . . . 3 korona.

Csinosan kötve . . . . . 5 „

SIPULUSZ TÁRCÁI

Harmadik kiadás.

Ára . . . . . 2 korona 40 fillér.

Díszkötésben . . . . . 4 „ — „

TÉLI REGE.

Ára kötve . . . . . 1 korona

Singer és Wolfner kiadásai Budapesten.

DÉRYNÉ NAPLÓJA

HÁROM KÖTET

Sajtó alá rendezte BAYER JÓZSEF.

DÉRYNÉ NAPLÓJA. A magyar memoár-irodalom ha nem is gazdag, de van egy kincse, melyet megirigyelhet tőle a legmeszszőbbre haladott nemzetek irodalma is. Ez **DÉRYNÉ NAPLÓJA**. Mikor husz év előtt először megjelent, valóságos lelkesedést keltett, mert egyrészt kitűnő korrajz, másrészt jellegzetes őszinteséggel mondja el egy változatosságokban gazdag életnek regényes epizódokban bővelkedő történetét.

A husz évvel ezelőtt megjelent kötet rég elfogyott s ez indított arra minket, hogy megszerezzük a Napló eredeti kéziratának a tulajdonjogát s újból kiadjuk, de eltérőleg az első kiadástól: teljes szövegében s a maga egyszerű csevegő stílusában, úgy amint Déryné megírta.

A sajtó alá rendezésre BAYER JÓZSEFET, az ismert kiváló irodalom-történészt kértük fel, akinek gondja lesz arra, hogy a napló a maga teljes szövegében kerüljön a közönség elé.

Tizenhat korhű kép teszi még becsesebbé ezt a munkát, amelyeket önálló mellékleteken adunk.

A három kötetes mű ára füzve 15 korona, díszkötésben 20 korona, mely összeg 2 koronás havi részletekben is törleszthető.

Singer és Wolfner kiadása Budapesten.

A MAGYAR ANEKDOTAKINCS

GYÜJTÖTTE ÉS ÖSSZEÁLLITOTTA

== TÓTH BÉLA ==

== Amin a magyarság Árpádtól e mai napokig jóízűen kacagott s a mibe szelid vagy borsos humorral belefektette életbölcességét, mindezt az élvezetes és vidító anekdotát garmadába gyűjtötte TÓTH BÉLA, a legelmésebb magyar tárcaíró. A humor és tréfa fényes tűzijátékaiban gyönyörködik, a ki ezeket a lapokat elolvassa; bennük nemcsak a magyarság hagyományos, híres humorára és mókáira talál, hanem a szittyá faj szellemének savára, borsára. Mulattatób s magyarabb könyv nem is készült még a magyar család számára, mint ez az anekdotagyűjtemény, amely sok jóízű, bolond, furcsa, ámulatba ejtő históriát mesél el, de óva kerüli a trágárságot s amely finom tükröben mutatja be: min vidult, min kacagott, min mosolygott ezer esztendőn át a magyar. ==

A MAGYAR ANEKDOTAKINCS

ÖT KÖTETBŐL ÁLL =====

== A teljes mű ára füzve 24 korona, díszkötésben 32 korona, mely összeg havi 2 koronás részletekben törleszthető =====

Uj Idők

Szépirodalmi képes hetilap.

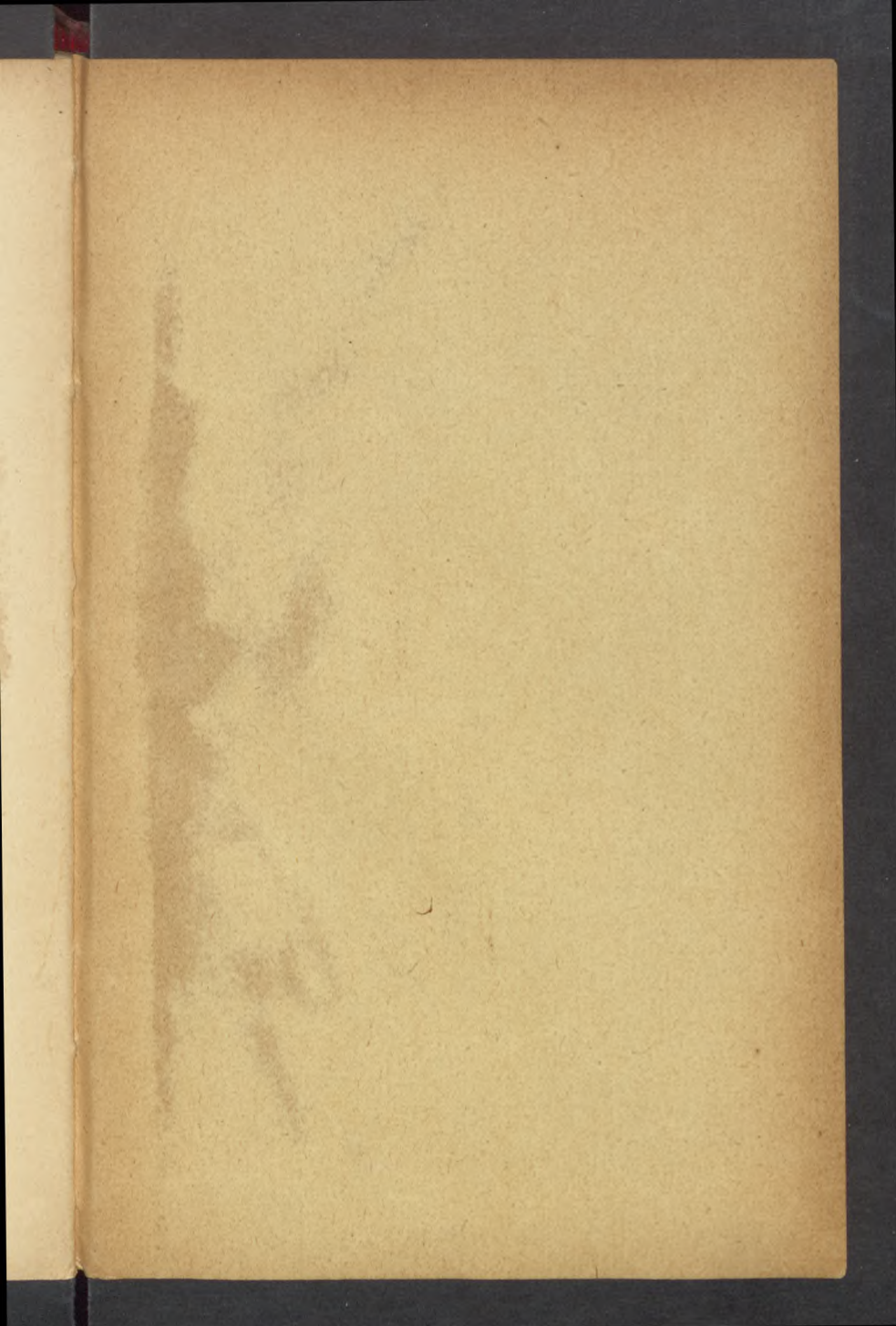
Szerkeszti

Herczeg Ferenc.

Negyedévre 4 korona.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

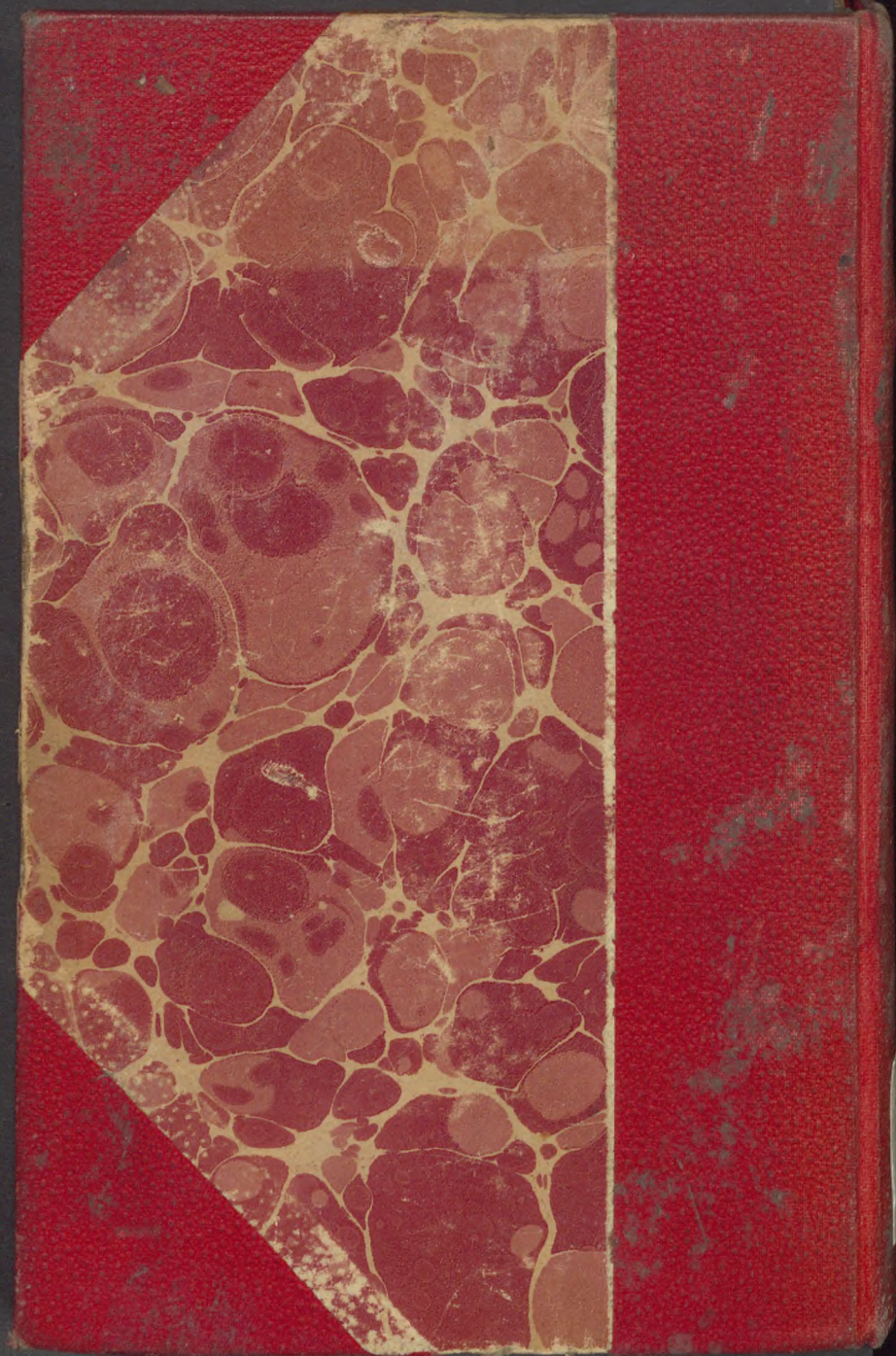
Budapest, Andrássy-ut 10.

HERCZEG F.
ARIANNA

M
83.837 OSZK
3-4...